

Николай Ненов

Рибарската общност в Лом

Национален
фонд
„Култура“

EuSpace 21

СДРУЖЕНИЕ ЕВРОПЕЙСКИ ПРОСТРАНСТВА 21
ХОРА ОБЩЕСТВО МЕДИИ АРТ

Национален
фонд
„Култура“

СДРУЖЕНИЕ ЕВРОПЕЙСКИ ПРОСТРАНСТВА 21
ХОРА ОБЩЕСТВО МЕДИИ АРТ

Проектът **„Културното наследство на Дунавските рибари. Общността в Лом и Орсоя“** на сдружение „Европейски пространства 21“ в партньорство с музеите в Русе и Лом се реализира с подкрепата на Програма „Културно наследство“, модул „Съхранение и популяризиране на културното наследство“ на Национален фонд „Култура“, 2020.

Този сборник е създаден в резултат от теренно проучване, което регистрира измеренията на културното наследство, обвързани с местната рибарска общност в град Лом и рибарниците в Орсоя. Събира и споделя уменията за изработване и употреба на традиционни уреди, знанията за околната среда, животинския свят, за всекидневие и празници, традиционни храни и културен пейзаж.

Рибарската общност в Лом

© Автор, съставител: проф. д-р Николай Ненов

© Рецензенти: д.ф.н. Росен Р. Малчев, доц. д-р Константин Рангочев

© Фотографии: Николай Ненов, Искра Тодорова, Силвия Трифонова-Костадинова

Дизайн и оформление: baro&4ery

Корица: Цанов Брос

Издател: Сдружение „Европейски пространства 21“

ISBN 978-954-91968-8-7 (pdf)

ISBN 978-954-91968-9-4 (ePub)

www.fishingheritage.eu

СЪДЪРЖАНИЕ

1.	Рибарската общност в Лом и региона	5
2.	Разкази за места и риболов	9
3.	Устни разкази	17
3.1.	Всекидневие	17
3.2.	Околна среда	28
3.3.	Риболов	39
3.4.	Празници	67

1 РИБАРСКАТА ОБЩНОСТ В ЛОМ И РЕГИОНА

След десетилетни натрупвания в опит да се проучи и опише светът на дунавските рибари, в едно цяло с техните отношения към миналото и настоящето, формирали измеренията на местното нематериално културно наследство, мога да споделя удовлетворението си от срещите в Лом и Ломско със запомнящи се хора – рибари и рибарки, които неуморно практикуват старинните техники на предците си, като се опират на познанията си за околния свят, доминиран от река Дунав.

Настоящото етноложко изследване си постави за цел да регистрира на място реалните измерения на културното наследство, обвързано с местната рибарска общност в град Лом и региона, техните знания, умения за изработване и употреба на традиционни уреди, знания за околна среда, за животинския свят, за всекидневие и празници, традиционни храни и хранене¹. Резултатите от изследването очертават моделите за реализация на наследството и формите на неговото активно споделяне. Още в началото трябва да отбележим необходимостта от стимулиране на по-добро разбиране на живото културно наследство и спецификата на неговото предаване между поколенията, което в действителност представлява естествен процес, макар да се случва твърде рядко в рамките на семейството.

За целта местните културни практики на рибарите се нуждаят от остойността, което може да се постигне чрез стимулиране на обществен диалог и подобряване на разбирането за значимостта на културните ценности и ролята им в съвременния живот. Пречките за изпълнението на това начинание са много и са обвързани не толкова с бедността на рибарите, колкото с наличието на нарушители на забрани и ограничения, които не практикуват щадящи методи за риболов, каквито са наследените традиционни практики по река Дунав. Сред пречките ще посочим и отсъствието на местно сдружение, което да отстоява общи интереси и работи за споделяне на културното наследство. Към настоящия момент риболовът се осъзнава един-

¹ Изследването е част от проект на Сдружение „Европейски пространства 21“ - „Културно наследство на дунавските рибари. Общността в Лом и Орся“, подкрепен от Национален фонд „Култура“ по програма „Културно наследство“, модул „Съхранение и популяризиране на културно наследство“, 2020 г. Изследването и резултатите от него ще съставят основа за представяне на наследството ще стимулират по-добро разбиране на живите форми на наследство. Чрез музейни презентации ще се популяризират недостатъчно познати теми и културни практики, ще се подобри разбирането за значимостта на културните ценности и ролята им в съвременния живот, като се стимулират устойчиви партньорства, обединяващи научен и практически подход. Позицията на музеите като медиатори в процеса на ценностното остойността на традиционните знания, умения и културни практики, свързани с риболов, днес се превръща във все по-голяма необходимост, тъй като чрез тях се осигуряват връзките между наследството и наследниците, които са носители на колективното знание, съхранено посредством събраните устни разкази.

ствено като препитание.

Знанието на рибарите за околния свят е комплексно, техните разкази са населени от хора, от животни и птици, специфични предмети и места. Употребата на мрежи с различни функции и тяхната поддръжка показва наследено знание и умение, а животът край реката е отдаден към локалната екосистема. Мирогледът на рибарите, традиционните им практики, умения, устно знание имат характеристиките на културно наследство, но съществен елемент при определянето на локалното културно наследство е наличието на наследници, тъй като опазването и социализацията му все повече се разглеждат като колективен процес, в който важно място заемат местните общности. Наследството, което включва умения за риболов, изработване и ползване на уреди, както и познаване на местни културни пейзажи, подпомага рибарите умело да съчетават наличните ресурси на поминъка си със съхраняване на околната среда. Наследството на рибарските общности има своите нематериални измерения и съдържа стойности, които невинаги се разпознават от носителите си.

С публикуването на разказите, събрани в изследването, се опитваме да направим видими в по-голяма степен онези общи места на памет, описания на културни практики, знания за употреба на инструментариум, познаване на околна среда и присъствие в градски пространства, които да очертаят характеристиките на нематериалното културно наследство на рибарската общност в региона. Приемам, че настоящата инициатива има национални измерения, макар да е с локални действия – съсредоточава се в проучване на рибарите в Лом и региона, но събраното тук има своята широка аудитория, тъй като рибарите не са познати единствено по реката. Традиционни и едновременно с това съвременни и живи, наследените от вековете практики у рибарите се изпълняват в естествена среда и не са от сферата на професионалното и специализираното знание.

За град Лом връзките с река Дунав са основополагащи в развитието му, както и за неговото представяне пред външни наблюдатели. Голяма част от тези връзки са отдавна проучени, а музеят представя чрез своите експозиции предимно градската история на региона. В този разказ присъства и местната рибарска общност и макар без големи детайли, показва се нейното важно място в структурата на местния наратив. Рибарите притежават онзи потенциал, който ги отличава като група с наследство, което е живо в своите всекидневни практики, обвързани с традиционен начин на живот по реката. Познанието на рибарите за места и събития, погледът им от водата към сушата, знанието за природния свят – риби, животни, вода, растения, е част от живите наследства, които са възможен ресурс за развитие на локалната градска общност.

Екипи и терени. Благодарение на моите вдъхновени за работа колежки – Искра Тодорова и Силвия Трифонова-Костадинова, успяхме да се срещнем с единадесет рибари и една рибарка, които в своите разкази съставят свидетелски стройна картина на риболова в региона през последните 80 години. Дешифрирането на интервюта бе извършено от Искра Тодорова, Силвия Трифонова-Костадинова и Биляна Тодорова, студентка, която през 2019 г. бе участник в проучването на рибарската общност в Оряхово.

Екип на Арена Медиа – Димитър Липовански, Цвета Ненова, Теодор Мечев, Христина Трифонова, заедно с аерофотографа Явор Мичев, осъществи видеодокументация – интервюта и демонстрации на работа с мрежи и лодка и изготви промоционално видео за риболова в Лом и региона².

Местата на срещи с рибарите са разнородни, но сред тях най-важни са „Рибарската чешма“ в кв. „Боруна“ и дунавският бряг. Чешмата е място, където всекидневно се предлага прясна риба, а част от рибарите периодично се събират на разговор по пейките в близост. Тъкмо от тук започнаха първите ни срещи и интервюта с рибари, а постепенно, с препоръки на едни

2 Видеоот може да бъде видяно на сайта - www.fishingheritage.eu

от тях, се достигна до следващите разказвачи. Дунавският бряг също бе обичайно място за среща с рибарите, които са на Кея, на плажовете – Чайка, Пенсионерския, при Чепане. Но основният момент, регистриран в началото и по време на изследването, бе липсата на съдействие и невъзможността да се преодолее нежеланието за общуване. Външен на местната общност, независимо от жарките опити на колегите ни от музея за привличане на информатори, нашият русенски екип не бе допускан до своеобразните лидери, популярни както сред рибарите, така и сред гражданството. Но тереният ни опит и системните ни усилия – разговорите с местни жители, обходът от къща на къща, на пазара, покрай реката, дадоха възможност да намерим други събеседници, които също са безспорна част от местното рибарство, както личи от споделените им разкази. Посещенията на блатото „Орсоя“, както и на близките села Долно Линево, Сливата, Добри дол, извади на преден план още множество рибари, които заедно описват ареала на ломските рибари, тъй като познават една и съща територия и пейзажи. В явна конкуренция помежду си, рибарите остават верни на своето медиаторско положение, обвързващо ги както с граничността (на държавата, на законността на действията), така и с необходимостта от съпричастност с местните общности. С бира в ръка пред кръчмата в Долно Линево се описват местата на риболов в миналото, в читалището на селото попадаме на прочута рибарка – баба Цека Кошавата, работила още в структурите на „Държавен риболов“ през социализма. Увереността ни, че ще осъществим теренното проучване не ни е напускала и за миг, но резервираността към нас, като външни на общността хора, поставя множество въпроси за спецификата на нематериалното културно наследство, както и за наличието на локална рибарска общност. И ако практиката показва, че рибарите осъществяват своята дейност успешно – ловят риба, следователно имат натрупани познания за риболов и опит в употребата на уреди, лодка, познания за места, сезони, ветрове, животински видове, то споделянето на този опит и знание, демонстрирането му с цел запазване и предаване би могло да се случи трудно. Описваната ситуация подсказва неразпознаване на ценността в умения, знания и практики, а се фокусира единствено в уловената риба – която, както признават всички, все повече намалява.

Методология. Теренно етноложко изследване се стреми да опише картината за свят на региона, местните названия и пейзажи, както и спецификите при местния улов на риба, названия на видове мрежи и уреди, названия на лодки, видове риба, места на памет. Важен момент за нас представлява и вписването на рибарската общност в структурата на градската памет, поради което част от разказите се фокусират върху града, някои от неговите улици и квартали, обвързани с основните персонажи на изследването. За целта е използван един и същ въпросник за проучване на рибарските общности и техните знания и умения, с който е работено по останалите места по Дунав в последните години (Ненов 2020: 14). Чрез него се разкриват връзки с технологията на практическото занимание, употребата и изработването на уредите, познанието за местата и формите на културния пейзаж, контекстът на дейността и биографичният елемент, който придава достоверност и уплътнява разказите. В хода на изследването съществен елемент има натрупаният опит при взаимодействие с местните общности, чрез който се подчертават измеренията на описваната картина, в която методите включено наблюдение, структурирано интервю и биографично разказване се допълват конструктивно. Реалностите, които се откриват в разказите на рибарите, придават индивидуалност и характерни черти на разказвачите, както и на изследвания регион.

Важен момент за нашата работа представлява наличието на книгата на местния изследовател и журналист Любомир Йорданов, посветена на множество легендарни рибари от региона (Йорданов 2018). Контент-анализ на събраната поредица от разкази за живота на рибарите, създадени като портрет-репортаж, разкрива отделни черти в образите им, както и нагласите на техния автор, за когото е важна борбата между човека и рибите-чудовища, с която да ги увековечи.

2 РАЗКАЗИ ЗА МЕСТА И РИБОЛОВ

Риболовът в региона на Лом е стар занаят, но когато идват тутраканските фамилии след Първата световна война, се променя, споделят нашите разказвачи, като отдават днешните си добри умения и на тях. Отражение на този детайл е масовата употреба на дървените лодки и до днес, което е рядко срещано в други части на реката. Разбира се, когато заговорим за риболова в миналото, не може да не потърсим свидетелството на Димитър Маринов, големия български етнограф, който оставя бегли описания на рибарските занимания, вероятно защото не открива категорични етнически характеристики³ на този тип културни практики. И по негово време, както и днес, хора с различна етнокултурна принадлежност се вписват в измеренията на местните рибарски общности, които притежават едни и същи номинационни характеристики на вещния свят, с който боравят, имат сходни умения и знания за заобикалящата ги среда. Вероятно и поради това Д. Маринов се спира на социалното разслоение сред рибарите – едни са ловци, а други търговци, но не отделя внимание на техните атрибути, вярвания и практики.

Днес рибарите в Лом намаляват, макар по Кея и по близките плажове тяхното присъствие да е забележимо. Въдичарите (къцънकारी) са различна категория от тези, които ловят с мрежи от лодка, при това не само заради разликата в стойността на риболовния билет или тази на съоръженията. Лодката е основна ценност, чрез която може да се работи успешно, поради което в разказите тя има необикновена стойност - *„Един отива за кола, друг за жена, трети за пари, аз отидох лодка да си купя,,,* както и - *„...заради тази бутилка ни подариха една лодка. Руснаците са я намерили по Дунава и са я качили на кораба и тука ни я подаряват. И с тая лодка почнахме да си ловим риба“.*

Разбира се мрежите са възлов топос в разказите за риболова, защото познаването им и употребата им гарантира улова. Тяхното създаване е усилие както в миналото, така и днес, когато с плетене се занимават малцина. Тайните на плетенето се съчетават със специфични умения, поради което в процеса се включват и жени - *„Мрежите ми ги плетеше майка ми“.* Моторите, двигателите на лодките, също имат важно място в риболова, тъй като осигуряват мобилността, както и сигурността на рибарите – в мъгла, при вятър или буря. Поддържането

³ За Димитър Маринов са важни онези елементи в полето на етнографията, в които етническата специфика е видима и разпознаваема. В своите изследвания той се стреми да опише регионалните характеристики, които изграждат единството на нацията в плана на етнографията.

на екипировката и необходимостта от консумативи превръщат всяко едно излизане в предизвикателство, тъй като е различно от всяко предишно.

Много често в региона рибарите работят поединично, макар да знаят, че това е опасно. Но уловеното количество риба е еднакво и с партньор, и без него, поради което понякога срещаме семейни двойки, които риболовуват.

В разказите на рибарите съществено място заема и времето преди днешните дни, при което се откроява наличието на осигурена възможност за пласиране на улова. Част от нашите информатори са възрастни. Те имат спомени от периода преди промените от средата на ХХ век, поради което тук не визираме носталгия по социализма и системата на „Държавен риболов“. Темата за ограничените продажби в разказите всъщност подчертава днешната несигурност в практикуването на риболова и невъзможността рибарите на Лом да работят за големи пазари, както е било в миналото.

Действието в разказите се свързва с 28 града, с 16 държави и места като хидротехническото съоръжение „Железни врата“ и планината Шварцвалд, където са изворите на Дунав, като по този начин местното рибарско всекидневие се вписва в глобалните измерения на света.

Разказите на рибарите сме разделили в четири части, които разгръщат повествование, съсредоточено от общото към частното, но като цяло темите в отделните части се препокриват, тъй като са зависими от основната тема за риболова.

Частта **Всекидневие** обвързва рибарите с градската среда и ги показва като необходимо звено от общностния живот. Свидетелството, че *„в кошове рибата се транспортираше за София“*, показва системата от ловци, купувачи, търговци, всеки със своя интерес и отговорност, а едновременно с това се поставя акцент върху старинните техники за запазването на рибата свежа. На фона на многогласната глъч около пристанището, кантарите, разнообразието от видове и количества риба - *„Когато я разтовариха пред къщи, за да я продават, я рязаха с трион“*, разказът не пропуска времето на войната и разрушените от бомби къщи в квартал „Боруна“. Това от своя страна е повод за описание на „леденицата“, място за целогодишно съхранение на лед, който се използва за съхранението на рибата.

Времето на социализма извиква на живот множество сюжети, сред които и възможността за работа в чужбина – в Съветския съюз. Подобна възможност е резултат от идеологическата политика за интернационализъм на пролетариата, но през погледа на всеки индивидуален участник ползите са различни – а в случая местен рибар е донесъл лодка и мотор, които ползва и до днес.

Необичайни явления по реката, бързо променяща се обстановка и неподготвени хора, непрогледна мъгла, която застрашава живота на рибарите, са част от разказите за събития. Сред популярните персонажи, които се появяват в разказите, са цар Борис III (един от разказвачите е присъствал на погребението му), партизаните Бойка и Бончук, както и политически лидери от последните десетилетия – *„охрана съм бил на Тодор Живков. Бойко Борисов го мани, тоа не важи пред мен“*. Появата на имена и личности, които са част от историята и всекидневието, прави света на рибарите част от този на локалната общност, като ги вписва в местния наративен свод, който рибарите изграждат с присъствието си. А сред тях изпъква Чичо Сашо, един от последните обитатели на отнесеното от свлачище село Орсоя. Той знае, че *„лакомията е болест, за нея доктор нема“*, но цветисто описва себе си във върволица от нередни начинания, които за пореден път припомнят, че животът на рибарите е в сферата на граничното – не само географски, но и като културна категория, която е обусловена от множество забрани.

Периодичното им преодоляване съставя част от съдържанието на разказите, като представя рибарите в героична позиция, но едновременно с това ги описва като системни нарушители, които не работят за устойчив баланс между Природата и Човека.

В частта **Околна среда** разказите описват пространствата, в които рибарите пребивават във всекидневието си по реката, както и по брега, като така чрез названията на местностите се очертават пространствените граници на тяхната дейност. Едновременно с това се изясняват техните контакти с природната среда, подчертават се ограниченията, в които те осъществяват дейността си. Топоси като Тутракан и Русе вече остават в спомените, тъй като днес трудно се осъществява комуникация с тези градове по реката. С местния риболов е обвързан и Бургас, заедно с консервната фабрика „Славянка“, заради планиран клон при рибарниците „Орсоя“ за преработване на риба. В спомените блатото–рибарник се позиционира като пресечна точка на световния интерес - *„Я кога ловим риба, цяла Европа ме гледа“*, който и днес се подхранва от многообразието на защитени животински и растителни видове – птици и растения⁴.

Замръзналият Дунав е честа тема, която се обвързва с промените в климата, появява се при описанието на придобиването на лед от реката и съхранението на риба, както и при необичайни събития – *„Самолетите фърляя доле на Сомовит бомби, та строшиа леда, да пойде водата надолу“*. Замръзналата река присъства и в разкази за разменени гостувания от населението между двата бряга, за съвместни празници. През 1928 година по леда са преминали до Лом вършачка и трактор – *„...едно момче, ломчанин, земало жена от Румъния и тъстът му подарил вършачка и трактор. Сватбата минава през леда и само там къде е била музиката, хората, се счупи леда и са се удавили, а другите от страни – нищо им нема“*. Ветровете „Долняка“ и „Горняка“ са тези, които „бутат ледените блокове“ по реката - към Румъния или към нас. Обичайното название на остров „Кукуруза“ е съобразно наблюдението за ветровито място - *„Дувлек“ му е името и това е, защото все духа там“*.

Названия на местности описват в детайли множество места за риболов, които са важни ориентири не само за рибарите, тъй като реката не е единствено тяхна. Тъкмо поради това се появяват конфликти, в които се очертава „битката за пейзажа“, където плаж и джетове застават срещу рибарските мрежи. *„Остров Керкенеца, западния край е с прекрасен фин пясък, подходящ за плаж. И през лятото идват към сто човека. Които идват с лодки, по няколко пъти ходят насам-натат, музика, хвърлят се, плуват. Джетове идват, бръмчат. Тука на километри риба не остава, всичко бяга. А какво да правим, как да ловим.“* Описаните заплахи за рибарите са изненадващи, но реални. Много често рибарите пресмятат възможните за риболов дни през годината, извън забраните и лошото време, които рядко надхвърлят сто дни. Тъкмо поради това конкуренцията за едни и същи места – природна среда, оценявана по различни причини, видимо нараства.

По време на нашето проучване попаднахме на рибари, които пребивават на едно и също място на брега на Дунава цяло лято, като се сменят на всеки десетина дена – едни от Враца, други от София. Те разполагат въдици на брега на реката и на отсрещния остров Керкенеца, като при звуков сигнал от въдиците ходят периодично с бързоходен скутер на проверка. Силно заинтригувани от дрона, който ползваме за снимките, те проучват възможностите му за наблюдение и планират да си вземат дрон, с който да проверяват въдиците от двете страни на течението от въздуха. Във времето на нашия престой се появи моторна лодка с неколцина пасажери, които се опитаха да акостират на острова - съпроводени от виковете на

4 Сред наблюдаваните животински и растителни видове от местни рибари и чуждестранни любители орнитолози били червеногуша гъска, световно застрашен вид, както и блатно кокиче.

въдичарите, опасяващи се, че лодката ще скъса невидимите корди на техните въдици. Така на практика потенциалната заплаха за рибарите се визуализира пред нас на живо, като показва реалната конкуренция за пейзажа, който се остойносттава от местните общности.

Основни топоси в частта **Риболов** са местата за размножаване на рибата, намирането ѝ и ловенето ѝ, а важен елемент в локалната екосистема се оказва блатото „Орсоя“. Свидетелства на местни рибари описват риболов със сляп кош – без дъно, с който се захлупва рибата („цапалка“) – *„И легам отгоре на коша, на цапалката - и ревам, влачи ме шаранът“*, както и гарда. Гардата – преградно съоръжение на устието на рибарника-блато към Дунав, се изгражда от стопанина на блатото, за да се излови придошлата и размножилата се риба. Разрушено е от ТКЗС, когато площите са били отводнени, според тогавашните приоритети, както и на други места покрай Дунав. И днес земите основно се използват за земеделска продукция. В миналото тръстиката от блатото се използва за материал за рогозки, които се изнасяли нагоре по реката. Естествено е разнообразието от риба да впечатлява, както и възможността за улов на змиорка, лов в лед, който да се изсече с брадва. Пресушеното блато „Орсоя“ и днес се приема като едно от местата, където в миналото се е развъждала рибата за реката.

Риболовът в Дунав започва още от брега, от плиткото, за да навлезе в дълбоките пазви на реката, където се пускат дънните мрежи – *„Имаме едни прътлъци, които биеме в дъното, плашиме от брега да отива към мрежата“*. Дунавът и биоразнообразието е постоянна тема, обвързана с екологични послания – *„Праци Дунава. Дунава праци от риба. Сега е намаляла, щото много мръсотии се изсипаха от всички заводи.“*

Промените в икономиката на страната, насилствената колективизация и създаването на кооперативни стопанства (ТКЗС) водят до невъзможност за практикуване на частен риболов – *„И национализираха лодката, земаа волове, кола, земя всичко. И лодката отиде у стопанството.“* Наследеното знание, заедно с наученото днес за употребата на мрежи, уреди и пособия дава възможност на мнозина да практикуват активно и днес този занаят, като показват умения, които ги правят наследници на древните традиции. За пореден път се появява темата с привнесените умения на тутраканските рибари, които се заселват тук в резултат на миграциите след Първата световна война – *„Те са няколко фамилии, но най-голяма е фамилията на Гицовите, които идват от Тутракан след войната.“* Регистрираните и възможните промени – в знанията и уменията, както и в начините на риболов – специфични елементи на културата, възприемани като „традиционни“, които се променят успоредно с развитието на технологиите, се оказват онзи елемент, около който се обединяват поредица от разкази, свързани с риболова. Един от тях е начинът за придвижване – „на лопати“ (на гребла) в миналото, днес с мощен двигател, съобразен и с вида на лодката, при което наличието на множество дървени лодки, като подходящи за риболов по Дунав, се обяснява не само с наследена традиция (най-добрите рибари са от Тутракан), но и с функционалност.

Друга фамилия е така привлечена от риболова, че зарязва земеделската си работа и вместо да копаят лозе, съпрузите ловят риба – *„Че изкараме един ред, уж че сме копали и че идеме да бъкаме.“* Като част от риболовните умения се появява и темата за изобретяването на риболовния инструментариум – бакало, бучка, кльонк, дървено приспособление за подмамване на сом. Част от устойчивите разкази по Дунав са тези за сомове-човекоядци – *„Те се къпят, сома ги нападал и изяждал хора“*. Понякога това знание е наследено, друг път придобито – прочетено в списание, но в случая, независимо от произхода му, за нас остава важен фактът на споделянето му. Разказите за сомове-човекоядци са устойчиви във времето, част са от градския фолклор, от детските страшни истории, както и от рибарския фолклор. Но знанието днес не се предава само по устен път, поради което присъствието на медии в темата е

очаквано и закономерно.

Разказите за уловени моруни и приходите от тази дейност в миналото са свежи, запомнящи се, тъй като притежават образен език и описват вече невъзможни ситуации, в които рибарите се изправят срещу същества, появили се във времето на динозаврите и съществуващи и днес.

Ловенето на риба в румънски води явно не е рядкост и макар да съществуват приятелства между рибари от двете страни на реката, се описват множество конфликти, преследвания, залавяния, стрелби, а понякога и разменени гостувания. За всички рибари е ясно, че *„Има ли вода в Дунава, има и риба“*.

Познати са 28 названия на мрежи, уреди и пособия, които са се използвали за улов на риба, изработването и употребата на които са част от знанието на рибарите – серкме „пазвалия“ е за лов в река Лом, а серкме „халкалия“ е за Дунав. Риболовът днес не е само традиция, а е реалност, вписана във всекидневния градски живот на Лом, за когото рибарите и Борунската чешма вече са се превърнали в емблематично място.

Частта **Празници** се спира върху околния свят, върху разнообразието от животински видове, както и за начините на приготвяне на риба, традиционни или по-нови. Съхраняването е съчетано не само с познания, но и с необходимите приспособления – делви за риба, която се пази осолена, или – *„Ако е повече и искаме за по-дълго да я имаме, сушиме“*. В разказите на рибарите се появяват 43 названия на риба по Дунав, което показва техния богат опит, познаването на отделните видове, а също и начините за улавянето им. Основен момент тук са разказите за приготвяне на риба по различни рецепти – *„...ако знаеш какво да направиш, нема лоша риба... най-кокалията риба е най-сладка“*. Възлов момент отново е и тайната на Дунава – рибената чорба, която макар да се прави от едни и същи съставки, рядко има един и същ вкус – *„Значи истинската саламура е такава - вода от Дунава, люти чушки и това е...“*. Рибата има своята цена, както и своите качества за готвене – за печене, готвене, сушене, консервиране. Затова скъпите риби не се ползват за чорба - Не е блага саламура от голема риба. Добра е от оклей, от платичка, от бобойчета

Празниците са важни, защото ги обединяват и ги отличават сред останалите, поради което се готвят отдалеч – *„Точно кога идва Свети Никола – една седмица преди него рибата изчезва. Знае ли кога я чака, не знам, рибата изчезва, риба нема и ние затова някога си оставяме“*. Вярванията, поличбите, сънищата са част от света на рибарите, макар днес множеството декларира, че разчита предимно на собствените си умения, а не на свръхестествена помощ. Поради това и примерите не са със тях самите, а с други – *„турчинът преди да излезе в Дунава на риболов, кръсти се, прави някакви си работи, говори на турски, аз не мога да му разбера, тогава скача у лодката“*. Знаци за богат улов се споменават рядко, но се популярни елементите от околната среда, които предсказват времето или резултатите от това – *„Когато се задава нещо, тя (рибата) обикновено слиза по дълбочините и се крие“*.

Рибарите и нематериалното културно наследство на региона

В хода на местното теренно проучване бе поставен въпросът за локалните форми на нематериалното културно наследство, които се установяват във всекидневните практики на местните рибари. Доколкото рибарите в региона на Лом и околните села, които гравитират към този урбанистичен център, трудно описват в разказите си наличието на общност, която осъзнато пази знанието и уменията за риболова и дейностите, които го съпровождат, ние трудно бихме могли да определим изявите на такъв тип наследство. Културното наследство

на рибарските общности се определя от регистрираните традиционни практики и умения, устно знание, мироглед, усвоени навици. Съществен елемент при формирането на знанието за локалното културно наследство представлява наличието на общност, която е заинтригувана от опазването и споделянето му, тъй като вижда в него възможност за изява на местна идентичност. Наследството, което включва знания и умения за риболов, за изработване и ползване на уреди, за познаване на местни културни пейзажи, специфики на животинския свят, подпомага рибарите умело да съчетават наличните ресурси за поминъка си със съхраняване на околната среда. Наследството има своите нематериални измерения и съдържа стойности, които невинаги се разпознават от носителите си, но без тях то няма как да съществува. Поради което трябва да уточним, че не е възможно да има културно наследство, ако то не е подкрепено от общност, която да се разпознава с него. Затова и начините за опазването му биха били неправилни без включването на тази общност, без нейното творческо и конструктивно съдействие. Ето защо светът на дунавските рибари, част от които са рибарите от Лом и региона, се описва чрез реалните практики, умения и знание, съдържащи нематериално културно наследство, което към настоящия момент не се осъзнава като важен елемент от местните културни ресурси, служещи за развитие на региона.

Местни названия, места за риболов

По Дунав:

Акалията - остров срещу Арчар

Арчар - Сливата – риболовен район по Дунав, ползван от рибарите в с. Добри дол
Дервиш тона, 710 км., до Долни Цибър

Добринна – остров, познат и като Керкене-за

Довлѐка, Дувлек – остров, познат и като Кукуруза

Долно Линево – село

Дупките

Ибиша – остров

Канала – канал в блатото „Орсоя“

Керкенеца – остров, познат и като Добринна, смята се, че там гнездили керкенеци, вид соколи

Кича - остров

Ковачовия - остров

Коджако, Коджакум - румънски остров

Кукуруза - остров

Лагуната - плаж

Ласпер – остров

Лозята

Под Старата тухлена фабрика

Помпената станция

Прунт Ковачица

Пясъчния остров

Среден Дунав – ръкав на река Дунав между остров Добринна и остров Скомля – място за риболов

Скомля - остров в близост до с. Добри дол

Скомля – река, влива се в Дунав

Сливата, село

Сливанския пост – пост на гранична полиция

Старческият дом

Странъето

Стрелбището

Тимок, река

Тинявата

Туглената фабрика

Тъкото

Узуновото – към река Скомля

Маргарита остров до Горни Цибър, изчезнал през 50-те г.	Фара
Мидаджийската тона	Циганското
Накото, близо до река Скомля	Чайка
На Потока	Чепа
Небуна, остров	Чучурката
Окопа	62-я километър
Орсоя	

В Лом:

Боруна	Пристанището
Борунския блок	Рибарска улица
Борунската чешма	Рибно тържище
Видинско шосе	Родопа, фабрика
Калето, квартал	Съветското представителство
Лом Север, гара	Читалище „Постоянство“
Ломската гимназия	Морския клуб
Общината	Сливата, село

Названия за вятър

Долняка, Горняка, Кошава

Названия на мрежи, уреди, пособия

Винтер – риболовно съоръжение, капан от мрежа и обръчи

Въдица

Гарда – преграда, съоръжение за задържане на рибата в затворено пространство, в блатото „Орсоя“

Дифан – вид мрежа, която се изтегля към брега

Загражда - плаваща мрежа, която загражда рибата

Заози – вид въдици

Ликот – голяма кука с дръжка, инструмент за издърпване на риба в лодката

Кепче – мрежа, инструмент с дръжка за прибиране на риба от водата в лодката

Бакало – дървен инструмент, с който се удря във водата, за подмамване на сом

Кепче – вид мрежа с дръжка, за прибиране на улова

Кърмаци – куки за ловене на големи риби - моруни, сомове

Кльонк - дървен инструмент, с който се удря във водата, за подмамване на сом

Куки

Лапташ – вид мрежа с „чувал“

Минчок – вид мрежа с дръжка, за прибиране на улова, кепче

Мрежа „на фаца“ – вид плаваща мрежа

Мрежа „дънна“ – вид мрежа, която опира в дъното

Пласа – мрежа, основа за създаване на определен вид риболовни мрежи

Радина – вид мрежа за задържане на рибата към пласата, основната мрежа с по-малко око

Серкме халкалия – мрежа с тежести по края във формата на кръг

Серкме пазвалия – мрежа с „пазви“, „джобове“ по края във формата на кръг

Сетка – вид мрежа с тежести

Скумрийница – мрежа за дунавска скумрия

Слеп кош – уред за ловене на риба

УклеЙница – мрежа за ловене на уклей

Цапалка – плетен кош без дъно, за риболов в блата

Юркме – вид въдици

Яново – вид мрежа, която се изтегля към брега

Названия за риби

Американски толстолоб

Амур

Бабушка

Бел амур

Бибой

Бобой

Бела риба

Вретенар

Гол шаран

Гулеш

Деверига

Дребна платичка

Дунавска скумрия

Есетра

Змиорка

Каракуда

Караислък

Клен

Ласпер

Лин

Модруга

Моруна

Морунаж

Мрена

Платика

Платикаш

Попче

Пъструга

Распер

Скобар

Скумрия

Сом

Таверниче

Таранка

Толстолоб

УклеЙ /оклей

Часовник

Червеноперка

Чига

Шаран

Щука

Ягула

Якбалък

Чучурката

Литература

Йорданов, Л. 2008 - Рибарски истории от Дунав, Инфопринт, Плевен, с.160.

Маринов, Д. 2005 - История на града Лом и Ломска околия, Изток-Запад, София, с. 636.

Ненов, Н. 2020 – Проучване на рибарската общност в Оряхово, В: Оряхово – разкази за места и рибари, Електронно списание „Онгъл“, съст. Н. Ненов, ISSN 1314-3115, с.148-174.

Ненов, Н. 2020 - Проучвания на рибарските общности по Долен Дунав, В: Стари места – нови празници, Известия на Регионален исторически музей – Русе, т. XXII, Русе 2020, с. 10-18.

3 УСТНИ РАЗКАЗИ

3.1. ВСЕКИДНЕВИЕ

В кошове рибата се транспортираше за София

Отивате там до Боруна - там са истинските рибари. Едно време тука имаше много рибари. Тука имаше бригади риболовни, разбирате ли. Излиза се вечерно време с две лодки. Едната е пълна с мрежи - 100 метра мрежа, а другата е празна лодка. Вечерно време се опъват мрежите. Рибарите легат някъде, а сутрин се теглят мрежите – най-малко четирма-петима човека трябва да има. Тия мрежи, които са заградили даден периметър, трябва да се изтеглят заедно с рибата. Имаше толкова много риба, аз ви казвам, това ми е хоби от такъв и съм се родил до Дунава.

- Кой ви е учил да ловите?

Е, па научи ме един турчин. Един турчин - аз съм ломчанин, не съм от тука. Ломчанин съм и съм се родил у Лом. Рибарска улица знаете коя е - тая, която, Съветското представителство знаете къде е, нали? Едната улица води от главната улица към Дунава, а в десно има следваща улица, която отива към Пристанището. Тая улица се казва „Рибарска“. Там имаше колко магазина, може би шест магазина, продаваха риба. Беше рибно тържище в Лом. Всички рибари изкарваха рибата си там и имаше тържище, вие разбирате какво е, и имаше хора, които изкупуваха риба от рибарите. Това е било преди Девети септември и около Девети септември. В зависимост вие изкарвате там риба и тоя, който я изкупува, той ви определя цената. Разбира се цената едно време е била, както е сега - в зависимост от търсенето и от предлагането. Когато има много много риба от даден сорт, цената пада. Рибата в кошове, в кошове рибата се транспортираше за София. Ще ви кажа как. Плетени кошове от върба, маркови кошове, плетени, големи, такива големи. А рибата, която е в повече в тия кошове се насипва. Обаче как - трябва да иде до София тая риба летото, как? Имаше леденица, беше в нашия двор преди да падне бомба да ни счупи къщата в Лом в двора, там къде съм се родил. Там вече е блокове. Там в тоя двор имаше леденица и там се вадеше лед. Толкова дебел лед, от Дунава. Сече се зимата, защото това бяха студове. Нито един понтон немаше. Есенно време всичко се вдига що ледо-

ве такива дебели и грамадни, колко от тук до там и може би по 100 кв. м. и повече тече лед.

- Това коя година е, че има толкова много лед?

Я съм 89 годишен. Вие имате представа от кога помним-`32-а година съм роден. `40-а година аз съм бил на осем години. Аз ви говоря за времето до Девети септември. Думата ми е такава, че тогава се събираше рибата в един ред лед, след това се използваше една трева с такива големи листа, как се казваше... Като репей такъв и се слага върху леда. Насипва се един ред риба. След това се слагат пак листа и пак лед и пак риба. Тия кошове заминаваха с влака. Лом имаше две гари. Лом Север - това, което е долу, къде е тая улица. Там имаше гара и спираше влак и Лом Север, който е сегашната гара. Тая риба се товареше направо във влака и директно заминава за София.

- Така стига в нормално състояние?

В нормално състояние. Е, около осем часа беше пътя, до 12 часа беше, в зависимост от... Бързи влак разбира се нямаше Лом, обаче имаше много чести влакове, затова защото как да ви кажа - тук се прави връзка с видинския влак и заради Видин и Лом имаше транспорт, който беше чест. До 12 часа тая риба стига в София в пресно състояние, щото е била в лед. И там вече се консумира. От тия две лодки, които отиваха да хвърлят мрежата и хвърляха мрежата, едната се връщаше пълна с риба. Лодката е потънала - това значи над половин тон риба с едното хвърляне на мрежата, за една нощ. Аз съм седял на Дунава там. Там съм се родил, на Рибарска улица, на 50 м. може би от Дунава. Тогава Дунава беше може би на 100 м. до брега. Това всичко е насипано. Всичко е насипи, облагородено.

Рибарите след това станаха в кооперация. До тогава са били риболовци, които са ловили риба и са я изнесли на тържището. Това е шестте магазина, които бяха на Рибарска улица. Пак повтарям - там се изкупуваше рибата от търговци, които я продаваха. В Лом един човек ходеше с една количка с риба, предлагаше риба. Който иска, знае - тоя сутринта ше натовари и пресна риба, която е жива. Разкарва с количка. А там имаше една дъсчица, на която... ако искате чистена риба. Тоя човек, който прекарва рибата, той ви я чисти. Разбирате ли на място, чисти ви. Разбира се за чистенето зима стотинки повече, щото рибата става вече по-малка. Имаше ръчен кантар, който виси. Слага се риба на него и той ви мери. Толкова искате - два килограма, ето ви два килограма. Кантарът беше с топузи. С една тепсия отдолу, с топузи, които се виждаха, нали движеха се и ви измерват рибата.

След това стана кооперация вече. Тогава рибарите почнаха вече да се крият, щото не им даваха риба. На тех не. Ти си рибар, обаче нямаш право на риба. Ти предаваш рибата и си на заплата. Тогава стана вече така, че се криеше, криеше се риба. Преди да излезеш някъде, преди да излезеш срещу тържището – тържището беше накрая на кея. От тука като тръгнете покрай Дунава, парка – там дето свършва дунавския парк, там имаше рибно тържище. Там се изкарваше рибата, обаче рибарите преди да стигнат там, някъде у храсти си сложат риба за тех си или за приятели, щото вие сте на заплата. Сега има дни, когато има много риба, кооперацията ѝ е добре, обаче вие сте на заплата. Дали ще хванете много риба или малко риба, това е заплата.

- Те не са били доволни, че трябва да се кооперират?

Вие не знаете какви са били заплатите. Заплатите са били символични. Аз, когато завърших гимназия `49-а година, постъпих в Спестовна каса като сметководител. Заплатата ми беше 416 лв. – най-най-старите пари. След това имаше няколко подмени на парите и даже 1000 към 1 и т.н., за да се стигне до сега. Тогава, това е било `51-а-`52-а година, 416 лв. е била заплата като сметководител в Спестовна каса. Разбира се аз работих година и половина и напуснах. Изкарах курсове за шофьор в автомобилна школа в София и `52-а година вече имах документ за шофьор и постъпих в пристанището като тракторист. Понеже майка ми и баща ми беха руснаци, е, белогвардейци от Русия и аз бех като малко, тъмно петно – син на белогвардейци.

Вие може да си представите, не можете да си представите де, не може да имате фантазия. И останах в пристанището като тракторист. Разбира се кратко време след това дойде първият автокран – ЗИ 150. И аз, понеже имах документ, за разлика от повечето пристанищни механизатори, след като го обръщаха там партийни членове, на които беше даден новият кран, казаха ми, че аз ще работя. Аз казах, че не щем, щото аз ако го обърна - те са го обръщали други, ама аз като го обърна - това е син на белогвардеец, може нарочно да го е обърнал. Казаха ми, че няма да го обърнеш. Сегааа... я съм завършил ломската гимназия, с което се гордея, разбирате ли. Ломската гимназия съм чул само добри работи. Много ломчани има в Русе. Много ломчани имаше в Русе. Сега много от тия ломчани починаха. Те не останаха мои набори. В Лом има трима души, които са мои набори, с които съм завършил гимназия. Единият беше, вие го знаете, Емил Замфиров – а не, сега, вие сте там, в Русе. Той е бивш читалищен настоятел. Беше председател на читалище „Постоянство“. Беше така да се каже шеф на обществения начело. Той сега е жив – думата здрав не е вече ... прегърбил се повече от мене сиромашкия, макар че никога не е работил на такава работа. Аз съм инструктор повече от 20 години.

- Какви риби се срещат тук около Лом? Какви риби се вадят?

Секакви, с изключение на пъстърви. Други какви риби има...и морски риби. Морски риби са тия, които са скумрията, нали. Морска риба е също и моруната, есетрата, пъстругата, които са такива риби, които са, как да ги кажа, зарибяват се в Дунава. Пускат хайвера тука и докато стигнат до морето, хайверът се изчупва и фактически те създават поминък на морето, на ония хора, а тука сега им е забранен лова, обаче много моруни се изтребиха. Тука се ловеха моруни до 200 кг. – в Лом. Гледайте сега, аз съм видял понеже шест години съм работил в съветското представителство като шофьор. Един вика „А бе, как са те земали син на белогвардеец“. Не знам. Бех приятел с чешкия представител. Той си купи шкодичка, аз му помагах докато стане шофьор и т.н., бех инструктор.

- И там сте виждали такива големи риби?

Аз съм видял, ама аз ви казах и че съм израсал на улица „Рибарска“. Всичките риби, имаше сомове - като малък отварят главата на сома, устата и мене ми вкарват главата вътре и там човек снима.

- Имате ли такава снимка?

Немам такава снимка. Когато паднаха бомбите вкъщи, всичко се срива. Първата бомба на последната бомбардировка, падна на нашта къща. На „Рибарска“ улица. `43 ли `44 година те имаше четири бомбандировки над Лом, четири. Първата бомбардировка беше на пристанището. Някои от бомбите се забиха във водата и там останаха. Не се взривиха. Що? Щото е кал и бомбата трябва да се удари у нещо твърдо, за да се взриви. А последната беше на нашта къща. Точно там на улица „Рибарска“ падна на нашта къща първата бомба, а последната падна у Боруна. Там накрая на града като тръгнете покрай Дунава, тая улица... то е шосе, Видинско шосе. Там последните бомби паднаха. Думата ми беше такава, че там останаха и снимки и сичко. Когато се върнахме от командировка, нямаше къде да спиме. Полицай стоеше на купчината и моя баща искаше да си вземе нещо, полицаят каза „Не. Мене ми е наредено да пазим тука за мародерство“. Баща ми вика „Чакай бе, това е моя дом, мародерство...“. „Мен ми е казано да не пускам човек тука, чувате ли?“. Дойдоха хора и се разбра, че това е наща къща, че ... Обаче как се спи на купчина земя? Нито един българин не дойде да каже, „А бе, бай Григорий, вие къде ще спите?“. Аз, майка ми и баща ми... Един турчин, един турчин вади ключовете от джоба си и вика „Бай Григори, отиваш у наща къща у Калето. Там е малко по-нагоре, у махлата. Наще от бомбандировките са се заселили у Младенови. Вие, вика, ползвате наща къща. Турчин. Сега много хора обвиняват „Аааа турчин, турчин“. Руснаците имат едно много обидно наименование. Ако искат да те обидят ти викат „Твою мать“ като псувня и ти викат „Дурак“. Що? Ми щото и руснаците са националисти, и турците са националисти, а аз уважавам националистите. До-

като за съжаление българите, моите съболезнования – не стават...

Инф. Николай Григоров, р. 1932 г. в Лом.

Зап. Силвия Трифонова-Костадинова, с. Долно Линево 2020

Един отива за кола, друг за жена, трети за пари, аз отидох лодка да си купя

И.Т. - От кога сте рибар?

Значи това е от, какво да ви кажа, от малък съм си рибар. От малък. В мойто родословно дърво няма рибар. Значи по принцип съм бил ... основната ми професия беше месар. Не рибар, месар.

- Завършили ли сте образование за това?

Да, да, да. Много работи съм работил. Бях технолог на Родопа - Лом и вече след това ... нали през това време интересувал съм се от риболов, даже 10 години бях в Коми и от там специално ходих, за да си купя моторница с двигател. Докарах две моторници с три двигателя по 30 коня.

- Коя марка са?

Значи Вихър-30, а това е Об-3М. Сега ще ви покажа лодката, аз я имам заснета. Тя е с три кила и издържа на доста добри вълни. До 60-70 км. в час се движи и ще ви покажа сега, ще видите.

- Коя година е било това?

Значи аз съм бил от `80-та до `90-та г. в Коми

- А риболувате от преди това?

Още от малък. А там съм отишъл специално за това. Един отива за кола, друг за жена, трети за пари, аз отидох за лодка, лодка да си купя, да. И жена ми беше с мен. Тя пък завърши икономика в Ленинград. И там даже ми предложиха руснаците, имах много добри връзки, щот повече в търговията съм работил и ми предложиха яхта. Много добра яхта – 22 м. за 7 200 лв., като руснаците искаха да дойдат тука и да ми я монтират. Обаче аз вземах две моторници и жена ми вика „Ти си луд. За кво ти е тая яхта, е, а де. Жена не трябва да се слуша. Така, няма значение. Извинявайте, не ви обиждам.

Хранително-вкусов техникум съм завършил в Лом и после в Пловдив, и в Украйна съм учил също към БГ-А Балкан за ръководители на полети и шурмани. Малко работих, но понеже ме разпределиха, трябваше да бъда на подхода в София, но не ми харесаха тогава паричките. Изпратиха ме във Видин на летището и след това се отказах. То е трета категория и не си заслужава за 180 лв. беше тогава заплатата, докато подхода и контрола в София беше с 600, 700, 800 лв. тогава, когато хората имаха по 100-120 лв. вземаха заплати.

- Тези лодки, като ги донесохте, само за риболов ли ги ползвахте?

Значи само за риболов. Значи разкарвал съм се... Ще ви кажа, че там дето бях, имаше река като Дунава и съм ходил с нея, с жена ми и с детето – детето ми беше на две годинки, на 180 км. по течението на реката до Беломорието съм стигал. Там има бензиностанции като тука, само че на реката. На всеки 50 км. можеш да си заредиш на реката лодката. И е много интересно да ви кажа. Това е тайгата.

- Там риболувахте ли?

Да.

- Има ли разлика между тамошния риболов и тук по Дунава?

Значи и там има много риба, но там контролът е много сериозен. Там се контролират. Първо трябва да имаш капитанско. Там съм си изкарал капитанско, иначе нямаш право да си с лодка... трябва да се регистрираш. И второто – там нямаш правото например да ловиш

сьомга, нямаш право. За една такава съомга хваната, дават веднага пет години затвор, веднага. Като там то се контролира и от лодки и от въртолет. Контролът е жесток.

- А тук при нас има ли контрол сега?

Има. Вижте какво... те, понеже тука определено тия, които професионално работиме, нали трябва да имаш билет професионален за мрежи, да ти е регистрирана лодката, да си плащаш данъка, да минава всека година на преглед, както леката кола. 50 лева ти е само прегледа. Тук си минават от това и ти я проверяват и така. Изобщо, който редовно работи. За нередовните да не приказваме, сега...

- Има ли много?

Има. Има и нередовни, но има и много редовни. Те малко останаха да ви кажа честно. Малко са рибарите. Все по-малко, все по-малко остават. Големите рибари с времето починаха. Значи, аз съжалявам, че не мога да ви покажа, ще се опитам, ако може ще ви доведе един човек, който ще ви свърши много голяма работа специално за вас. Той е един от най-силните тука на Дунава. В момента е на 70 години момче – Иван Фидосов. За него има ... той е глухоням. Да, още баща му е бил рибар, много голям рибар, работил е към Държавния риболов същия и има книга, ей толкоз дебела, за него издадена тука от Лом. Значи преди около 20-30 години е това. Има книга за него. И аз точно щех, ако го докарам, ще ви донеса и книгата, ще ви донесе и големи снимки за улов и т.н какво е такава – това, което вас ви интересува. Имаше много риба тука. По Дунава имаше много риба, но сега...

С.Т. - Какви са причините според вас. Защо намалява рибата?

Причините, ами... защото, защото не се опазва Дунава, не се опазва изобщо всички отпадъци влизат в Дунава. Всички отпадъци. Замърсяването е номер едно. Номер едно. Само факта, че като изкарам мрежа и един път, два пъти работя с нея, след това тя потъмнява. Почернява, потъмнява. И аз ми се налага, тука има една чешма, тя е с голям дебит, просто е минерална вода и там си пера мрежите.

- Памучни мрежи ли ползвате?

Значи по принцип ползвам и найлонови, сега основно повече найлонови – ефекта е много по-добър, отколкото тия капронените.

- Защо?

Значи рибата не я усеца. Рибата не усеца това, обаче не дай Боже да ти удари голяма риба, да ти удари голяма, тя ще скъса. Не може да го издържи изобщо.

А, ето ми лодката (показва снимка в смартфон – Н.Н.). Това е дуралуминий. Дуралуминий от алуминиева сплав.

- Тая, която сте си донесли от Коми?

Да, две съм докарал дори. Така, ето ти я отдолу, за да видиш за какво става въпрос. Тя е с три кила – от двете страни и о средата има един. Изключително устойчив.

- Колко риба побира?

И един тон да има, и един тон. И тон и половина мога да ти вкарам. Има три багажника – единият ми е отпред на лодката, ето тук най-отпред на носа има (показва по снимка от телефона си), двете страни това са все багажници отстрани, плюс от самата. Значи имаше монтирано дистанционно управление. Двигател, всичко се включва към лодката. Запуска се от бутон и запалването му също от там става. Няма да дърпаш такива работи... Значи то е като лека кола. Даже имаше по принцип стандартно, както съм я купил, имаше си гюрюк. Има си и отпреде стъкло. Евентуално, ако те хване дъжд, такива работи... и четири седалки, които стават две отпреде и две отзад, стават на две легла. Значи зависи какво ще ти допадне, може да я ползваш за много работи.

- А преди да си купите тези лодки, с какво риболувахте на Дунава?

Значи обикновено... не. Ходил съм с рибари, които са стари рибари, стари рибари бяха,

от тях, те са ме научили. Много стари рибари, които са работили в „Държавния риболов“ и човек като направи така възраст вече има нужда от помощ. И трябва да го имаш отвътре. Ти нямаш ли го отвътре, рибар не става от тебе да знаеш. Нямаш ли го така отвътре да те влезе това нещо ...

Инф. Людмил Борисов, р. 1953 г. в Лом

Зап. Искра Тодорова, Силвия Трифонова-Костадинова, ноември 2020

Имам приятели в Румъния и ходим при тях, ама се криеме

Съвсем различен беше живота на хората – беднотия. Беше много беден народа.

Аз съм ходил на погребението на Цар Борис – бех на осем години.

- Кой те заведе?

Едни комшии, възрастни хора, които много държеха на него. И сега си спомням колко народ имаше – от цела България.

- Специално за това са отишли до София?

Специално за това. С влака отидохме и с влака си дойдохме, така беше навремето. И после излезна – какво да ти кажем, партизанско движение, партизани по шумата. Тука по Вълчедръм имаше една Бойка и Бончук. Деда ми ги е крил у кошарата Бойка и Бончук. О-о-о, чакай да ти кажем това – каго умре на Бойка майка й у Мокреш, едно село на четири-пет километра от Вълчедръм, а я бе още детиняк, и ме закараа с още едно момче, а она дойде като циганка предрешена да погребее майка си. Като циганка с една торба. А назе двамата ни накара тоя, къде беше квартален със сина си, да я заведеме до моста, да иде на погребение. И ние я чекаме при моста и си я върнахме. И после ни казаа, че това била Бойка. Дойде, погребя я и не я хванаха. И после у София ни каниха при Бончук. Он държеше цирка у София.

- А после помогна ли ти за нещо, като дойде Девети септември?

Е, такава беше времето тогава, че не можеше да не допреш до некъде – некой да ти помогне с нещо. Имах един случай – виж как ме навеждаш и да си спомням... Като бех шофьор - у ТКЗС-то бех кравар, па после станах шофьор, и тогава ми помогнаха ... Те това са ми помогнали, вече на стари години, вече бех женен и имах и деца.

Аз съм работил и у Държавния съвет три години, и бех и охрана при Тодор Живков - охрана съм бил на Тодор Живков. Бойко Борисов го мани, тоа не важи пред мен. Така че връзки и приятели имам много – и доктори имам много големи приятели.

- Има ли хора, които те търсят, за да си поръчат определен вид риба?

Да. Имама хора, които идват тук и непрекъснато си държиме връзка.

- А риба сушиш ли?

Праим за некои приятели, къде така са свикнали, сушим им оклей - сушим им повори (*върви – бел. И.Т.*), та си праят саламура. То най-хубавата саламура става от сушена риба. Праехме си у буркани едно време, ама ние си ловиме риба много... Едно време - у герана, с едно въже - имахме дълбоки герани с вители. Изчистиме и я пуснеме с кофата – за ден-два-три. Сега – у фризера. Един бел амур имам - 18 кила, може да има – осем месеца седи. Бехме го нарочили за некого, ама не дойдоха.

- Рибената чорба с дунавска вода ли се прави?

Още по-хубава става, все с дунавска вода сме я правили, особено в Румъния. Имам приятели в Румъния и ходим при тях, ама се криеме. В ония години по Тодорживковото време те идваха на гости, ние им ходехме. Съга що направиа таа забрана между назе и Румъния – не знам.

- Преди не беше ли пак забранено?

Забранено, ама в друг смисъл – браконьерство, едно-друго, ама си ходехме, никой не

ни закачаше.

- Как се разбирате с тях?

Е, па на влашки. Жена ми беше влаинка – чиста, от Горни Цибър. Там са власи – Горни и Долни Цибър, Златиите – там са власи.

- Румънците, които идват тук знаят ли български?

Има някои знаят. Като имаше ембарго и тук срещу мен ги държаха корабите закотвени по пет-шест месеца. Аз живеем на брега на Дунава, имам вила - шосето, пет-шест метра и е Дунава, аз там живеем. И идваха на гости.

- Румънците добри риболовци ли са?

По не са добри от нашите. Те работат по съвсем друг начин. Но там е рибата – при тях. И ние нощно време – криеме се... Аз съм ловен два пъти у Румъния. С белезниците граничарите – и айде!

- Какво се случва, като те хванат?

Прекарват те с кораб до Калафат и те прекарат у Видин, и те разпитат това-онова, и като не праиш пакост, не си създал други неща, си те пускат. Ако много знаеш и упорстваш – бой и ... Имаше случаи – имаме сакати рибари двама-трима, с патерици ходат, що фърпали бомби и са се репчили много... Какво беше приказката – „С добра дума, змия от дупката вадиш“.

- Гранична полиция помагат или пречат?

Не, тия момчета си контролират.

- Случвало ли се е да помогнат на някого, ако е закъсал в Дунава?

О-о-о, особено, ако нещо се случи с лодките – в това отношение помагат. Ама повече си контролират и си прават актове на браконieri и други нарушители.

Инф.: Димитър Иванов - Роко, р. 1933 г. в с. Вълчедръм, Ломско

Зап.: И. Тодорова, септември 2020 г., Лом

Когато я разтовариха пред къщи, за да я продават, я рязаха с трион

Дядовците ми, братята на дядо ми и прадядо ми са били рибари - рибарска бригада преди Девети септември 44-та и малко след това. Аз помня годините, в които идваха с волски кола пълни с риба. Продаваха риба, ходеха по страната - командировки, бригади, за да ловят по язовирите, особено зимно време. Един от детските ми спомени е една голяма кола, волска, пълна с риба и с една огромна риба, която може би беше сом или моруна, по-скоро беше сом, и опашката ѝ се влачеше по земята. Просто не я побираше колата. Беше толкова голяма, че когато я разтовариха пред къщи, за да я продават, я рязаха с трион. Не можеше по друг начин. Това беше времето, в което имаше страшно много риба. Имаше рибарски бригади, които изпълняваха планове. Дядовците ми бяха в такава бригада, но после тези бригади ги разбиха. Предполагам, че това беше по времето, когато се е извършвала колективизацията и първите години след това, и нещо имаше, че не бива да има семейственост. Рибарството е опасен, тежък занаят и си спомням, че дядо ми тогава казваше... Те ги разбиха в различни бригади да ходят и да предават опита си на по-младите хора. Той казваше, че не може да влезе в реката с непознати хора, на които не може да им има вяра и не знае как реагират в определени ситуации, защото понякога там е заложен и живота ти. Поради това и той, и братята му се отказаха от рибарството и станаха строители. Някъде 60-те години е било там.

След това, когато проучвах за тази книга, навсякъде е имало рибарски бригади – в селата, тук край Лом, в самия град Лом. Един вид е за рибарски кооперативи, като ТКЗС-тата. В Лом, в Станево, в Цибър. Цибър е едно от големите селища, то и сега е най-голямото село в региона. Тогава е било предимно рибарско и моряшко селище. В смисъл - там се е въртяла

търговията със зърно по Дунава. Естествено и в селата на запад от Лом – Орсоя, Сливата, Добри дол – навсякъде е имало такива бригади.

- Как са били разпределени – колко души, колко лодки?

Трудно мога да си спомня сега точно, но спомням си, мисля, че са били по 5-6 до 10 човека с няколко лодки. Изпълнявали са планове, предавали са рибата си тука на отчетници и съответно тази риба една част се е предавала, продавала и превозвала и до други градове, друга се продаваше тука в Лом, дори и по селата. Постепенно този занаят започна да се губи и интересът към него спадна, защото той е тежък занаят, много.

- Знаеш ли къде е било тържището, на което се изкупува рибата на бригадите?

Да, тука в Лом си спомням, че беше някъде на запад, където сега, да речем, е горе долу Инспекцията по корабоплаване. Сега е наречена Морска администрация. Там имаше едни стари сгради, дори тук, в тази книга, имам снимки на тези сгради и рибите, окачени пред тях, както и вътре рибари от старите фамилии, които предават едни огромни касети, пълни с по-дребни риба.

- От кое време са историите, които записваш, които си разказал в тази книга?

Тази книга не мога точно да... Някои неща записах просто като спомени от дядо ми и неговите братя. След това, като започнах работа като журналист, просто темата си беше вътре в мен и ме интересуваше, и не пропусках случай, било поради някакъв празник – за Никулден. Повечето хора знаят, че вестниците използват такива дати, за да пишат тематично, и ходех да търся стари рибари, за да разкажа някоя интересна история. Така изведнъж видях, че съм на събрал очерци, репортажи десетина-двайсет за рибари, за интересни случки и си казах - ще е грях това нещо да потъне из прашните вестници и библиотеки и да се разсипе, и реших да го събера в една книга. Като почнах да я събирам, реших, че трябва да проуча и самото рибарство и се зарових в архивите на тези рибовъдни предприятия от времето на комунизма, на Инспекцията по риболов и аквакултури сега, и оформих и една кратка история на риболова в Ломския край.

- От къде са ти спомените?

Моите спомени са от село Станево. То се казва Станево сега, преди Девети септември се е казвало Лабец. Заедно с едно съседно село, което се е казва Чучан, сега оформят двата квартала на село Станево, в което вече има хора, за съжаление, колкото за една махала на времето. Но тези истории са от село Лабец, където имаше около 1500 жители или до 2000. Имаше професионални рибари, отделно почти всички мъже се занимаваха с риболов било любителски, било дори и браконьерски. Всички, които са край Дунава, се занимаваха с риболов тогава.

- Помниш ли мрежи по дворовете?

Аз не само ги помня, а сега, като ходя да си поддържам селската къща, ги намирам висящи по тавана, по килера. Имаше страшно много мрежи, всякакви – уклеяници, загъжни, серкмета и зимно време, когато почти не се ловеше риба, дядо ми на едно столче седеше и ги опъваше и ги кърпеше. Това беше потягането на инвентара.

- Взимал ли те е за риба с него?

Не, бях много малък, когато бяха тези неща. Затова и спомените ми са такива, като приказка с някакви чудовища извадени от реката. Когато вече станах да ходя на риболов, ме е водел на риболов и той, и баща ми, но на риболов с въдица. Те вече нямаха лодка, въпреки че те лодките им по времето на комунизма не бяха техни. Така и не бяха активни риболовци вече.

- Къде седяха лодките тогава, в детството ти?

Ами на брега на Дунава. Имаше си стоянки, както и сега има стоянки тука в Лом. И сега по селата има рибари, но те са малко по един-двама. Вече рибарството - този тип рибарство, не е точно занаят за тях. За едни е хоби, за други е като че ли начин да си докарат нещо допълнително, но я няма тази семейственост, предаване на традицията от поколение на поколение,

за съжаление.

- Тука за Лом, каква е била рибарската общност преди време от това, което знаеш, от това, което си чел?

Тука рибарската общност е била доста голяма и колоритна, защото рибарите са мъже - здрави корави хора, които могат много да работят, много да пият и добре да се веселят. Тази традиция и до сега се пази в рибарския квартал „Боруна“ в Лом, особено с веселието, но рибата все повече намалява и уловът. Поне на мен така ми се струва, мисля, че така показват и отчетите на Инспекцията по риболов и аквакултури. Тогава, в тези 60-70-те години, тук доминира една фамилия. Те са няколко фамилии, но най-голяма е фамилията на Гицовите, които идват от Тутракан след войната – Първата световна война, когато части остават в Румъния. Те не желаят да живеят в чужда държава и с лодките си, с инвентара си, с уменията си, идват и се заселват в Лом – братята Гицови. Риболовстват заедно, точно по този начин, по който разказвам и за моите дядовци, но, за съжаление, мога да призная, че моите дядовци са ученици в сравнение с майсторлъка и можещото на тази тутраканска фамилия, която докарва тук и един куп способности и начини за ловене на риба. Просто, както се казва – професори. Били са хора, които са имали зад себе си поколения рибарство в Тутракан. Тутракан е изключителен рибарски дунавски град. Не случайно там е един от изследователите на дунавския риболов и Музеят на дунавския риболов е там. Така че те допълват знанията и уменията на хората в Лом по риболова и до днес, както казах, много от техните потомци тук в Лом са си рибари. За съжаление, те си отидоха тези братя. Последно имаше един дядо Антон – дребничък, мъничък, над 80-годишен мъж. Жилав като дрянова пръчка, който беше претърпял два инсулта, мисля, си влизаше в реката и си ловеше риба, като водеше за помощник бабата – неговата жена, която с два бастуна се добираше до лодката. Ако човек го питаше: „Абе, недей, ще пострада тази жена!“, той казваше: „Тя само на сушата е така, в лодката с греблата е фурия.“

Инф. Любомир Йорданов, висше обр., Лом

Зап. Цвета Ненова, ноември 2020, Лом

Отивал съм, та съм краднал на румънския бряг. Лакомията е болест и за нея доктор нема

Н.Н. Е, чувал ли си да казват рибарите къде има повече риба към нашия или към другия бряг?

Отивал съм, та съм краднал на румънския бряг. Лакомията е болест и за нея доктор нема. Жена ми у болницата и съм обещал на доктора риба и там сега, там в момента като е нагряло слънцето, натам е водата е топла – бел амури, по 15-20-30 килограма са в края, на румънския бряг, нали като е нагрело и одят и там и хвърлят. Румънското блато са хиляди декари. Там идат та фърлят хайвера. Там се изчупят и по течението на водата, кво се изтегли във водата, Дунава като спада, о-оп - дойдат у Дунава. Иначе Дунава не може да зариви Дунава. Блатата зарибяват Дунава. А у язовира друго изкуствено. Там зимат и изсипят. И тука у рибарника бяха докарвали бял амур, толстолоп, гол шаран унгарски – изкуствено го бяха зарибели, пък после водоплаващите го дозарива. Вкара дунавска риба – як балъци, щуки, секаква риба. Те не знаят. Чапла или патица, дива патица – това е Дунава, това са храстите на Дунава от тая страна, брега, тополите, морфа там, трефоляци. И рибата е фърлила там у топлото, у плиткото е хвърлила хайвера. И тия животинки дойдат там, дирят да се хранят. Той се полепи по тех хайвера. И дойдат тука и пренесат – природа, природата това е. От селото в гората сме ловили риба на въдици в локва една колкото пет-шестина декара.

С.К. А румънски рибари идват ли тук да ловят по българския бряг?

Не. Само българите ходим при тех. Имаме проблем от тука до Силистра. От Видин до

Силистра има острови, които са български, ама румънците са ги национализирали.

С.К. Е защо румънците не идват тук?

Имат блата много натам, имат реки натам, Влашко.

- Вие ходите там, те не идват...

По блатата не съм одил, а до брега съм одил. Жена ми беше у Враца у болницата. И зимата, снег. Обещал съм на доктора риба. Вали снег. Земах на горския лодката и отидох на румънския бряг почти. Сетката. Два беламура – единият 12, единият 16 кила - първия път. Втория път стигам там и като гледам... отдоле идва катера, румънския, по Дунава. Лелеее. Снег около 20 см. А сега де. Браконьер - ни билет ни нищо. Лодката че земат, мрежите. Сичкото това трябва да плащам. Ама мъката ма изкара на острова. Че тук има островче. Ей изтеглих лодката у върбите. Скрих се. Добре, че не минаха къде минава кораба, къде съм пушил мрежите, а мина от тая страна. Размина ми се. Имал съм ден.

И.Т. А ловили ли са те някой път?

Не. Син ми ловиха с приятелката му и с едно момче. Закараха ги у Калафат, у Видин. Напраиха им по 300-400 лв. акт.

- Откъде ги знайш ти тез работи?

Нали съм живял...

- А, видял си го?

Е, нали съм тука и отиваме да краднем риба от рибарника. И чичо кво - хванал съм два якбалъка по две-три кила. А кво че праиш, ако нема тия. Че ги пържиме. Шефът ни беше разрешил на рибарника да си ловиме шарани там от една локва - ние му викаме локва, но е басейн. И ловили кво ловили, това остане и понеже ми е приятел и идва при мен и вика - дай чичо – чичо ми вика цяла Европа, ако ме видите нейде по вестниците и по телевизията, я съм чичо. Дойде, дай ми електрожена, дай електроди, дай ми бото, че си удавил вакуум помпата, дренажната помпа. Кво да му праиш, човек е, давам му да си послужи. Иди там, там има некакви риблета останали, вземи я със серкме. Със серкме съм написал книга.

- Така ли? Майстор ли си?

Аааа. Майстор съм, кат съм ловил.

- Е, тъй де, как се лови със серкме?

Мрежа, долу с куршум олово, халка, хвърляш я и она като чадър пада и затлаква водата и набираш и какво има вътре в мрежата е твойо.

- Е, има ли?

Па има, как да нема... о-х-оооу...

- А чувал ли си за серкме долу, което не се събира?

Да. Това къде е... Това е серкмето. Мрежа. Това е с олово, куршум. Хвърляш го и куршума се прибира по дъното, на топка са събира и ко има вътре е твойо. А това с пазва, тука това са торбички, така представляват торбички. Хвърляш мрежата и прибираш...влезнало у торбичките, у торбичките.

- Ама без куршум ли отдолу?

С куршум е, има куршум.

- На туй второто серкме как му се казва с торбичките?

Едното се казва пазвалия, другото халкалия. Пазва са тия работи, джобовете. Но пазвалията е за Лом-а, за тия реки къде течат бързо. Камъни, камъни вади и камъни вади.

И.Т. А кой ги плете серкметата?

Чичо. Плел съм на половин Европа съм продал в ... адеде, тая държава се отделила... Финландия. Във Финландия ей тук съм живял в едно жилище и съм продал серкме за 10 хиляди лева. Дойдоха тук две момчета, тираджии, шофьори, говорят „Чичо бе, дай едно серкме, молим ти се“. Таман съм го изплел, рекох, това ми е второто готово, ново. Е, ко сакаш 10 хиляди

лева? – А бе, аз се майтапим бе, да ме запомните. Ама там във Финландия като отиваш за риба, рибата там у водата се вижда. Свети реката. А у България нема. Тука е мръсотия. Мръсотия. Тука измориha рибата у България.

С.К. Кой те е научил да плетеш?

Неволята

- А, неволята...

Е, па нали гледам ората къде плетат, колеги, тука едно момче Ангел... Една клечка такава, направиш... това искаш да бъде дупката, колко на тебе ти е кеф. Само че я играм играта друга. Долу до куршума колко на половин метър, 60 см., оставям по-големи отвори. По-нагоре – по-малки. Доле да излизат боклуците да убира рибата, ситната. Лакомията е болест, за нея доктор нема.

- Ти си откраднал занаята, така ли?

Не, не съм го откраднал. Ние сме колеги. Баща ми е съгледал винтери. Винтер знайш ли какво е? На прът, на обръч, обло. Това ми е ръкава, само че големо. От мрежа. И с обръч и пръчка. И тука е напраено отвора, тука напраено вътре дупка по-малка и като влезне, три-четири дупки са, като влезне на излизане не улучва дупката, остане вътре у пазвите.

Н.Н. Къде се залагат тез винтери?

Па навсекъде. По язовирите ги залагат. Насекъде, покрая. Те са с колове, с колове. Па избирам къде има храсти, некая топола, некая върба къде се е надвисила и къде водата върти. Слагаш на по течението. На по течението – тя винаги върви рибата, кога има некои моменти, по-големата гони по-малката и оная зор и айде вътре у дупката. Природа. Намирали сме патици вътре. Дива плувка - патица вътре, ама са удавила. Ама й нема нищо - тя не е боледувала. Режем й главата и я готвиме.

И.Т. Правят ли бели тези птици като кормораните

Правят. Докарали са 10-15 тона зарибителен материал от „Славянка“ - Бургас, да зарибят рибарника. Те са малки – по 150-200 грама, ама корморана не щат само едно, сакат пет да изяде. И то корморан, птица, три-четири килограма. Хищници много. Корморани, има видра – и видрата яде. Тука у канала им разправям, ако има видра. Значи аз съм виждал на Дунава у сякой канал има видра. Тука тоя канал ни е ранил с риба цяла Ломска околия, Видинска, откъде ли не и от София са идвали тука за риба. Нема сто крачки до канала. Ама от зор у буницето, от кравите и измори, затри се. Пикоча я мори. Ко да ви разправям чичо... Само Дунава...

С.К. Значи колко години вече ловиш риба?

Почнал съм... малък съм бил шести клас. И отиваме на острова с баща ми. И на връщане излизаме от тази страна. Разпрягаме воловете, пускаме ги да пасат из гората, там из тополите и хващаме загражни. Знаеш ли какво е загражни? Мрежа с два кола. Обикновена мрежа за риба и два кола и доле на долната част куршум, олово, а ние като немаме куршум едно време, слагаме гайки, а горе тапи. И влеземе, баща ми як, я въз края. Забодем колеца. И съм влезнал тука и водата ме подига. Знаем да плувам, ама съм слаб, а баща ми влезне. Заплува навътре колко на десетина метра и завърти, и загащаме рибата. Тогава много риба е имало. Шарани по пет-десет килограма.

Н.Н. И я издърпвате мрежата?

Рипат през мрежата, през тапите отгоре. „Фърли, че те пребием, бе. Фърли камъни, фърли пясък. Гребем с шепата пясък от брега и фърлям у мрежата вътре да ги плаши, да се не дигат горе. Чудеса. Да.

Н.Н. А дифан?

А, също, също и дифан, само че дифана може да е от тук до оная сграда – 100-200 метра, и като загради, ама много разстояние загради и изкара накрая... Там повече хора трябват и там с лодка се работи. И като излязнат накрая десет човека такива като мене, фърлят пясък,

камъни, баластра фърляме. Они бая изрипат, ама и бая останат. Ами на едно теглене, една ИФА пет тона не може да побере, на едно вадене толкова риба е имало долу край Старческия дом.

Н.Н. А зимни мрежи има ли?

Нема зимни мрежи.

- Зимата кво се прави? Рибарите какво правят?

А, ловят и зимно време. С мрежи по Дунава ловят или залагат на постановка. Край язовира имаш мрежа, идеш вечерно време с лодка гумена, с ко намериш или нагазиш, сложиш една постановка, опънеш я, ама тапите да се не виждат. Тапите не са на дъното. Те са толкова у водата, колкото да не се виждат. И опънеш мрежата и рибата се движи и се набоде и там стига мрежата – де се фани, фани се. Тука съм ловил със сетка. Има.

- Сетката какво е?

Мрежа. Мрежа с куршум с тапи. Може по течението да върви – по Дунава най-често по течението върви, а има и на стоянка. На нещо се пуца с тежести и стои и се набива с риба, убаво. Ловят, лови се и на стоянка.

Инф. Сашо Трифонов – Чичото, р. 1938 г., с. Сливата, Ломско

Зап. Николай Ненов, Силвия Трифонова-Костадинова, Искра Тодорова, Орсоя, 2020.

3.2. ОКОЛНА СРЕДА

Дунава може да е майка на много риби и поминък за много хора

Майка ми, Бог да я прости, ми купуваше въдица от бакалницата отсреща, където живеехме. Една въдица – немаше конец и аз се молим на някой от тия обуцарите, които кърпят, за един метър, два метра конец. Вържим на въдицата, що – отначало връзвах от конците на майка ми от макарата, обаче като дойде по-голяма риба, тя скъса. Аз ревам у дом, от Дунава до дом ревам. Майка ми вика „Стига бе, стига бе, отиваме при Георги“. Купува една въдица, норвежки въдици тогава от магазина и аз пак съм за риба.

- Много рибари ли имаше в Лом?

Много. Много рибари.

- И сега ли е така?

Нееее, сега няма риба у Дунава. Вие разбирате ли, че аз и сега ходя за риба. Само с въдица. Едно време съм ловил всички риби, най-различни риби. Най-различни като почнете от бела

риба, и щуки, и шаран, и таранка, и платика, и бабушка, и червеноперка, и попчета, и кленове. Те се вадеха по река Лом повечето, макар че и в Дунава е имало кленове. Така че навремето имаше толкова много риба, обаче след това стана така, че рибата почна вече масово да се избива.

- Защо? Кой я избива?

Ами, глейте сега. Едно време идваха хора от София тука на риболов като хоби. Що? Големите началници едно време, трябва да имаш хоби. Големите началници техно хоби беше мацки, а друго хоби за авторитет вече трябва да кажем - ще ходиме за риба. Ама как ше ходим. От София трябва да дойдеш и да занесеш риба. Е, най-бързо се лови риба с браконьерски начин – с бомби, с отрова, с хлорна вар. Последно време с ток. Сега също се бие с ток риба. Е, сега не е чак така, защото сега и да хвърлиш бомба, то не излиза, разбирате ли, то не се зарибява, Дунава не се зарибява, макар че Дунава може да е майка и хранилище за много хора, обаче нема хора, които да обичат тая работа. Аз ако съм, примерно, аз ако съм, има общински язовири, които не са на даден човек, а са на Общината. Да кажем Рибно дружество, Риболовно дружество зарибява и оставя един язовир да се развѐди примерно таранка. Ако нема, кат се изчисти язовира има умни хора, които язовира се източва, изорават го, засеват го с трева, която расте във водата – това значи естествена храна. Може да не храните рибата. Щом се хвърлят да кажем десет шарана, ако се хвърлят, майки по десет килограма, тия шарани ще дадат милиони потомства. Е, чест от тех ще си ... от жаби, от птици и т.н., другата част ще се развѐди. Ако това нещо се лови масово и се пуска в Дунава, може да се храни и да зариви Дунава. Ще има риба, обаче хората, които са назначени, са назначени, че имат нужда от длъжности, нужди от заплати, както и вие, както и аз от пенсия нали. Нема нищо лошо в това. Лошо е това, че Дунава може да е майка на много риби и поминѝк за много хора, обаче хората, които го, така да се каже, стопанисват Дунава - не се грижат. Е, както за всичко, както за всичко.

- А каква стрѝв използвате?

Аз съм от старите рибари. Рибари, които са ползвали хлеб, макар че хлеб е за стрѝв на вѝдичката. Що? Щото аз съм израсъл с 300 гр. хлеб на ден. Така беше - купонна система. Аз ви казвам едно време – 300 гр. хлеб. Хлебът беше такѝв, че все едно беше се едно, че е тесто. Праеше се първият хлеб след войната от царевица, обаче се мелеше с какалашките, жито чат-пат и това беше хлеб. Ако вие с прѝст си бутнете в хлеба прѝста, там ще ви остане абсолютен отпечатѝк. Може да вземете отпечатѝк. Що? Ми щото е като тесто. Той е ... за да е тежѝк, разбирате ли. 300-та грама трябва да е тежѝк, та да е по-малко.

- И от тези 300 грама вие си правехте и стрѝв, така ли?

Нема стрѝв. Това е стрѝв, некой може да мисли, че се хвърга за риба. Не. Прави се топче и се закача на вѝдичката. Най-много сме ловили на муха – дребна риба, уклеичета, на муха, по прозорците и се закачи и се лови или на червен червей. Е, може за стрѝв и риба, дребни рибки се нарязват на малко – има хищна риба, бела риба, щука се лови на стрѝв и като идеш, нема да се върнеш без риба.

- Колко е най-голямата риба, която сте ловили?

Как да ви кажа ... Нема да ви кажа коя е най-големата риба, щото не съм я мерил и не обичам да разтегам. Мене като като трѝгнем, понеже и сега ходя за риба... Ето тоя е моя син, който обича да ходи за риба, но не може да ходи, ама нема време. Него съм го повел от пет годишен за риба, него. Сега нищо не лови, строи тука.

- А ходи ли за риба?

Има моторна лодка тука. Има лодка. Вика „Татко, я си купим лодка, ше ходиме заедно на риба“. Аз му клатим глава като овен, така по бѝлгарски. Викам „Лодка ша си купиш, ама за риба нема да ходим“. Вика „Що?“ Викам „Много просто, няма да имаш време, викам“. И така лодката стои тука от две години...

- А в менюто на обикновения човек каква риба присѝства?

Рибата може да е шаран, платика, червеноперка, морунаж. Едно време имаше така наречен вретенар. Вретенар риба, която е хубава. Тя е от изчезналите видове риби. Има и така наречения гулеш – риба, която е от типа на сома. Сом. Обаче тя риба е с друг цвят и обикновено се лови зимата. През летото тя обитава най-дълбоките места на Дунава, крие се под подмолите, ама вие ще кажете „Ами как се храни?“ Има като сома мустачки. Като сома така как се храни, тя се събира в подмолите, пуска си мустачките и дребните риби се лъжат. Тя през летото не се лови. Аз ви казах тя обитава най-студените места, най-дълбоките места и не се движи. Има я и сега, макар и много рядко, обаче може да се лови зимата.

Инф. Николай Григоров, р. 1932 г. в Лом.

Зап. Силвия Трифонова-Костадинова, с. Долно Линево 2020

Сватбата минава през леда и само там къде е била музиката, хорото, се счупи леда

Имаше консерва шаран със сос, консерва „Албатрос“. Шаранът е от тука, ама там у „Славянка“ я правят, в Бургас е фабриката.

И. Т. - Карат рибата там, за да я обработят?

Отсреща видиш ли ония сгради – цимента? Там требваше да е фабрика за риба, консервна фабрика. Ама не направи нищо. Пресуши се блатото и след това стока одеше – крави, телци, овци, конье. Това са биле ниви – частни. Тука е имало ръженица, бостанье... А тука у ниското, като залее и като излезе това - папур, дзука, и идват от Южна България турци, режат тръс и папур, и дзука, и плетат рогозки.

И. Т. - А тук никой ли не прави?

Нищо нема вече. Орем с трактора у полето нощем и като погледнем нагоре – селото свети – големо, убаво, Културен дом, Читалище, магазинье, Поща, кръчми...

Н. Н. - Те къде са сега?

Бутнаа ги. Видиш ли оня връх, къде се е отцепил отсреща? Точно там е свлачището. Там е селото. Земята минала под гробищата, нищо не е направила на гробовете. Все едно нищо не е имало – 80 метра се е влачила земята отдолу. Не е било местото на тая Помпена станция тука отдолу, къде съм работил. Долу на Чучурката има стълб 110 киловолта – и там е требвало – стълбът сложиа, ама Помпената станция направиа тука, при случай че треба ток, да земат от Румъния.

И.Т. Кога последно замръзна Дунава тук?

С. Последно е било 1954-55-та годин. Самолетите фърляа доле на Сомовит бомби, та строшиа леда, да пойде водата надолу. От тогава до сега – нема. 1928 годин са прекарвали у Лом вършачка и трактор по леда. Сватба - едно момче, ломчанин, земало жена от Румъния и тъстът му подарил вършачка и трактор. Сватбата минава през леда и само там къде е била музиката, хорото, се счупи леда и са се удавили, а другите отстрани – нищо им нема. Съдба, участ – вършачка прекарвали, трактор...

Инф. Сашо Трифонов – Чичото, р. 1938 г., с. Сливата, Ломско

Зап. Николай Ненов, Силвия Трифонова-Костадинова, Искра Тодорова, Орсоя, 2020.

Като духа Долняка, бута сигите накъде Румъния, а кога е Горняка, он ги изкарва накъде назе

- Какво правеха рибарите, за да имат добър улов?

Като пойдеш, нали отиваш у Дунава, винаги сме се кръстили и тогава тръгваме. Ако те

срещне човек и ако е лош човека... Баба ти Стефка умираше, като поидеме да дойде: „Къде поидете?“ - не ти върви, като я срещнеш.

- Случвало ли се е да сънуваш нещо и да си кажеш, че в този ден няма да излизаш?

Не, никога не ми се е случвало. Винаги сънувам, че ще фанем и съм с надежда. Щом съм сънувала, че на това място има риба, там че идем и че фанем. Старите рибари, кога беха – той Здравко, Дечко – тия са ходили и ни казваха къде какво е имало, къде има повече риба, къде са ходили та са фащали. Ние от тия знаеме тоните. Тона е местото къде да фърлиш да фанеш риба.

Б.В. - А верно ли е, че той Немия – той не чува, ама иначе лега на песъка, на брега и слуша и нещо разбира и тръгва да хваща риба?

Като легаш, чуваш дали иде от далеко кораб или нещо.

- Като замръзне Дунава, ходи ли се за риба?

Не.

Б.В. Ходиме за дърва у Румъния (*сmee се – бел. И.Т.*)

- А случвало ли ти се е да замръзне?

Случвало се е и сме ходили да фъргаме между сигите... Ледниците, парчета лед. С мрежата.

- Не е ли опасно?

Опасно е, ама ние сме одили тука покрай Помпената и оно като духа Долняка, бута сигите накъде Румъния, а кога е Горняка, он ги изкарва накъде назе.

- Що ти викат Кошавата?

Кошава се нарича Долняка – ветъра Долняк. Той е по-силен. Те това са – Горняка и Долняка. Те пречат на риболова по Дунава.

- А има ли животни, които ядат рибата?

Има – змиорките ядат риба, има па... Ловила съм – она е дълга като змия, ама си е риба. Това са биле риби, които ги е имало преди ние да почнаме да излизаме. Ние те това сме срещали – от скубара, бобоя, попчета, оклей, дребна платичка, голема платика, мрена – има мънинка и голема мрена, чига, сом. Деверига се казва на големата платика.

- А хайвер от кои риби се събира?

Без мрена – това знам – само на мрената хайвера не се яде. Така е, така казват, ама да ти кажем – я съм яла.

Инф.: Цветана Христова (Баба Цека Кошавата), р. 1941 г., с. Долно Линево, Ломско; обр. 7 кл.

Зап.: Искра Тодорова, септември 2020, с. Долно Линево

Водата малко като поизстине диверига ще излезе

- Има ли места, които са забранени за риболов тук в този участък на Дунав?

Не. Значи забранено ни е да минаваме в румънско, иначе не, няма къде да е забранено. Забранено е кога е забранено за всички, кога има забрана за месец и половина.

- Минавате ли в румънско?

Гранични има и няма минаване от там.

- А румънски лодки идват ли по нашия бряг?

Много рядко, а и вече не, щото нали ви казвам, имаме... румънците имат някво такова... Наште гранични от тука минават заради емигрантите и вече няма такова движение като едно време, какво си ходят на свобода по водата. Едно време преди 27-28 години. Сега такава работа нема.

- Къде има повече риба – по българския бряг или по румънския?

Значи фарватера е такава откъм Румъния, нали не при нас тук. Значи рибата се движи по дълбочините. Тя няма да излезе тука, да остане на сухо. Та в Румъния сигурно ловят риба, не знам. Ние ловим тука – Арчар – Сливата, около четири километра, Средния Дунав, около остров „Добриня“.

- Според теб намалява ли рибата по Дунав?

Рибата ... 60-70% от рибата намалява. Щото попчетата най-вече, щото нали изяждат им хайвера. Това не съм го аз измислил. Това учените некъде го измислиха, щото рибата няма къде да се развъжда. Ииска спокойствие, за да си хвърля хайвера.

- Има ли сезонни риби – такива, които се срещат в един или друг сезон?

Всичката риба е нали такава – сезонна. Да речем летото излизат някой шаран, амур излиза, толстолоб излиза. Сега след някое време ще се загуби, ще хване да излиза само мрена. Водата малко като поизтине диверига ще излезе. Това е. В общи линии е гола вода по нашенски. И накрая ще остане шугата само.

- Какво е шуга?

Значи от едно време хората са се препитавали с риболов. Сега с риболов - мисия невъзможна да стане. Ти да живееш от риба само е малко невъзможно.

- Само с рибарство човек може ли да се изхранва?

Не. Значи един човек иди-дойди. Ако няма Булсатком, ако нема седем-осемдесет лева сметка за телефон, ако нема жена, ако му е малко електроенергията (смее се) и най-вече ако живее тук в една колиба, може, иначе - не.

- Големи ли са инвестициите, за да започне човек да се занимава с риболов?

Значи за едни може да не са, за едни са. Значи като напраиш сметка стотина метра от една мрежа нали ти да си я напраиш, ти, не да я купуваш, от направена излиза около 600 лева некъде. Нали става въпрос за мрежа хубава, за едра риба да ти лови, нали да я задържа, некъде така излиза. Та си напръй сметка, че сигурно имаме, щото нали за всеко ниво, за такава се изисква да имаш по 200 метра мрежи. Напръй сметка. Она взима сигурно няколко километра мрежи, какво чудо.

- Само в мрежи ли инвестирате?

Лодка, двигател, джип, ако сме като нас, щото отсам тука нали виде какво чудо е, тука лека кола кат се настинява и няма влизане. Разрешителното и това е.

- Блата има ли тук наоколо?

Не. Блата има нали едно - две значи водата нивото като е 600, ако нещо ви говори, в момента е двеста и нещо. Това са още четири метра вода, ама нагоре, нависоко. А па ей го, ей това къде е нали, за да влезе отвътре, си направи сметка колко навътре има още и нали острова трябва да се вижда, ония върби и те да се виждат отсреща.

- Какво е затон?

Затона това е заливче на остров. Те затоните са забранени, но засипаха се. Едно време имаше много, но оная изчезна отсреща и един имаше на онзи остров и он се засипа. Просто няма. То излизат някакви такава нови острови тука. Ей оная ивица, нали виждате тука, оная ивица увесва още малко такава. Тия двата острова се събират. То се насипва, насипва, насипва – от една страна режи, от една насипва. Затони, това-онова където го е имало, всичко е изчезнало. Няма.

- Кога излизате да ловите риба?

Зимата се лови деня риба. Нали водата като е размътена, такава се лови, иначе летото през нощта, щото рибата вижда, не е толкова глупава да влезне у мрежите.

- Спомняте ли си година, в която Дунава да е замръзвал?

Е, имало е лед, но изцяло да замръзне...не знам.

- Ловили ли сте в лед?

Не. Веднъж на зима, ученик бех, началото на осемдесетте години имаше лед по много. Тогава една камара народ измря от леда. Иначе... Е, лови лед така от началото един-два метра, ма това е. То вече нема зими, къв лед търсиш.

- Затова питам. Може в годините назад да имаш спомен?

Имам от осемдесетте даже от началото на осемдесетте години. Вие по Русе там зимъска ви е студено, а ние тука сме малко по-добре. Вие сте на равнище, докато тука вече няма зими, то миналата зима снежец, колкото да има снег. То по Петрохан миналата зима немаше снег и как очакваш ние да такава.

- Птиците ядат ли ви рибата?

Те си я ловят тука самички. Те си я ловят, ама като гледаш така кормораните, ако ги видиш, те така знаят, че има риба, като не видиш никъде корморан...

- Кормораните каква риба ядат?

Те и они почнаха да изчезват. Тука преди на острова тука под една камара висеха, сега ако видиш един корморан... нема.

- Коя риба има най-добър хайвер, най-вкусен, най-много?

Най-много амура има и шараните и те имат най-много хайвер, ама най-хубав е от щуката, въпреки че самата риба не струва за нищо, поне за мене. Щуката да, въпреки, че и она почна да изчезва.

- Защо изчезва щуката?

Не знам... Бялата риба също изчезва.

- За браконieri чували ли сте? Имате ли?

Жичкаджии има. Тук те слизат с лодки. От нас нема. Ей такива дет си влачат лодките с ремаркета. Влизат, минават и изчезват.

- Познавате ли ги?

Откъде да ги познавам. Е па, не са от село. То те ако са от село, няма да имат и лодки, ама... Те сега всички накупуваха лодки.

Инф. Цанко Павлов, 1972 г., с. Добри дол, Ломско

Зап. Силвия Трифонова-Костадинова, с. Добри дол, септември 2020

И легам отгоре на коша, на цапалката и ревел, влачи ме шаранът

Свлачището го е направило една помпена станция, бутала вода, само да бутне селото, Орсоя. Горе на баира отива, не в тръби, а корита от цимент. Аз да не ви досаждам с моите приказки. Не е мойта работа, мойта работа си я гледам, мойта работа, че съм остарял, ама още дал ми господ здраве да са бутам по градина и лъжат ви. Търкания на държавата, дедо. Не вярвайте на комунистите. Миньор съм бил. Пребивал съм се от работа. У Рудозем, у Горубсо. Дванайсет годин и половина съм носил знамето. Накрая Герой на труда на комунистическия труд. Медала, книги, боклуци, артии, колкото щеш, хахахаха.

С.К. Какво друго си работил освен миньор?

Освен миньор, тракторист, каруцар, тук на помпената станция. Преди 32 години на първи юли `88 година – прави сметка тогава колко години са. Ако не умрем утре, ще земем третата пенсия от 33-тата година. Баща ми земал 35 години, ама е било тогава на 45, а я на 50 съм се пенсионирил. Не е добро. За вазе не е добро. Лъжат ви, дедо. Лъжат ви и ви ограбват. Не вярвайте на комунизъма, не е добро.

Н.Н. Ами кажи ми за блатото... Ти помниш ли, все пак като е имало блато, имало ли е гарда да правят?

Имало е. Долу къде пише Старчески дом за тия инвалиди, отдесно нали мина. Там, ама

е частно било. Блатото е било частна собственост на един човек. Да кажем две-три хиляди декара е било негово. И понеже там е най-ниско и като спада водата, рибата едната се изтегля. Слагат мрежа, железна мрежа, ловят рибата и товарят, колски, волове нали, коне, каруци и магарета за София. И един Мицай, като сега го помня, с една бяла риза, черен костюм..., Мицайката ... това му бомбе и тука една черна папионка беше приятел на деда ми, на майка ми баща – Бог да ги прости. И вика „Спасееее – баща ми се казва Спас, Спасе твоята риба че я зимам на хайляда лева. Ама на тия не може. Ей, Кольо ли беше... Това е било преди `50-а година. Не може, тия хора съм ги довел и са теглили мрежите на лопати от Сливата до Лом до пристанището и сега ще теглат обратно срещу течението.

- Ами до коя година е стояла гардата?

Гардата е стояла... о, я съм я развалял с ДеТе 54 – верижна машина, дизел, съм работил долу ДЗС-то при Старческия дом. (Рисува) Това е гардата. Затова се вика, щот буквата Г. Буквата Гъ. И от тука шарани, сом... всякакъв вид риба. С ръце, с мрежи, гребът и изсипват у каруците, у волски кола или у конска каруца. Не е имало машини като сега и - у Лом на гарата и тоя там мери на кантара, плащат, и другия след тебе.

- А чувал ли си да ловят с кошове?

Чувал съм бе. Бил съм на 13 годин и баща ми, Бог да го прости, бригадир у стопанството на острова тук, на стотина крачки от брега и вика „Сашо, кажи на хората от Сливата тука у тая локва има шарани по 10-15 кила“. „А, тате, тате има 20 кила шарани...“ ... „Слушай какво да ти разправам, има“. Оня ловил с чича ми, с най-малкия си брат, хубой, ама отидохме с цапалки, кош без дъно, тук заклапваш, там заклапваш, ама я некадърен – 13 годишно дете, сякой бие там у дълбокото, я одим въз краищата, щот немой да носим цапалчетата сигурно. О, бате, като гледам она гърбина, ко ми гледаш ръката. Лелеее, майка ти красива, рааап, ама съм го закрепил половината - 16 килограма и половина шаран. И легам отгоре на коша, на цапалката и ревам, влачи ме шаранът.

- Шаранът те влачи?

Влачи ме, ама е вътре, повече от половината вътре. И там един циганин вика на син си „Бегай, вика, фани на Сашо риблето, че ше го изпуснете. Ние откога го гоним този шаран“. Рекоу, ай вие сложи го, отишла опашката му отвънка, па не можем да го носим. Па го оставим там при едни хора, пчели, пчели частни на една жена с дъщеря си там, па дойдем, па майка опрегна нашта кравина, на вуйча ми кравата, частна, с колата идеме да докараме шарана. Много та съм одил с цапалка, много. И сега да има, и сега че идем, ма нема.

- Коя година развалиха каза туй с ДТ-то, коя година развалихте гардата?

`63-а, `63-а сме я разваляли гардата.

- Е, що я развалиха?

Бог нива, сади се слънчоглед, царевица, цвекло... Земята се ползва. Отводнено. Има помпена станция и сега е долу, съществува. И тука има голема помпена станция, ама не работи... В блатото Орсоя тука от Нидерландия идват, от Гърция идват, от Канада идват от Отава, столицата на Канада идват, за снимки. В областта има едни червеношийки патици. Сичкото е под възбрана, закрила на...

С.К. А тука птиците около Дунава знаете ли ги какви са?

Знаеме ги. Всякакви птици има. Има тия белите... и чайки има на Дунава, и гларуси има – и сега можем да ги видим, ако е спаднала водата. Може да го снимате. Секой ден идвам тук сутрин, вечер от дом до тука праим разходка. Тука това е риболовители, това е хранилка-цимента, ей къде отдесно. 40-50 тона дрожди - държавата ги дава за рибарника. Тука в тоя трап е имало 15-20 кила шарани за майки, за разплод - те тука. Вода от Дунава. Всичко това тука е било с риба, басейни. Било и ниви, ливади. Тука е имало блатско кокиче – никъде го нема. Само те тука има. От Връв, последното село ли е на Тимок дето се влива Дунава, над Ново

село. От там до Силистра никъде нема. Изгубило се е блатското кокиче. Само тука берем. Идват хора от София за билка, за лекарства правят от него. Идват да им берем. Това е рибарник. Тука е имало риба от оная страна. Басейн.

Н.Н. А тука от лево?

Тука това са ниви, ливади сега. И това е блато, и това е блато. Това е било на едно – сичко на едно. Това частно е било. До `50-а годин. Помниме един път кога телевизията ме завариха там, на Дунава, къоркютюк пиан. „Чичо, ко праиш бе?“ „Тренирам, бе момчета, тренирам, учим се да ловим риба“.

Инф. Сашо Трифонов – Чичото, р. 1938 г., с. Сливата, Ломско

Зап. Николай Ненов, Силвия Трифонова-Костадинова, Искра Тодорова, Орсоа, 2020.

Дай едно въже да ме издърпате, дай, че не мога, глей с рибата съм, със сичко...

- Имат ли имена местностите тук около Лом, как се казват?

Значи, вижте какво, като почнеш от тука до Видин и до Русе все си има хубави места. Но те се менят, да ви кажа честно. Тука просто фарватера на самата река, това е там дето е дълбочината, дето пътуват корабите и така, то също се мени. Значи на едни места насипва, на други места отнема и ти трябва да следиш това нещо. Второто нещо трябва да следиш като работиш дали няма да попаднат дървета, дали няма нещо такова, щото после ще закачиш мрежите, ще ги скъсаш. Значи тука има островите Керкенеза, Небуна... Много има, но да ви кажа честно Керкенеза - там има много хубава риба... има и други. Покрай тези острови се върти хубав риболов. Имало е по-рано, аз съм видял тука, имаше хора, които си гледаха животни на островите, но сега повечето не могат да таковат, щото хората се отказаха от животновъдството. Просто държавата ги отказа от животновъдството... От `90-а година насам съм си вадил непрекъснато билет, професионален билет и щом като „Гранична полиция“ и ИАРА те знаят, че имаш сичките документи... Еми, спиран съм, няма какво да се лъжеме...

- А помагат или пречат тези хора-институциите?

Значи не ни пречат, не ни пречат. Да ви кажа честно, какво да ви кажа, Граничните си имат едни задължения – тука дето прекарват хора и контрабанди, и оръжие, и какво ли не и т.н., всичко се случва да ви кажа честно.

- Има ли случай да помогнат на някой, ако е закъсал нещо?

Да, да, на мен са ми помагали. На мен са ми помагали. Е, например, бех закъсал, не мога си изкарам колата. Четири дена вали, а ми трябва 100 м. да излеза едно баирче – там съм си паркирал колата. И аз ходя пеша, изкарвам чувалите с рибата, що не мога да излезем от там, никой не минава. И по едно време се обаждам на ИАРА-джиите. Викам „Ей, тука има браконьер“. „Къде е“? „Елате тука, еди къде си“. Дойде момчето и вика „Кво стана бе, Людмиле?“ – познават ме. „Кво стана“? Викам „Слушай кво – дай едно въже да ме издърпате, дай, че не мога, глей с рибата съм със сичко ... не мога да изляза от тука“. Фанаха едно въже, те са 4x4, изкараха ме. Значи има моменти, който е човек, той си гледа работата, той си защитава интересите и заплатата в края на краищата, както вие. Еми, какво ще ме притеснява. Не ме притеснява. Някой път – е мии, то Дунава, да ти кажа честно сега, няма идеални хора. Ама, че съм бил със сто метра натам и сто метра насам, няма проблем. Даже ми се е случвало, нощта голяма ... много мъгла, значи не виждаш нищо. На един метър, ако мръднеш, ти не знаеш къде се намиращ – дали си в Румъния, дали си в България и изобщо къде си. Така и тогава ние се движихме само с компас, с компас - иначе не можеш да се ориентираш изобщо. Паля и вървя с компас, излизам в България, отивам към Румъния. И вечерта закачихме мрежата на румънско. Нищо не може да направим. Изчакваме да се развидели. Сутринта полека-лека почнахме да си отка-

чае и по едно време румънците дойдоха, военните им. Така, видяха ни, че вадим, откачваме мрежата, нищо не ни казаха. Само поздравиха ни. Откачихме си, „Довиждане“ - „Довиждане“. Значи имаше нормални отношения. Сега вече не мога да ти кажа. Те има някои от наште, които направо се излагат, да ви кажа честно, от браконьерските работи и такива работи.

- А самите рибари помежду си помагат ли си или се конкурират и си пречат?

Значи, кво да ти кажа. Малко са тия, които имат положително отношение към такова. Някои смятат, че край - тоя ще му изяде хлеба или нещо. Нема такова нещо. Аз съм помагал на много хора, честно да ви кажа. Нали, безкористно. Ако мога, ще помогна, но няма да ти навредя, докато сега, като ги гледам има много хора, които гледат да си навредят един на друг, не да си помогнат. Случвало ми се е - значи това беше `96-а – `97-а година на „Керкенеца“. Бех изкарал моторницата и съм я обърнал, защото тук от Дунава се получават отдолу едни водорасли се лепат и ми намалят скоростта на моторницата и увеличава разхода на горивото. Така и аз съм я обърнал и тука едно момче, те двама, докарват десет деца на острова. Учат ги да плуват. Ама те с дюшек и с една голяма гума. Дойдоха те „Здравей“ - „Здравей“. А виждам отдолу, значи това много важно да познаваш Дунава, отдолу Дунава почна да белее, да белее и идва буря. Не сте видели такова чудо. И на тоя единия, той малко е турчин, му викам - „Виж какво, нека да останат децата тука. Ти ги учи да плуват, не минавайте Дунава от там обратно, щото викам, ще издавиш децата“. „О, няма нищо, айде да тръгваме“. Тоя единия, възрастния с гумата, вика „Ей, я спрете“, а две деца тръгнаха. Той с дюшек, ония ще плуват покрай него. Три влезнаха, няма и на 50 м., вълните станаха ей такива. Вълни станаха там между острова от двете страни, две течения се получават. Това е много лошо. Плюс това отдолу има Долняк, той е най-опасният. Децата се върнаха. Викам „Децата, айде сега ще направим една работа“. „Кажете!“. Викам: „Аз ще ви прекарам, обаче хващате се здраво за моторницата – тя има, от страни има тръби, седате на седалките и нема мърдате“. Отпреде вързах гумата и тоя възрастния човек вика - „Аз ще седна вика отпреде вика в гумата, защото нема место в лодката“. Викам „Слушай какво, вземи и влезни вътре, гумата ще я вържиме, а ти влезни тука с децата“. „Не, аз отпред ще седнем“. „Добре“. Дали сме минали на сто метра навътре - вече Дунава стана страшен. Значи моторницата ми е четири метра и половина, вълната стана, че над мене има още един метър, значи някъде около пет метра са станали. И не излизам директно, ами косо се движа, иначе от там ще се гмурнеш направо и край, нема излизане. При първото излизане на виража, възрастния човек, значи толкова е било остро излизането, че той се изпусна от гумата и добре, че децата успеха да го хванат и го задържаха. Той, ако беше паднал от страни, аз нямаше да се върна изобщо, щот шъ издавя и дечурлигата. От тука го фанаха, а аз понеже отпреде си управлявам моторницата, лека полека, лека полека на първа, едвам-едвам съм карал... се движим. Като паднеш надолу, отгоре виждаш една огромна вълна. Катера на енергото, значи катерите са големи, идваше от Видин и изведнъж го хващат вълните. Първата вълна, той от към българския бряг се движи, като го хвана, той изчезна. Катерът изчезна. Ето за това става въпрос, трябва да познаваш Дунава. Трябва да знаеш как да реагираш. И при излизането вече към края, значи това е хубавото, че това е много мощен двигател – 30 коня, с пълна газ и ме изкарва на около седем-осем метра на брега. На седем-осем метра ме изфърга на брега с лодка, с дечурлига, с всичко. После идваха родителите на тия дечурлига, един носи... „Няма викам, какво да носиш“. „Лелеее, ти си спасил децата, бе“. Викам „Виж кво, да си сменят викам клуба (сmee се), що викам, ако беха тръгнали, би ги издавил“. Значи не само да познаваш, те трябва още като погледнеш - да ти стане ясно какво ще стане.

- А ти тея неща ги знаеш от твои си наблюдения или ...

От мои си наблюдения, от рибарите, които съм ходил, с тия, професионалните рибари, значи рибари, които са били към „Държавния риболов“. Били са млади, и са работили, и знаят, и само като погледне и казва „Излизай, изкарвай...“.

- Помниш ли имена на тези хора?

Да, Здравко имаше един, Цецо – той беше бригадир на рибарите в Долно Линево, почина. Даже между другото, преди да почине, ми подари греблата си на лодката. Той е работил 50 години с тия гребла.

- Пазиш ли ги?

Пазя ги. Аз ги ползвам още 30 години, аз ги ползвам. Те са от лиляк направени. Така. Значи за историята на тия гребла, той ми е казал така. „Когато са ги правили, три години са стояли да съхнат, да съхне дървото. Майсторите така са му казали – три години ги е държал и чак тогава са му направили греблата. Съжالياвам, че не мога да ти ги покажа - прави са като конец. Никъде няма изкривяване, никъде нищо няма. И имаше там леки цепнатини на перата и аз леко сега, ама те са на 80 години – аз нямам такива години, каквито имат те. И съм казал: тоя човек ми ги е подарил, той ходеше на хемодиализа накрая, отказа се да ходи на риба и вика „Людмиле, шъ ти ги подаря. Не искам пари вика за тях. Шъ ти ги подаря, знам щот си рибар вика и затова щи ги подаря“. Между другото беше същият, когато извадих първата си моруна, 90-килограмовата. Той я виде, беха с жена си и вика „Те видя ли ма, аз ти виках да ходим, а такова, ти какво направи. Е, хорта хванаха моруна, а ний ко шъ фаним с тебе“ (смее се). Да, между другото, нали, такива нормални отношения ти говоря, докато сега не е така, не е така.

Инф. Людмил Борисов, р. 1953 г. в Лом

Зап. Искра Тодорова, Силвия Трифонова-Костадинова, ноември 2020

Фанеме шаран на конощип и викаме, че тоа е много огладнел

- А тези старите неща, мрежи, къде са?

Те не са тук, теса горе на острова във фургона. Ние имаме на острова къщи, там си държиме инвентара. Те са четири острова: Керкенеза, Небун...

- Небун? Каква е тая дума?

Небун – така се казва острова, той е малко към румънска територия. Коджакума и има едно островче нагоре – Ласпер му викаме.

- Има ли такава риба?

Има, тука одзарана имаше ласпери много. Ама тя е костелива риба и по-редко я носят. Ако е по-голема – 2-3 или 5 кила. Уклея има и таранки, ама ние я знаеме повече като язовирска риба. И попчета има. Некой път има на наплив – много. Преди неколко години имаше много попчета. Отнегде беа дошли, от морето не къде – големи, убави попчета.

- Голям ли е този остров?

Голем е много.

- Рибарите там ли си държат нещата?

Не всички, не. Те са много острови – те са четири-пет острова. На различните острови си имаме къщички, фургонали сме си закарали. Тая година идеме на тоя остров, другата – къде дава риба – палим лодката и отивам. Там си седим, там си живеем и е хубаво.

- Има ли места, които да се заграждат, за да влиза рибата там?

Има. Затон. Загражда се – има големи затони, има малки затони, с по-дълги мрежи, с по-малки. От времето много зависи и как тече Дунава. Самият Дунав си има много бързо течение и

- Какво друго ползват рибарите?

Винтери. Абе не са позволени, ама се криеме. Тураме ги, ама некой път дойдат та ги конфискуват.

- А плетени кошове ползвани ли са?

Не, това съм ползвал по-рано по малките реки. Отдоле по подмолите се слага и след един-два дена идеш та обереш рибата и пак го сложиш. Слагаш мамки. Това е слеп кош – влиза рибата и няма излизане.

- А миди има ли?

Много! На места има да ги ринеш с лопатата. Ама не ги търсят. Некой път – това са редки случаи – некой ми каже: „Ей, донеси ми миди, да извади баба“ – уж да лекуват ...

Мидаджийска тона се казва.

- Тона какво е?

Место като трап, къде намираме рибата. Видиш ли това – това е кльонк? (показва ми го при човек, който седи на съседната пейка – бел. И.Т.)

- Това е за сом?

Да. Кльонка е една въдица, на която е закачена мамката – рибка или конощип, и е вързана за лодката, заклинена е, и с кльонка дразниш сома и ти го усещаш, той огъва пръчката, дигаш го и с ликота - това е уреда, с който биеме големите риби се казва „ликот“ – кука.

- Спомена, че слагате мамки. За различните риби различни ли са?

Мамки слагат тия, къде ходат да хвъргат от брега – слагат мамки у едни мрежи и седат на брега и чекат да кълве. Ние не употребяваме. Тия, къде хвърлят ползват. Глисти, конощипи, мухи – кой какво намери, качи по въдиците. Най-сигурна стръв си е живата риба.

- Това за хищните риби. А шаранът с какво?

На язовирите и по Дунава – на качамак. А мрената – на кашкавали, на виюн, жива риба.

- Какво е виюн?

Живата риба, при гърците, къде ги има по ситния пясък по реките. Тех ги ловиме и ги качиме на въдиците.

- Какво се лови на нея?

Луксозната риба – якбалък.

- А на конощип какво се лови?

Сом и мрена. Некой път фанеме шаран на конощип и викаме, че тоа е много огладнел.

- Имате ли впечатления рибата в Дунава да е намалела през последните години?

Имам, намалела е доста. Защото работят браконieri на ток, бият я на ток. И се замърсява. Има една кравеферма и всичките мръсотии от животните влизат на Орсоа и на определени места умрела риба намирам – натровена. Има там хиляда крави на брега. И не се интересуват тия от ХЕИ-то... Водата в Дунава е замърсена от тия неща, като на тоя и отгоре иде мръсна вода от Сърбия, я знам. Насекъде брега се замърсява. Нема я вече чистата вода. Аз съм пил вода от Дунава – по цела година, с лодката съм и си гребем с канчето и си прием, не носим вода с мен. Готвили сме си с дунавска вода.

- Много рибари ли има в момента?

Нема много, нема ги. Они измреха рибарите, останаха малко. И аз не ходим много. Ходим кога ми трябва риба за некой. Останаха малко рибари – останаха трима-четирима у Лом. Говорим ти за законните рибари. А браконieri – колко щеш.

- А браконьерите като я ловят какво я правят?

Тука не я продават, крият се.

- Има ли все още хора, които да живеят на острова, за да риболуват?

Не, има такива – къцари (въдичари – бел. И.Т.), опънат си пръчките и си къцат за ден...

- Идват ли от други места хора тук да риболуват?

Идват. Повече са напалатки. Даже тук в края на града направиха каравани – има едно като градче. В района на Туглената фабрика, до Чепа ама знам ли му името?! Има ли наименование?... Има един ресторант – казва се „Чепа“.

- Какви други местности има по брега?

Най-известната местност е Боруна. Целата махала и брега. Така си е от векове. Има едно друго, къде Васко си държи лодката – викаме му Окопа.

- Колко плажа има в Лом?

Два плажа има. Има ресторанти там... и по ресторантите – Чайка и Лагуната.

Панаирска има една махала. Така я наричат. Праил сее на времето панаира там. Па има квартал „Момин брод“. Те това са... Чешми има - горе е Менковата, тая тука е Борунската; Муйковата е по-натам, най-накрая, на един старец на името, баща му е бил революционер.

Инф.: Димитър Иванов - Роко, р. 1933 г. в с. Вълчедръм, Ломско

Зап.: И. Тодорова, септември 2020 г., Лом

3.3. РИБОЛОВ

Я кога ловим риба, цяла Европа ме гледа

Н.Н. Кажете ми сега за блатото Орсоя.

Спокойно можеш да отидеш у блатото. Вървиш, вървиш по тоя път и стигаш един висок баир и спираш и гледаш: от десно, като гледаш така североизток, е имало рибарник, както казах, де не е имало никъде по света като тука. От Дунава...от Дунава с помпи вкарват за рибата. Стопански двор горе щеше да правят фабрика завод за риба към „Славянка“ - Бургас, ама стана данданията и се развали. Богато блато е това.

- Е, какво имаше в него?

Царевица, пшеница, слънчоглед, житник всякакви култури, животни ... то било царство преди това. И всекакви животни. Овци, кози, крави, телета, ама сега джунгла, пустиняк...

- И като е било блато каква риба има?

Кога е било блато ли? Не е имало дига, аз съм роден `38 година, и водата, Дунаво, е бил тук до селото. Всякакъв вид риба. Август месец като спадне Дунава, като всяка река или язовир, намалее водата, хората ловят рибата с ръце. Баща ми е ловил сом 112 кила на кармаци. Думата кармак е едно рибле закачено на такава голема въдица. Страшна риба е имало.

- Той сам се хваща, тъй ли?

Да, както у Дунава, както у морето на кармак се казва, така и тука. Ама много хубаво е било, щото е било само вода. Само блато е било тука. Защото в блатото има какво да пасе – вие сте грамотни, че ме търпите. Тука у камените какво ще яде. Там риби си изяждат, рибите една друга се изяждат. Големите ядат мънинките. Хайвера, като хвърли хайвера тука от края, къде е топло, къде има храсти и мине мъжката го оплоди, че извинявате да не обяснявам по-широко,

вие сте грамотни и дойде някоя друга хищна и обере хайвера или малките - те са като попови лъжици, малките. Идва тука да хвърли хайвера и да пасе – трева, тръст, папур, дзука... богата работа е било.

- От тоз папур, от тръста прави ли се нещо?

Праи се. Рогозки се правят и тука в това село са правили на ръце, не фабрика, а на ръце плетат за Чехия, за Полша, за Варшавския договор и са ги изнесали с шлепове. От тук товарят коли, товарят на пристанището, шлепове нагоре, ГДР. Папур, дзука пак рогозки се правят за парници-едно време не са били така модерни като сега, ами с рогозки.

- Дзука какво е?

Дзука е обло, обло растение, самостоятелно, едно по едно, пак за рогозки, а папура са няколко.

- А каква риба е имало тогава в блатото?

Всекаква риба каква имало у Дунава, каква имало у Европа, е имало тука. Даже има една ягула ѝ викаме ние, змийорка. Хващал съм три кила и половина като ми гледаш така ръката, толкова. Ама главата ѝ като на смок, като на гъска. Тука дойде та живяло у Дунава, ама идва от Северно ледовития от... Гренландия там, роди едно-две, оставя ги и се връща. Откъде знаят тия да дойдат. Тука дедо, тука у кръвта, у кръвта е вродено, вродено в инстинкта. Вие сте грамотни, че ме търпите. Тя ражда, ражда. Има някои хвърлят хайвер, есетровите с хайвер, а тия раждат, там раждат у леда, у най-студеното. Прибира се у Шварцвалд, там къде извира Дунава и тия малките, дойдат тук. Откъде знаят пътя? Големите кукувици са минат най-напред, ша ма търпите, я земах думата като партиен секретар ... и си заминат големите кукувици. Заминат си прелетни птици, ама тия старите къде се мътят, откъде знаят тея мънинките да идат от топлите страни? Пак тука, пак тука...

- Казваш зимата идват като има лед на блатото. Е, ловят ли?

Ловил съм. Сечем леда. Обръщам леда и гребем с минчока – с една мрежа с дръжки. Даже и на тревата съм намирал... Шука. Шука... лин. Най-много лин, дялян и тинята. Забоде се в тинята и таранката. Каракудата къде ѝ викат. Забоде се у тинята и кара по два-три месеца без вода у калта, у калта.

С.К. А ти ловил ли си риба?

Че отидем дом, да ви покажа вестника. Я кога ловим риба, цяла Европа ме гледа, цялата планета ме гледа.

- Защо?

Що... снимат ме. Отивам на Дунава, ама се бех напил. Едно швепсово шише и пием там и съм хвърлил вечерта въдици у Дунава и идем на оглед или вечерта или другата сутрин да видим ко се е хванало, не седим там, и гледам като вазе такива две момчета и две момичета от Българска национална телевизия. Ооп с един бус на дигата. Я таман идем с четири риби – една шука, две модруги и едно такова, ама над две, три кила. Пък най-голяма шуката е била-над четири кила и половина. И идвам и ме снимат – имам приятели по Канада, братовчедка по Италия, по Норвегия това... Нидерландия. Холандия нема го на картата, пише Нидерландия. От там ми се обаждат, от Гърция – племенници имам там, дечурлиги, „Абееее, Сашо, къде трепеш тия бял амур и тия толстолоби“. Едно време, преди 30 години, у Дунава не е имало толстолоб и бял амур. Дошле са от Русия, от некаква руска река. Едно време не е имало у Дунава толстолоб и бял амур, а сега пращи Дунава от бял амур и толстолоб. Имаше як балък. Як балък на турски - бяла риба. Пращи Дунава. Дунава пращи от риба. Сега е намаляла, щото много мръсотии се изсипаха от всички заводи. Вие сте малки, не знам дали сте гледали, от мина Бор, от хвостохранилището в Сърбия са почили хвостохранилището от Тимока, излиза горе на Извор махла на границата България и Сърбия срещу Румъния. И гледам едни старци като мене с вилите бодат шарани, бодат сомове, ама они са отровени, отровени.

Н.Н. Има ли някоя риба, която вече я няма в Дунава?

Не, Нема. Всичките ги има. Намалели са. Сега са забранили да се лови... Те са няколко вида есетри. Оф, оф, оф ... Моруната е забранена. Ама тия са хитри... На кармаци не дават. На мрежи не дават да се развъди. А они я хванат и я ударят в нещо, та я напрат с голема рана и фанат и ги глобят, ама ги не карат у затвора. Имал съм такъв случай с мои приятели тука ловят.

С.К. Ти още ловиш ли риби?

Сега ли... Редко, редко одим. Носят ми, заради това не одим. Но не съм се спирал, не съм. Продавал съм всеки божи ден риба.

- Е, значи си имал лодка?

Не, баща ми е имал лодка. Я съм роден у Сливата, ама тук живеем Орсоя.

- Ти тази лодка на баща си ли си ползвал?

Не.

- Е, как си ловил толкова много риба без лодка?

След Девети септември `44 г., я съм `38-а, `48-а - `50-а година. `51-а станаха ТКЗС-та, вие не знаете - трудово-земеделски стопанства. И национализираха лодката, земаа волове, кола, земя всичко. И лодката отиде у стопанството. От тогава до сега, наслагам десетина въдици на един конец, накачам на тях червеи, парче риба, жива риба, стръв се казва-малка и хвърлям у Дунава или със спининга. Доктор съм на спининга, макарата.

Н.Н. Добре де, ама тази лодка като я земаха - Текейсето какво я прави?

Направиха бригада. Дестина петнайсет човека, дестина лодки и ловят риба към стопанството, мерат и товарят на Лом на вагон за вас, за София. София е яла риба тука едно време. Нема частници. Стопанството и бригадата е към риболов ...оф... Лом – Държавен риболов.

- Ами преди Девети как е било?

Преди Девети ти я ловиш, сякой лови и продава.

- На кого продава?

Па на ората у селото. Идват от София, идват от селата през баира. Идват всеки божи ден.

- Няма ли кой да изкупува?

Има. Изкупува. Изкупува. Я одим да кажем фанал съм 20-30-40 кила, дойдат тука хора от Лом, от Видин и ми я земат. Мерим с кантара, пак заминават и пак...бизнес.

С.К. Е, можеше ли да се преживява само с улов на риба?

Направили са къщи. Апартаменти има тука у Лом. Вие през Лом ли минахте? Двукатни къщи няколко са напраени от моруни, от хайвера на моруни. И аз не съм вярвал. Каза ми едно момченце сега у Америка, комшия тука, сираче „Дядо Сашо колко струва едно кило от моруна риба 40-50, 250-300 лв. едно кило от моруна хайвер.

Н.Н. И коя е най-голямата дето си чувал да я хванат?

Тука от при назе – 420 кг. моруна хвана там между два острова Ицо. Те са интернирани от Тутракан, тук ги научили, научили с две лодки срещу течението, те нищо не правят само ги подават и я изкарват горе на плажа на пясока. И не е като сега да има щилки, трион. Знаеш ли какво е тропач? Трион с дръжка, трион – от тебе до мене и режат парчета. Докараа една ИФА, КОРН – Германска демократична република, ИФИ-те къде с муцуната отпред тези скосените сега. Това е тона половината на земята. Затова докара тривона, а сега с щилката, с щилката – рап, рап, рап я фасонират и край. Има, има. Има тука едно момче дава тука дежурства на оная станция долу.

- Каква станция е тя?

Помпена станция, отводнява вода тука по тия тръби до назе, полива. Беше хванал 160 ли 180 ли кила моруна и с тая моруна си обзаведе дома си изучи децата.

С.К. А сега в Орсоя има ли хора, които ловят риба?

Не. Нема, нема, нема, нема. Ние сме останали шест човека - утре ще се редим за пенсии.

Нема, селото е бутнато. Направиха помпена станция тука, има тръби отдолу. Бутаме вода, от тука набират да поливат. Лоша работа, бутна ни къщите. Имало е село. Тука е имало къщи, имало е живот. Живот – крави, овци, телци, кози – тука къщи е имало.

Инф. Сашо Трифонов – Чичото, р. 1938 г., с. Сливата, Ломско

Зап. Николай Ненов, Силвия Трифонова-Костадинова, Искра Тодорова, Орсоа, 2020.

Те се къпят, сома ги нападал и изяждал хора

Рибар съм от 50-те години на миналия век. Не съм професионалист, иначе съм моряк по корабите, но работата ми е била в река Дунав и защо и да нямам и риба.

- Кой ви е учил да ловите риба?

От деца – баща ми. Първо ме научи да чистим рибата и след това почна да ме води с него по Дунава – на въдици, после почнахме с мрежи ... и сега с мрежи работим още.

- Да разбирам, че при вас рибарството се предава по наследство...

Горе-долу така излиза.

-Разкажете ми за баща ви - той колко време се е занимавал с рибарство?

Баща ми е митничар. И беше на някакви ... нали руски кораби като идват тука те ходят и правят ревизии. На една ревизия изпраща един млад човек къщи - да купя една бутилка ракия и разредител и да дойда на руския кораб долу на Лимана. Оказа се, че заради тази бутилка ни подариха една лодка. Руснаците са я намерили по Дунава и са я качили на кораба и тука ни я подаряват. Той фактически на митницата я подари де, но на баща ми общо взето. И с тая лодка почнахме да си ловим риба.

- А пазите ли от баща си някакви пръчки, куки, мрежи?

Да, имам. Така наречените „заози“ - това са въдици – юркме. Това е турска дума. Юркметата са по-малки, в смисъл по-къси и на всеки метър има въдица и се слага... слага се стръв, жива или... и там кашкавали и други неща... рибата си избира там на какво да се хване. Но заозите са по 200 въдици, 200 въдици на едно въже и се пуска с лодка. И това да кажем ще загради едно разстояние от стотина-двеста метра и каквато риба мине тука, обикновено рибата върви срещу течението, защото течението носи храна. Тя по този начин се храни. И опира в тия въдици, вижда тука стръв и почва да се храни и докато се хване. И така ... Хищници сме ловили и сега ловим, разбира се и друга риба.

- Това означава, че имате лодка...?

Да. Аз общо взето не харесвам железните лодки, но накрая си напраих и железна лодка и се оказа, че железната лодка е по-лека от дървената, защото дървената се набива с вода и става по-тежка. Когато се наложи да я теглиме на брега, щото има лошо време примерно, да не я отнесе течение или вятър, сам аз си тегля лодката, тая, която имам напоследък, железната, си я тегля, изглежда по-лека.

- Откъде имате тази лодка?

Ами тука има майстори, които ги правят.

- Тоест тя ви е правена по поръчка?

Да, да.

- А преди дървени ли ползвахте?

Дървени, тука се правят. ...*Намесва се друг информатор:* От Русе, там ги правят.

... Да и в Русе, да, но и тук може ... имаме такива фишери, така наречени, които правят лодки, дървени.

- А в миналото кой е правил лодки?

Пак някой такъв... Става сложно да поръчате там (Русе), трябва да се докара, пък дали има с кво ...

- А колко побира една лодка – хора, риба?

Шест метра е дълга една лодка ...като хора ли какво? Ааа, улов – по 200-300 кила риба сме добили. А, хора ... не е необходимо да са повече от двама, защото си пречат. Тези черните лодки, вие сте ги виждали, 5-6 м. А такива, които ходят самички – по-къси – четири метра, три метра.

- А вие сам ли ходите за риба?

Е, напоследък сам си ходя, защото имам едно лозе в онзи район лозарския, не знам дали го знаете тука, на 9-10 км. надолу по течението – то е на Дунава, там ми е и лодката, там са ми всички въдици, мрежи. Сега като съм пенсионер... мога цял ден да се занимавам.

- А преди ходихте ли с повече хора?

Да, приятели са идвали, рибари. Някои обичат със скръпове, други с мрежи, щото по-лесно и по-бързо става, загради там място, извади поне едно 10-15 кила риба на ден, чудесна, разнообразна...

- Ако са повече рибари, как си делят улова?

Ами горе-долу по брой на риби. Горе-долу колкото са големите и малките също си ги делиме. Не може точно да се каже, но горе-долу. Иначе никога не сме делили така с кантари – тия десет риби за тебе, тия десет за мене.

- А ако единият рибар е по-добър от другите рибари?

Няма значение. Двамата в лодката са екипаж.

- А къде ловите?

Нощно време - защото през деня рибата вижда мрежите, стига до нея и се връща, бяга някъде. Нощно време е тъмно. Тя като се движи, се забива направо. А обикновено се лови през деня, когато започне да тече мътна водата от дъждовете.

- А къде ловите най-често риба тук по Дунав?

Ако ви кажа, че ловим и в Румъния там, няма да е много удобно. Левият бряг като се обърнеме по течението надолу, така се определя левият и десният, левият бряг е по-нисък на реката. Нашият бряг, десният, е по-висок и е по-каменист, по-пясъчен. Там е по-кално и рибата се храни там. И по тази причина рибата е повече там. Криеме се сега. Имало е и случаи да ни хванат. Мен са ме ловили например. Закараха ме в Калафат, знаете къде е Калафат. Там има, то и сега го има, техен граничен пост, така да се каже. Там ме закараха, държаха ме четири дена. Свързали се тука с нашите, аз дадох данни, всичко, дойдоха да ме вземат. Глобиха ме и това беше цялата работа. Аз пак си ходя там...

- Колко време ви държаха там?

Добре, че имаше румънци, които нашите са ги хванали на нашия бряг и стана една размяна, те това ме спаси. Иначе сигурно два месеца най-малко щях да бъда там.

- Тоест и румънци идват тук да ловят и вие ходите там?

Да, да. Тука пък идва през месеците хищната риба – уклея, идват много хищни риби и се разбираме с тях много. Специално с разните офицери, началници там не се разбираме. Те са си прави. Когато правиха размяната, бяха ни съблекли и ни дали една синя дреха, после ни дадоха дрехи, преоблякохме се и се прибрахме тука. Наште също ни направиха една карба, ама отмина. От тогава не са ме ловили де, дано и не ме ловят повече.

- Кога е било това?

Оооо, преди много години. Много, много... преди петнайсетина-двайсет години.

- Имат ли наименования местата, където ловите риба? Как се наричат?

Да. Местности такива, които ... „Окопа“, „Дупките“ примерно. Там има едни дупки на едно място, дунавски такива – там също се събира много риба. Няма течение и там ний ходиме. Като кажеш отиваме горе на „Циганското“, знаеме къде е „Циганското“ – така го наричат, но иначе Дунава си е Дунав, щот рибите си вървят на всекъде.

- Какви риби ловите? На кое място какви риби има?

Значи има... бреговете са така: има някъде полегати брегове, има някъде отвесни. Просто така е минавало течението, така е изкопало брега. И на тези дълбоките места повече риба, близо до брега дето са. А на тези полегатите, това са плитчини, повече уклея, дребна риба. В дълбочините са хищниците - сом, якбалък, распер, шаран също се движи там, моруна, платика. Дунавски риби общо взето са това. Има и други.

- Има ли зони, които са забранени за риболов тук?

Не. Има зона примерно Пристанището, където акостират товарни кораби. Там не разрешават, просто заради това, че се работи с кранове, а иначе няма никакви, освен в Румъния, разбира се. По-рано имаше много войници по Дунава така, по границите. Сега вече няма. По-лесно е. Пазеха преди границите, пазеха, сега кога ще мине лодката на полицията никой не знае. То се чува отдалече. Когато нощно време се скрием между паднали върби, кротуваме, когато минат надолу и нагоре, пак си излизаме и си ловиме. Не е много приятно, ама това е част от работата на рибаря - където има повече риба ...

- Има ли много рибари?

Има. Има доста рибари. Такива професионалисти става дума. Ми мисля, че са около дващестина-двайсет и пет човека в Лом. Професионалисти, които си плащат. 250 лв. за година е билета риболовния, плащаме. Двама рибари в лодка - 500 лева. Не е правилно тука дето се продава, но това е в цял свят го има. Аз съм излизал с кораба нагоре в Германия, виждал съм и там как стоят нещата. Там са по-сериозни хората.

- А как се наричат различните риболовни мрежи, които се ползват?

Уклеяница за уклея. Това е мрежа, която е с много малки очи. Това е окото и те се забиват тука. Вие сте виждали. С 12 мм. или 14 мм. или 10 мм. едно око, така наречено око - всеки отвор на мрежата. Това е уклеяница. Има по-големи мрежи, които са с радина. Значи уклеяницата е чиста и е само мрежата. Рибите се забиват там и непрекъснато идват в мрежата. По-първите риби, те се забиват там. Големите мрежи имат по-големи очи. Някой може да премине, да се забие, върти, върти и се изпусне, докато има допълнителна мрежа, радина, така наречена радина, в която рибата се заклещва и не изпада. Така се ловят, почват да се теглят.

- Тоест, това е мрежа за по-големи риби?

Да, за по-големи риби. Става въпрос за десетина кила - петнайсет. За пет кила са по-ситни мрежи, за три кила риба.

- А кой плете мрежи?

Е, има си майстори. Тук имаме двама. Аз съм носил при единия скъсани, риба ми пробива мрежата, усеща, че нещо става и се уплаши, страхотен плувен скок ли, как да го нарека, като се забият в мрежата и я пробиват. Носил съм при него и я зашива цялата, щото една голяма дупка и почва да пропуска рибата. Трябва да се зашива. А иначе вече почнаха да се правят заводски мрежи, така наречените.

- Има ли разлика от плетена мрежа от рибар и купена?

Има разлика. Ами сега напоследък, напоследък - през последните 40-ина години вече има найлонови мрежи. Преди са били от плат, не от плат... как се казваше то, от конец. Понеже тези новите найлоновите не могат да се връзват, те се лепват, така както е окото, разбирате ли какво ви говоря. Окото, както е, тук се лепи другото око, тук се лепи другото, другото, другото те така, така, така и става голяма. Това, което един рибар не може да го направи това, трябва да има необходимите машини и така нататък. Иначе се плетът. Игли, вие дали сте виждали, ей такива едни дълги, на него е сукното и се плете.

- Вие с какви мрежи ловите - купени, плетени?

Имам, да, имам и найлонови имам и такива, отдавна, тези от конец дето са. Те са по-дебели и се забелязват, усещат се от рибата. По-удобни са, защото са по-тънки и безцветни. Те са

си безцветни. Не може да се определи – не е бяло, не е черно, не е червено, нема... безцветни са и не се виждат. Рибата спокойно си минава и се забива там. За сметка на това са по-слаби от тези старите ни мрежи, но са по-тънки, но и те от слънце, от това онова, найлонът изгаря. Хвърля го там и си купува нова.

- Колко време се ползва една такава купена мрежа?

О, аз имам такава мрежа от десет години вече.

- А тези другите, които са правени, по-издържливи ли са?

По-издържливи са, защото самият конец е по-дебел. Това е разликата, по-дебел е. Издържат. Те издържат също много. Достатъчно е като се върне рибарят от риболов, да я изчисти и да я закачи да изсъхне.

- Какво означава да я изчисти?

Ами има по Дунава клечки, има листя, разни такива работи, които остават в мрежата и загиват. По този начин загива уклејницата или големата мрежа. При положение, че се изчисти и я оставиш да изсъхне, ще изкара по-дълго време, защото не е хубаво да се купува всяка година нови... какъв рибар си...

- А имате ли останали мрежи от баща ви?

Имам. Имам две мрежички, които много отдавна не съм ги вадил. Те са ми на лозето при всички работи.

- Освен мрежи, нещо друго от него имате ли?

Значи има един вид риболов на сом – бакало, така нареченото бакало. Значи то се прави от дърво, ей толкова, кръгло и накрая се дели, то това се дели с нож от върба или от некакво друго такова. Накрая това прилича като слушалка на телефон и се удря на повърхността на водата и то прави „бък“, „бък“ и водата се чува. Това е специално за сом. Сомът издава... женската издава този звук при опасност и мъжкият идва да я спасява. В десната ръка ми е бакалото, а в левата ми е въженцето с една кука с жива риба, уклеј или нещо друго. Бъкам, това е на два-три метра надолу под лодката. Течението ги носи натам. Бъкам и като се случи някъде да има мъжки сом и той идва на това място и вижда рибата и се хвърля. Той се хваща на въдицата. Това е начин да се лови сом, само сом. По този начин другаде не се лови.

- Вие ги надхитрявате един вид?

Да. Вижте. Това е до колкото се сещам, баща ми ми го даде да го прочета, в едно списание пишеше, че излязъл някакъв турчин много отдавна. Детето му си играло с някакъв буркан на Дунава. Изпускало го е ...От време на време бурканът се захлюпи, същият звук възпроизвел и наблизо имало сом, който дошъл и му откъснал ръката на детето. Откъснало му ръката и от този случай рибарите са се сетили и успяли да пробват нещо така. Пробвали са, пробвали са и са направили бакало. Сега колко е верно нямам представа, но ей така е възникнало.

- Може ли сом да откъсне ръка на човек?

Може, разбира се. Скоро тука излезе, един ми донесе едно списание за някакъв язовир ставало дума, в който имало много голям сом – пет метра ли бил, колко голем, след като е започнал да напада там хора. Те се къпят, сома ги нападал и изяждал хора. Изчезвали са хора. Най-накрая са го хванали, де. Това е в кръга на рибарите. Нападат, нападат. Сомовете те са хищници и нападат. Като се разсърди. За него това е един вид... той отива да спасява женската. Значи вече се е нервирал и е ядосан. Каквото му попада, скача на него и ако е голем, може да направи беля, може... Ама нема. Аз не си спомням тука на Дунава при нас да са се случили такива работи.

- Какво е винтер? За какво се използва?

Винтерите са пак мрежи. Това е мрежа и обръчи има, които държат винтера в това положение. Тука има един преплат и отсам и отсам също едни дълги мрежи. И се забиват едни колци и това стои. И рибата като идва насам, удря се в единия ръкав и в другия, и полека, полека,

полека този ръкав го вкарва вътре във винтера. Сега, така е направена вратичката, че отвътре не може да излезе, щото не може да се сети как. И си стои там. Сутринта отива рибарят и вдига прътовете дето е забил, хване рибата и го остави пак.

- Какво е кармаци?

Това са големи, големи въдици - ей такива големи са, много остри и е хубаво въжето, както е на метър и половина, има къси въженца с кърмак. Кърмакът стои така, приличат на камъни, а това малкото въженце дето е вързана въдицата, там пък е сложена тапа. И идват там есетровите риби обикновено се ловят, те обичат да си играят, идват да си играят с въдиците и се хване – за опашка се хване, за некое перка и остане там. Това са големи риби, есетровите риби. Това е кърмак.

- Колко е била най-голямата риба, която сте хващали?

Хаха, аз имам снимки, ма трябва да видя къде са. 37 кила един сом.

- Къде го уловихте?

На този, така наречения заос. Тия въжета, по които се връзват около 200 въдици. Там се ловят различни риби, щото слагаме различна стръв. Слагаме и жива рибка, на която стръв идва сома. Това е било. Иначе съм ловил по десет кила, дванайсет кила.

- А тази голямата риба от 37 килограма какво я направихте?

Сомът, това е мое мнение, ама не само мое, аз съм сигурен... Сомът от пет кила нагоре не е много вкусен. Сомът е многоооо... много мас има в него – някак си не е много ... До пет кила сом добре. Ако някъде си вземете, само такъв сом вземайте, по малко от пет кила, не повече. А този големия... се разтакова... Разрезах го на парчета, на такива шайби. Сложих го, от баща ми имам едни прости глинени... пазех една делва. Делвите големи и в тия делви той слагаше риба и туршии. Много туршии. Слагаше там зимно време. Пролетно ги осолява.

- Осолявате и ги слагате в делвите?

Даа. С вода, със солената вода.

- Е, този сом така го направихте – в делви на парчета?

Да, да, на парчета го нарязвах, аз раздавах ... на колеги ...

Имаме едни прътлъци, които биеме в дъното, плашиме от брега да отива към мрежата

Имам си лозе, има си къщичка там и преспивам, когато ходим за риба, там. Хвърляме мрежи, хвърляме въдици, на сутринта ги вадиме. Някой път работиме и нощта. Така по течението се движиме с опъната мрежа край брега. Ходи да търси храна, тя се забива в мрежата. Има тони, така наречени тони, тоест от тука до тука се хвърля. Значи тука има кютук, ние знаеме щото сме хвърляли.

- Какво е кютук?

Хехе, дърво с корени, което се е забило в тинята и там е останало и като се закачат мрежи, става олелия жестока. И се късат, щото не могат се откачат, трябва да се скъсат. И тука ние знаеме, че има кютук и хвърляме от него надолу и километър-два надолу пак има кютук, което ни е важно. И това се казва тона, няма препятствия. Много пъти сме ходили, такива кютукчета сме ги вадили - като спадне разбира се много, Дунава да изчистим, щото тука колкото е по-чисто, по-добре да можем да хвърляме мрежи. Така течението, надолу по течението. Имаме едни прътлъци, които биеме в дъното, плашиме от брега да отива към мрежата. Това са прийоми.

- Много умения трябва да има човек, за да е рибар?

Да, да, много неща. Обикновено се виждаме рибарите, които ще излизат вечерно време, да си приказваме и нагоре-надолу кой-къде, да не си пречим.

- Тоест рибарите си общувате активно?

Задължително дори. Като спрем е една-две лодки на едно и също място какво хващаме - нищо.

- Вие една лодка казахте, че имате. А колко пъти седмично ходите да ловите? Ами... два дена съм там. Зависи от времето. На другия ден се прибирам.

- А какво използвате за стръв?

За стръв на есетрата само мрежи. Само с мрежи ги ловиме.

- А за различните риби има ли различна стръв?

Разбира се. За сом стръвта е жива. За шарани и други - зелени глисти, не знам дали сте виждали. Те обикновено ги има в тополовите гори. Пада много шума. Те са под шумата и да е влажно, естествено. Иначе колкото е по-сухо, те глистите слизат надолу. Когато има дъждове, местиме само шумата и ги намираме. Те са големи. Знаеме къде има такива. Та покрай Дунава има тополови гори колкото искаш, много.

- Друг вид стръв?

Кашкавал. Да, кашкавал за мрена. Сега не мога да се сетя. А бе...има конощип... конощип, попово прасе. Конощип пак е турска дума. Копаме за сом, също е много вкусна. Пак по торища, където има те там се завират, там преживяват и копаеме торището и ги намираме.

- Какви са налюденията ви - намалява ли рибата?

Намалява. Аз съм 60 години по Дунава вече. 60-те години на миналия век си спомням много риба, много риба. Сега по-слабо. Това е ... само ние хората сме виновни.

- Защо ние сме виновни?

Защото много фабрики, много болести вече по Дунава, които гонят рибата и я убиват. Това не може да се спре. Разбра се, че не може да се спре. Всеки си изхвърля боклуците в реката, корабите, които... Ето, аз съм работил на кораб. Когато моряците измият палубата или машинното, всичко това отива в Дунава. Замърсява, да. Това за риболова, за рибата е много важно да живее на чисто. Самата река е голяма, течение, мръсотииите минават надолу. Някъде по-нагоре там, където извира, изворите е по-чисто. Те също го казват, че се трови.

- Има ли сезонност на рибите?

Летния период рибите са... не няма. Има една риба, която влиза от морето в Дунава, тя си хвърля хайвера някъде и се връща. Тя само пролетно време влиза.

- А каква растителност има по бреговете на Дунав, по островите?

Обикновено топола и върба. Върбата е саморасляк. Тополите се засаждат.

- Какво е затон?

Това е брега, както е да кажем е или изкуствено направено или естествено. Такова в брега се е изкопало и тука влиза вода. Става като залив. На различни места се получават, където си влиза риба там – тихо и на слънце, затон.

- Ловите ли там?

Да. Ако се залага мрежи също, ако е по-голем. Ако е стотина метра също се залагат мрежи.

- Тук има ли някъде в този участък на Дунав такива затони?

Тука 17-18 километра нагоре там преди години в подножието на тези села тука Орсоя, Добри Дол са направени канали в брега като много вода извира там. Тия канали естествено водата отива в Дунава и понеже са много от отдавна къде се разбиват и вече остаряват и се рушат каналите, се получава по-широко място – затон. Ние рибарите там влизаме в лошо време – няма вятър, няма вълнение... затон.

- А наоколо има ли пресушени блата?

Тия канали, точно тия канали, дето обяснявам. Не само тука и по целия Дунав. Като се отнеме водата от канала, то това блато си остава, нищо не се прави. Там нито се строи, нито се обработва, защото може да извира там непрекъснато вода и да залее всичко каквото се прави. Така си стоят.

- Лови ли ли сте риба през лед?

Да, да. Тука значи има лиман. Вътре влизат корабите и крановете. Зимно време като ... то тука от много години не е имало, от година на година става по-топло, затова няма и лед. Там в леда се правили дупки. Понеже рибите преди всичко ѝ трябва кислород и от там, от дупката влиза кислород и тогава ние с въдиците, по-малките, не големите, със стръв отиваме и готово. То е било много отдавна за мен. Дунава трудно замръзва вече.

Инф. Васил Иванов – Меци, р. 1943 г. в Лом

Зап. Силвия Трифонова-Костадинова, септември 2020, Лом

Докъде бехме рибари – госкъе колко щеш, що знаят - като дойдат, веднага риба

Ковачица и Горно Линьево са били тука доле. И турците кога са били тука, ги карале да теглат гемиите и они избегале тука горе. А Долно Линьево си е останало. Родена съм тук у Линево и мъж ми си е от тука, ама е роден доле до Дунава. Напреде сме работили у Туглената фабрика. А он си е отдавна, деда му е бил рибар.

- А твоите родители?

Моите родители са били овчаре.

- Кога започна да риболуваш?

Я? Като се ожених за него. Отначало не харесвах – къде че одим по Дунава?! Страх ме е, а и не знам да пливам.

- Никога не си знаела?

Не, и до сега не знам. Мен не ме е било страх. Като е он – он ми е казал, ако нещо стане, държиш се за лодката. Лодката може да се напълни с вода, но нема да потъне.

- Коя година се оженихте?

1962 г. И от тогава - он ходеше да хвъргаше въдици, рукмета. И я покрай него. Они нашите не обичаха да ходиме по Дунава по нощите, не пуцаха ме, ама ние – млади... и нали знаеш. И от Туглената си купихме една лодка. Рибарска.

- От къде я взехте?

От Боруна, продават стара, и ние я купихме.

- Имат ли имена различните видове лодки?

Не, рибарските нема. У нея нищо нема, само душеме. Не е като другите с разни неща по тех. И само се поддържа с бланка, бланкосва се. Поне един път тебе да се бланкоше, да нема много слънце – есента август, септември.

- А целогодишно ли риболувахте?

Да. Тука съм си била у Държавния риболов, рибарка съм била – колко години? – шест или седем.

- Това след като работихте в Тухлената?

Да, работихме у Туглената и требваше да се пенсионирам – аз бех направила 13 години и нещо. А там като бехме, излизаме с лодката и ходиме у Румъния, там отсреща.

- Беше ли позволено?

Кой че ти позволи?! Оно е имало проверки, ама ние видиме отдалеко, като иде катера, и бегаме. Имаме мотор, имаме си и гребла.

- Защо ходехте в Румъния?

Има повече риба. Там е ситен песък и трева. А тука при нас е само чакъл, до половината, до къде ходи парахода, е все така.

- Т.е. няма какво да яде рибата?

Нема – по-малко риба, има по-ситна – уклеичета, бобойчета, платичка. Обаче по-едрата риба – сома, чига все е от оная страна. Понеже ние преди да идеме у Туглената, работехме

у Мартиново у мината. И нали знаеш, че там работят с взрив. Имаме познати, че ни донесат взрив. И ние понеже за първи път ще хвърляме, а сме хвъртали бомби и си мислиме – нали е шише... найлоново шише намерихме, от тия по кило и нещо, изрезаме, напълнихме го, турнаме отвътре фишъка. И айде влезнахме - я на лопатите, а Цветан фърга бомбата. Добре я фърли, а она с толко фишък и оно нали е пластмаса, не може да потъне, оди подир назе и праи „фсссссс“... Он вика: „Давай ма, давай, да ти ебем майката! Давай!“ – Е, какво да давам, не моем. Докъде дигнем лопатите, оно ме е стигнало. Не бехме излезнали още на края, а оно е колко до оная гижа... И като рече „буууум“ – и ние бърже изтеглихме лодката, оставихме мотора – тогава немаше да се крадне така, и бърже из фунията там, къде е Туглената, излезнахме горе на баира и чекаме да видиме дали некой че дойде да провери.

- Това кои години е горе-долу?

70-та може би да има.

- Бомбите са си били забранени винаги?

Боже! Забранено, па как – че одиш да фъргаш бомби?!

- И някой провери ли ви?

Не, ама от борунчанье, от тия рибарете, имало нагоре да фъргат и се връщат, и ние – спокойни, все едно сега слазаме.

- А риба имаше ли от бомбата?

Не, то трябва отдоле да гръмне. После се научихме ние.

- И каква риба излиза, като се гръми с бомбите?

Излиза мрена, чига, бел амур, якбалък ... събираме я с минчок.

- А мрежи залагате ли?

Залагаме и мрежи, залагаме с тежести. И айде – ние се преместихме тука. Лодката ни тука, седиме и събота и неделя одиме да копаме конощипи и се прибираме.

- Какво се лови на конощип?

Сом, якбалък – якбалъци големи. Щука излиза, ама има определени места, къде да хвъргаш - към тополите, там към Помпената. Кога си е на мрежа - има места за мрежа къде да заложеш, а къде си е за въдици, ние фъргаме там.

- На кърмаци ловили ли сте?

Ловила съм. Най-голямата риба – 50 кила, един сом. Отидохме да копаме лозето, нашите ни накараха. Ние имаме лозе на края. Но ние си взехме въдиците, нашите нема да ни видат. Че изкараме един ред, уж че сме копали и че идеме да бъкаме. Мъжът ми бъкаше.

Б.В. Сома се дразни...

С бъкало... Он си ги правеше от чимшир и от още едно дърво, ама какво беше... И ходихме какво правихме, и следобед че идиме у Румъния – пак че минеме. Я че бъдем на лопатите, а он бъка там. А я по малко дърпам с лопатите, та да държим лодката и си държим въдицата. Он бъка, бъка и по едно време – ау, удари големо нещо и – „Дай ми ликота!“ тук ликот, там ликот – ние сме го забравили дома. Ле-ле, я почвам да се кръстим: „Боже, дано да го хванеме!“ Ама го фанаме. Он вика: „Навали (наклони) колко може, та да можем да го фанем, да му турим главата у лодката.“ Туриш ли му главата, он лесно че се премести. И така го фанаме.

- А от моруните хващали ли сте?

Хващали сме, ей тук отсреща.

- Това, когато бяхте двамата с мъжа ти, или като беше с бригадата?

Ние сме си били двамата, двамата сме си били бригада. Ние сме били към „Държавен риболов“. А тука е имало много преди назе от старите рибари.

Б.В. При мен има една снимка с една голема моруна, беа я хванали старите рибари.

Това е на Кольо баща му, Здравко Гочовия, Дечко.

- Ти до кои години си риболувала?

Я съм риболувала до кога Цветан почина. Он почина 2001 г. Я до 2000 г. съм одила с четири човека на Сяново с дифан - те това сме правили. И сме отишли, че идеме да фърляме дифана – ама с яновото ли беше, с дифана ли – у Румъния. Тука нали има остров, ама ние отвътре че фърляме. Ама ние се познавахме с румънците. С рибарите и военните – като минат две-три пъти и се опознаеме. Ние им даваме цигари... Като минеме първия път, не знаеме, нови ли са. Они се фанат двама едни срещу друг – все едно виждаш пън. Добре, ама ние имаме малки кученца и една мънинка одеше с назе, увиеме я у ватенката и отпред на баша – там лежи она. И като минеме ей така колко до она колец – на 10-тина метра, ловиме риба, и она рече: „р-р-р-р“, ние си знаеме – само си речеме (намига – И. Т.). Цветан е на лопатите, а я почвам да вадим, да бега навътре. Що тия като чува кучката и ние заминаваме... тия беха нови и като земаха да викат, и че стрелят. Добре, ама тия много ни помагаша – русняците. Нали минават с шлепове тука, като видят, че ония гърмят и ни хванат на прожектор и ни държат и ония не смеят да стрелят.

- Имаше ли случаи да гръмнат някого?

Е, па имало е – деда ти Паско.

Б.В. А, с единия крак.

Они го фанали и викали, че фанали един с един крак и един с едно око. Она, на Силви баща му.

- Какво правят като ги хванат?

Е, па какво?! Карат ги там. Назе не са ни ловили. Ние се поопознахме.

Б.В. Прекъсвам ви, но да ви кажа, че Мицко ми беше казвал за теб: „Като тая рибар жена, нема да се роди друга.

- Нямах ли други жени рибарки?

Не, от Видин до Русе съм само я и още една Цеца, ама она от Русе ли беше, от Свищов ли... И така, ние че идеме да фърлиме яновото вътре. Я, Кукуш, Цецко Влаа одеше с назе, и Цветан одеше от време на време тогава. Я съм на тапите, Цецко е надолу, Цветан е на лопатите, она е отвънка. Нали течеме надолу, она вместо да фане надолу, он пошъл нагоре. Бре, ние го чекаме да дойде, като изкараме накрая, трябва да теглиме. Къде си бе? - нема го нигде никакъв. Он бегал нагоре, отиде един да му помогне, иначе там има много риба. С яновото се фаща дребна риба.

- Освен яновото какви други мрежи има?

Дифан – това е голема мрежа и много заграждаш, а това яновото е по-малко.

- Колко човека я обслужват?

Четири. И яновото, и дифана с четирима човека. Толстолоб сме ловили, бел амур, якбалък, мрена – всичко. Уклея, бобой, попчета.

Б.В. И аз съм парче рибар – на въдици съм ловила. Там при понтона знаеш ли какво съм ловила – часовници. Има такава риба – часовник, а това се не яде. Тя е от дребните.

- А миди има ли?

Има, има. Ядат ги, печат ги на ламаринка. Да. Там, у румънско заложиме, къде е затона, и като заложиме рукмета – чекай, не е рукмета, а ... това е голема въдица... Рукмета са малки въдички – по 20 въдички на един метър разстояние. А това какво се викаше? – дано се сетим... И че идеме да фърлиме тука те, да почетеме съседката – на 29 август нали им е празник – на Румъния. И ние че идеме да фърлиме тука – да течеме надолу. И нали се познаваме, они имат овчарници – фърлиме им некая праска или нещо друго за дечицата. Мъжа ми знаеше малко румънски. И две млади момчета хванаха лодката. Цветан им вика да ни пуцат, че ще дойдат военните. Не! Они искат да се возат малко. И носат едно шише да се черпиме, че имат празник. А я не щем. А Цветан ми вика: „Земи чашата и пий, че ще ни фанат лодката и че ни изтеглят, че ни карат къде ли не да се разправяме“. Викам – „Не“. И бутнах чашата. Моя мъж като се извърна и като ме цапардоса... Викам – Не! – седам на лопатите и бегам... И я почнах да теглим. А он

им вика да слезнат. Майка им и она вика от там. Викам на Цветан – кажи им, че ги карам у България. После Цветан спре и им каза да слезнат, че техните реват – и слезнаха. И едни – Марин и Корнел се казват, рибари, живееме си с тех, и айде, че дойдат у назе. Доведохме ги ние тук при нас. Бех им изплела чорапи. А нашия Мичко вика на Бечко – други рибар: „Дай да идеме да ги наклеветиме, они ги доведоа, та да ги фанат“. Он му казал: „Остави ората, нищо не прават. Дошли са на гости, приятели.“ Они като си идешеа, ни даваа бензин, при тех беше евтин, а ние им ги давахеме цигари и сол. По едно време немаше сол.

- Какво друго търсеха румънците за размяна, освен цигари и сол?

Друго не, само това. А един път отиваме да фърляме ние, ама беше празник. У събота почиваме, а у неделя трябва винаги да излеземе. И имахме госкье некакво тука. Докъде бехме рибари – госкье колко щеш, що знаят - като дойдат, веднага риба. А ние като излезнеме от тука и фърлиме къде гробищата навам... И Цветан беше си пийнал малко. Ама мене ме не е страх, що он кара мотор, не е пил много да не може да стои. И отидохме. И той: „Що си се качила! Фърли това, фърли онова! Тегли това!“ Я си отидох, а он остана тук. На другия ден му викам: „Ше викаш ли още по мен, че това не съм ти направила, онова не съм ти направила?!“ Но много сме одили за риба, и повече оттам сме одили.

- Сега за кои години ми говориш?

Преди 2000 година.

- Сега може ли да се ходи така свободно в Румъния?

Ц.Х. Не, не, не може.

Б.В. Тука имаме Гранична полиция, има вишка и всичко следят.

- Спомена „затон“ – какво е това?

Затона е къде има вода и има въртолия - водата се върти. И като влезе нещо вътре, она го върти, върти и или че го пущи, или че го изкара на края, там залагаме.

Там иде она, она обича тихата вода – чига. Там сме ловили най-много чига. Она не мърда, само тежи.

- Чигите не ги ли забраниха?

Они забраниа сичко. Преди това не е имало нищо забранено. И се бехме сдружили с румънците, с военните. Не сме си правиле лошо с румънците.

- А захранка хвърляхте ли, за да се събират рибите и да ги ловите?

Не, никога не сме хвъргали, щото ние сме имали винтери и ги залагахме, без захранка; имали сме рукмета, хвърляли сме мрежа, оклейници, ситна мрежа, висока около 70 сантиметра – един метър. С мрежи сме си работили.

Инф.: Цветана Христова (Баба Цека Кошавата), р. 1941 г., с. Линево, Ломско; обр. 7 кл.

Зап.: Искра Тодорова, септември 2020, с. Линево

Мрежите ми ги плетеше майка ми

Значи желателно е в лодката да са двама. Желателно е да са двама. Всичко става в Дунава, всичко става, щото и много хора си отидоха така. Аз например съм имал случай, когато беше разрешена моруната, говорим `92-а – `93-а година. Две моруни хванах – една 220 кг. и една 90 кг.

- Това ли е най-голямата, която сте хващали?

Да, 220 кг. и 90 кг. Само, че 90 кг. той беше мъжкар. Така... значи двама човека сме били и след това още една много голяма, може би да е била над 200 кг., може би 300-а да е била, не мога да ви кажа, със специални... Мрежите, мрежите ми ги плетеше майка ми. Майка ми, Бог да я прости нали я споменувам, но тя ми изплете мрежи. 200 м. мрежа, тя ми ги е изплела, всичко на ръка е изплетено с видински капрон. Тя е много здрав. Третата като я ударихме...

Отиваме с обикновен човек, все едно теб те хващам и ми казваш айде да отидеме да хванем малко риба и хубоу шъ идеме. Ама аз не очаквах, че сега моруна ще ми удари... това само нощно време се такова. Значи хубавата риба се лови само нощно време. Само нощно време и големите екземпляри се ловят, когато е най-студено.

- Това означава, че зимата риболовът е по-добър...

Точно зимата е най-силен. Зимата е най-силен риболова. Зимата можеж на една мрежа да изкараш и 100, и 200, и 300, и 400 кг. риба на един път и даже не можеш да я изкараш с мрежата.

- Като казвате зимата, като замръзне Дунава ...

Значи тука Дунава много рядко ще замръзне. Ако видиш, че има блокове, ти не можеш да хвърлиш. Щеш-не щеш и ти спираш.

- Т.е. не се практикува на лед?

Не, не. Но си има места, дето ние си хвъргаме и не ни пречи, че е такова. Тогава трябва да познаваш Дунава, да познаваш рибата. Значи тя, рибата, зимно време се събира на места да зимува. Можеш да я намериш в страшно големи количества.

- Имат ли имена тези места, дето зимува рибата?

Значи местата се менят непрекъснато в зависимост от нивото на реката. В зависимост от нивото – те обичат, рибата обича по-тихите и дълбоки места. Има си определени риби например като сом и т.н., които обичат големите дълбочини и това е. Най-големият ми сом беше 86 кг.

- Коя година горе-долу?

Значиии `96-а – `97-а г. с ей тая същата лодка. Аз `90-а съм я вкарал. Вкарал съм я като преди това съм изпуснал най-малко 7-8 от какво да ти кажа, некомпетентни помощници, от некомпетентни. И тука да ви кажа честно малко и късмета беше, че тя ми идва успех, успех да я хвана, щото аз с два ликота работя. Значи работим с ликоти. Това е пръчка, извита с шип, да, като те са вързани с по два метра въже за самата лодка. Ако екземплярът е много голям, не дай боже да дръпне по-добре пусни го, той си остава забит, обаче държи рибата, заедно с ликота. Като на един от този, който лови се, съм направил обратна контра като на въдиците-като се забие няма излизане.

- Може ли да влачи лодката?

Значи, не може да влачи лодката, защото аз работа с 30 коня двигател. Това ще издърпа и десет такива като него. То е много силно. Много силен двигател е.

- А ако няма двигател лодката, ако е от старите?

Значи има гребла. Той не може. Тя е четири метра и половина, на 1,68 е широка. Тя има голямо съпротивление. Не може. Трябва да знаеш и как да работиш с нея. Големите риби ние не ги вкарваме в лодката. Голема риба не се хване. Големата риба се връзва на предницата на лодката и отзад, заедно с мрежата, и отзад също се прихваща за лодката и продължаваш да си вадиш другата мрежа. Палиш си двигателя и излизаш на брега. Тогава вече я вадиш. То не разфасова. Ние големите риби ... определено имаше си фирми, които се занимаваха само с това нещо. Аз например работех с една пловдивска фирма. Момчетата искаха моруната, ще ви кажа, живее 24 ч., дори и малко повече без вода. И сега, който е ловил моруна, ще ви каже едно нещо, който не е ловил, нема ти го каже никога. Тя реве като теле. Също като теле реве.

- А тези фирми сега съществуват ли или това е за времето преди `90-а?

Предполагам, че съществуват, защото тогава те имаха такива условия - да не отваряме рибата. Ако е женска, то си личи с хайвера. Те си идват пред тебе, правят специална обработка на хайвера. Вадят го и мерат ти го. Тогава ни го плащаха 176 долара килограма. От една такава значи са ни броили некъде 14 000 и нещо. Само от хайвера. Само за хайвера. А на шест лева ни платиха тогава месото, месото на рибата. Сега например, черният хайвер е съвсем на дру-

ги цени. Колко предполагате ще е цената му? 1 500 долара е килограма!

- Добре, като е забранена, как?

Аз просто ви казвам сега...Ето, ето аз ви казвам колко е...Дори, дори има вече за изгледи за около 6 000 Евро – до там се стига. Това са специални хора, които се занимават. Търсят, ама не могат да намерят, защото е забранено. Сега със забранени работи - не, аз само с мрежи съм ловил. Има много начини. Начини на кармаци. С кармаци ловят, те са забранени. Те тия ги забраниха '92 - '93-а г. и до тука, вече не.

- Сега като ходиш да ловиш, случва ли се да се появят от забранените риби?

Случва се. Ако хода декември, януари и февруари месец, много пъти мрежата ми е пробивана от такива. Такава може да ти удари и 300-400 кг. и 500 кг. Има много големи екземпляри и те между другото на почти едни и същи места излизат. Там, където излиза женската, там излиза и мъжката. И почиват там. По принцип точно зад островите. Там ний хвъргаме, но това трябва да знаеш да работиш на дъно, само на дъно се работи. Дънни мрежи. Значи има два вида мрежи: едната е дънна, другата е „на фаца“, тая, която се движи отгоре, по повърхността е „на фаца“, а тия, които са на дъно, само дъното. Те фактически имат по-големи тежести и държат под водата тапите, разбирате ли? И сичката риба, която е отдолу, те я дигат.

- А само с тези два вида мрежи ли работите?

Значи трети нема. Има различни очи – това вас ви интересува... За уклея например, който вие миналия път зехте, работим с 12 мм. Това са с малки отвори. Докато вече с тия по-големите – шаранови риби, за мрена, за такива работи, работим вече с около 50 мм. А ако говориме за моруна, за големи сомове и т.н., се работи от 70 мм. до 80 мм. Така, аз ще ви покажа и още нещичко. Ето това е мрена, част от мрената ми (показва снимки от телефона си). Това е мрена. На един път тогава дигнах към 80 и няколко килограма – по два-три килограма всяка мрена. Дунавска мрена е това. Даже тука е направо в мрежата с касетката барабар.

- А това зеленото какво е?

Това е мрежа, синя мрежа. Това касетка от хляб и няма къде, то няма място на мрежата. Всичко това е влезнало само риби, само риби. Само мрени, само мрени са това.

- Какви други риби се срещат в Дунава при Лом?

Сом, бяла риба - як балък, значи има друго – излиза диверига. Това е един вид платика, но вече по-голяма. Тя е месеста и е много вкусна. Примерно екземпляри от кило и половина, два, три, четири килограма такива риби, тепсии такива, те са много вкусни, страшно хубави риби.

- А от хищните излизат ли?

Ласпер – той е храни се само с дребна риба. Щука излиза.

- Нея как я ловите?

Значи щуката ми влиза в мрежите.

- А с нещо правите ли примамки, захранвате ли?

Не. Значи има два вида риболов: единият е когато с котви оставяш мрежата на дъното и както казват щуките или ласпера, или сома и няма значение какво, атакуват другите. Те не виждат, това са найлонови мрежи. Не виждат, малката минава, голямата се набива и край, до тука. Така... другата риба е бел амур. Това са много мощни риби. Значи зимата те са омаламоощени от студа, докато лятно време направо късат мрежите. Минават като торпеда.

- Колко големи стават?

Значи-и-и може да мине и 20, 30 кг. Много са. Те са от вида на шарановите, но са много силни. Толстолоб има. Имаше дори по-рано много толстолоб. Имам такъв случай, минавам от румънска страна, се прибирам, и те там имат страшно много дървета паднали. В България веднага ги вдигат и си ги режат за дърва, докато там не ги пипат и затова там има много повече риба. Рибата се крие там, там им е спокойно и там си хвъргат и хайвера и т.н. Като минаваш, от

шума на мотора, тя е много плашлива, тя и бел амура са много плашливи. Ако удариш от тука, ще скачат като артисти. Случвало ми се е пред лодката скачат и един, nekъде около шест-седем кила, падна направо вътре в лодката. Той ми беше бонус. Значи това е истински случай. Ние рибарите по некой път преувеличаваме нащата, но просто това е истински случай. Те са много плашливи риби. Толстолоба и бел амура, особено толстолоба, е нещо страшно. Малко да чукне тук и него го няма. И между другото това са единствените двете риби, които чистят реките. Те се хранят само с водорасли. Така че там, където има водорасли, те там се събират. Изяждат водораслите.

- Някъде четох, че едно време имало риби, които са тип змиорки?

Значи и сега има. Миналата година съм ловил.

- А чига появява ли се?

Чига има. Има чига, нали това е, когато се работи с дъно, на дъно се работи с по-дребна мрежа. Тя по принцип обитава повече пясъците и трябва да работиш на дъно.

- А има ли риби, които сега ги няма, не ги срещате?

Значи има риба, казва се вретенар. Тя е от сорта на бялата риба, хищник е, но почти изчезна. Много рядко, мноооого рядко ми е попадала, докато по-рано я имаше много, страшно много.

- Колко голяма става горе-долу?

А бе nekъде два килограма, три. Значи всичко си зависи от храната. Всичко зависи – има ли дребна риба, тя се храни.

- А попчета намират ли се?

Значи в момента много попчета има. По-рано не е имало попчета. Ето например тая година почти уклея го няма. Няма го. Тая година уклея е много малко. Значи от миналите години страшно много, щото аз работех тука със заведение съм, пенсионер съм и вече трета-четвърта година съм пенсионер и затова се отдадох малко повече на риболов.

- А преди ви е било като хоби?

Като хоби. Сега работя пак като хоби, само че си помагам. Фактически дали ще мислят те тия да ми дигат пенсията или нема да я дигат, макар че имам 38 години стаж, не са много добри пенсиите.

- Всъщност може ли човек да се издържа само с риболов?

Може. Може, ако има здраве.

- А тези места, за които одеде разказвахте, че рибата се събира, научавате ги от по-възрастните рибари или наблюдавате?

За да знаеш, трябва за ходиш и трябва да следиш рибата. Значи тя няма да ти дойде сама. Ти трябва да знаеш при определени височини на нивата, къде да я търсиш. Тя има предпочитания, това е. Както ти готино ти е с това кафе... сега примерно есента няма да идем в това кафе, щото тука е студено. Ще ида там, щото е топличко. Та така и рибата.

Те работеха... „Държавен риболов“, много инвентар имаха. Значи работеха с дифани, с яново, дифани – това са два вида мрежи, примерно по 200-300 м. дълга и някъде - примерно по дестина-петнайсе метра дълбочина. Загражда се едно определено място. Двама от тука държат, от там още примерно двама и вече почват и това, което е заградено, почват да го изкарват. Много е тежко, защото това е дълго. Четири човека, някой път и шест човека ловят, щото някой път има и много риба да ти кажа, може и есетри да загребеш и бел амури и сичко и ...

- А другото какво е, яново?

Яново, да. Значи яновото то е малко по-малка мрежата, по-малка е мрежата, нали, не е толкова голяма. Ако това е 200-300 м., онова е 100-150 м. яновото.

- Различна риба ли се лови с тях?

Зависи късметът какъв е. То не се залага, не се залага. Значи тука от началото на брега наредена е мрежата в лодката и един хваща началото на мрежата и стои отвън на брега. Тоя влиза навътре - 100-150 м. навътре и праи един полукръг и идва от другата страна. Тя е паднала вече надолу, обаче нагоре държат, те са много високи тия мрежи и вече, което е паднало тука в това място, значи трябва да познаваш местото, щото да няма примерно дървета, да няма коренища, щото като закачиш и не можеш да извадиш мрежата, те си знаят точно там, дето могат да хвърлят и при мигрирането на рибата като я загради и край, нема това-онова.

- А има ли риба, която се лови само в определен сезон?

Да. Значи, сичките тия могат да се ловят по всяко време, но има една тя се казва гулеш. Тя се лови само при много студено време. Тя е тип сом, но достига не повече от осем-девет килограма, не повече. Нормално излиза по кило, кило и половина, двеста-триста грама, половин кило, едно кило, две кила, нали. Разликата е, че на сома тук отстрани са му очите, а на гулеша са му тука горе очите. Тя се лови само зимно време. Само зимата. Доколкото знам мигрира от морето, но си има и местни такива, които стоят, но не се лови. Тя е също хищник. На рибка се лови, на глисти се лови на въдиците.

- А дунавска скумрия на кое казвате?

Значи дунавската скумрия това е морската скумрия. Дунавската скумрия тя мигрира. Идва от морето и с 30 мм. мрежи, само че тука вече те са само мрежата, средната мрежа. То, да ви кажа честно, има си и моменти. Ако изпуснеш момента... тя е само за сезона и край.

- По кое време на годината се появява?

Е ми-и, някъде около март месец. Март-април, когато почва тука забраната за риболова.

- Споменахте, че майка ви е плела мрежи. Тя откъде знаеше?

Некога жените се занимаваха с плетене. Сега не знам вие можете ли да плетете. Тя плетеше на една кука, след това... значи, каквото хване, гледа, взима ти мерката и си готов. И когато трябваше да си направя мрежи, а тогава нямаше, сега вече можеш да си купиш готови, само да си ги направиш, но тогава нямаше. Видин имаше капрон, колкото искаш. Казах й аз и вика „Аз това ще ти го изплета, бе“. Викам „Сигурна лиси?“, „Сигурна съм“. Заведох я там при един мой познат рибар, тоя възрастния човек, дето ме е учил, той й каза как, какво и що, направи една мерка и толкова очи трябва да бъде и край, вкъщи цяла зима ...

- Това с тези рибарски игли? Те къде се продаваха?

Да, да. Не се продават, те се правят. Аз имам. Направи тя това нещо, ами после как трябва да го сложат на въжето. Тогава я закарах при един друг, който бе действително такова, да я научи, като аз си плащам. „Колко пари струва?“ – „50 лв.“. „Да ми го сложиш на четка, казвам, ей това нещо“. Те са три мрежи – една у средата и две отстрани мрежи, те се хващат на едно. Сега какво представлява? От единия край са едни големи квадрати, а от другия, у средата са малки квадратчета.

- Как се казва тази в средата?

Значи това е пласа, а другото от двете страни това е радина. Така... какво става! Като рибата се залети, тя не може да мине през средната, обаче през големите квадрати тя минава. Хващам средната мрежа и от там в същото положение има пак голема такова и тя пропада от там като в торба и фактически тя се самозавръзва. Виж как е, що е така направено. И пропада и остава в торбата и после само трябва да я върна от торбата, иначе край, нема, не може, няма начин иначе тя ще избяга. А има мощни риби например като мине направо къса мрежите.

- Значи тук правихте мрежи с видински капрон?

Да, с видински и между другото с тоя капрон много рядко риба може да избяга – много здрав, много добър... няма нищо общо с това, което се продава. В химкомбината във Видин там го произвеждаха и имаха си... а бе, в България ми кажи какво не се правеше? И се правеше качествено, да ви кажа честно. Сега видял съм много неща, нямаше нещо... сега вече

не знаеш откъде какво да вземеш - те вече не работят с качествени материали. Ние тука в Родопа, аз като знам всичките кожи се събираха и си ги обработваме тука и тука в България – мисля, че в Русе и не знам къде още на едно място обработваха телешките кожи. Телешкият бокс се правеше тука.

За обувки, за чанти, за всичко. Ами свински бокс също се, че дори и мозъка, мозъка сме събирали и изнасяхме мозък. Гръбначния мозък. От него се правят тия... лекарствата аналгин и т.н. Е това с тирове сме изкарвали, вие ги не знаете тия работи. Това всичко се замразяваше и камара пари се изкарваха от тия работи. Араби са идвали, италианци идваха, французи идваха и зимаха от Родопа. А сега кво, сега нищо не правят, провалихме се просто. Няма никой да ни оправи, значи ако човек сам си не храни, никой нема да го оправи. Ти ако примерно не се занимаваш с нещо, което ти е ясно и което ти докарва някакъв доход и приход и т.н. отгоре няма да ти дойде да знаеш, няма да ти дойде.

- Ти не си от рибарско семейство, а съхранявате риба, плетете мрежи..

Няма родени хора в нещо. Трябва за всяко нещо да има просто желание.

- След теб има ли кой да наследя занаята?

Не, няма. Имам кандидат-зет, който също се занимава с рибарлък така като мен, само че той е към морето. Той е морски рибар, защото сега скоро имахме там обмяна на такова. Той например от дунавски риболов нищо не разбира. И той си има лодка, само че при него една мрежа е около 400 м. дълга.

- Къде риболува?

В Бургас. Дълбочината на мрежата му е 28 м. Аз го питах с какви очи горе-долу, вика - сега в момента работя паламуд. В момента има много паламуд, взима си отпуската, по 200-300-400 броя паламуд си ловя всяка вечер, 200-300 броя паламуд! Там им ги взимат не като при нас на килограм, а на бройка. Няма да чистят, няма нищо, директно идват, прибират всичкото, колкото бройки, толкова пари. Може да си изкара и 1000, и 2000, и 3000 лв. да изкара.

- Той си има уговорка с фирма, която изкупува?

Няма уговорка. Има страшно много заведения, които работят с тях. Значи аз тук също съм работил със заведение. Едно заведение например ми беше вземало, направихме груба сметка, миналата година за един сезон - тон и триста са земали от мене уклея. Само това съм работил. Това е много работа да знаеш и плюс това трябва да умееш да си съхраниш нещата. Имах един голем фризер – 700 литра, значи трябва да си предпазиш рибата още докато я хванеш и веднага да я охладиш, веднага.

- Имате ли клиенти хора, които да си поръчват?

Има, има много. Отсекъде.

- Какви са ви отношенията с румънските рибари?

Нормални отношения съм имал. Нямахме толкова лодки. Имаше тук, примерно имаше срещу нас, имаше една или две лодки. Сега има към 27-30 лодки румънски. Плюс това с тия европейски такова, те започнаха да си взимат и двигатели – по-рано нямаха, нямаха с кво... В Съюза докато бех тука прекарах не знам колко двигателя и на румънци, и на такова съм им давал. Сега нема братче, а те имат ... то „Ямахи“, то Сега например има едно друго нещо. Аз мога да ловя в Румъния, в румънски води мога да ловя, но 160 евро на мен ще ми струва билета да ми го извадят. Имам право да ловя, нямам право да стъпвам на румънски бряг. Като покажем, че имаме разрешително, че имам билет, а и те ме знаят по номер вече.

Инф. Людмил Борисов, р. 1953 г. в Лом

Зап. Искра Тодорова, Силвия Трифонова-Костадинова, ноември 2020

Има ли вода в Дунава, има и риба

Идно време ги нямаше тез водорасли, откъде се завъдиха... по въжетата висят, по всички въдици се хващат. Ама такава чуда нямаше тука, излезна това преди няколко години. Гледал съм по Дискавъри специално за пъстървата – имало дунавска пъстърва, аз не съм чувал за такава – обаче намериха при Германия, ей-такива риби. Попчетата къде ги развъдиха по цялата река, то ги развъждат тия с корабите. Като дигат водата от морето, от това къде влизат на самари и като смучат водата, смучат и хайвера. Значи това съм го гледал по Дискавъри. И са ги завъдили чак в Германия на извора.

- Има попчета?

Има попчета и немците ги ловят с електроенергия и ги чистят. Некакви с лодка са ги снимали. Това чудо толкова, разсипва рибата. Това е едно. Следващо нали знаеш - изменението на реката. Като те я изменят. Те даваха. От хиляда осемстотин и не знам коя година до сега. Ами то тя се е свила наполовина така, навътре. Значи разни разливища къде е имало, това-онова – това всичко е ликвидирано. Докато тя вървяла ей така (описва криви с ръка – Н.Н.), а сега върви така - права като канал. Нема къде да се развъжда рибата.

- А къде се развъжда рибата?

Ами по тея разливища, по това, по онова. Значи тя и отсам се развъжда, значи да си хвърли хайвера на спокойствие в такава място.

- Къде има повече риба – по българския бряг или по румънския?

Значи по румънския, защото те имат разливища.

- Каква риба има там?

Не знам, не съм ходил, но предполагам, че секоя риба ловят румънците. Дигите им са на няколко километра навътре.

- А по нашия бряг каква риба има?

Значи по нашия чигата, къдет толкова... изчезна, иначе секоя риба се лови, но днеска има, утре няма. Ето така като няма вода в реката, няма нищо. Като има ...има ли вода в Дунава, ние така му викаме - има и риба. Излиза толстолоб, шаран, скобар, ласпер – то ласпер се казва, сом, бел амур, таверниче.

- Ти откога ловиш риба?

Значи... от как се знам. От малък, аз съм израснал в това село. От Видин съм, след училище въдиците и на Дунава. От седем годишен съм около Дунава с изключения 13-15 години. Ревем за въдици да ми купят и това е.

- Откъде си вземал въдиците – от баща ти или някой друг?

Баща ми в интерес на истината не е бил рибар. Беше ловец.

- Ами ти как се запали така по рибарството?

Ми де да знам. Се отсам като ходиш на риба, възрастни рибари имаше и така става, че това влезе ли ти веднъж в главата, излизане няма. Аз нали 14 години не съм влизал в реката. Тука от няколко години отново се заримува. И да снимате това шъ го изрежете, жената ще ме изгони от дома (*сmee се*). Писнало й е от купуване на мрежи, лодки, двигатели, от такива чудесии.

- Каж ми колко лодки имаш? Какви мрежи?

Мрежи има различни – за различна риба си иска различни мрежи. Сетка – това е. Значи, сетки и оклейници. Определено с това се лови риба и скумрийници има за скумрия, ако излезне и остане некая скумрия пролетта, след забраната. Да не говорим, че се лови и в най-забраната, ако я има.

- Какво е винтер?

Винтер е вид риболовен уред. Малко прилича на живагата. Това си има един отвор от-

където влиза рибата, нали като влезе отвътре и няма излизане.

- Кога се използва винтер?

Пролетта, кога има вода. Те са ... то няма къде да се слагат.

- Какво са кармаци?

Кармаци са въже с куки. Ей те това е. Но те са забранени много отдавна. Те минават тук от време на време и споменават ги, не може да не сте гледали, тъй като намерат ли некъде въдици ги изваждат надзирателите. В нашия район отсам, не, не се използват. Между Видин и Лом не. Ония власите са ги ловили по Козлодуй не знам некъде ... от Оряхово ли са вадили въдици ... някъде го четох по интернет. Те тия, които ловиха такива риби, измреха половината, ако не и повече. Другите станаха пенсионери. Времето много минава. От кога сме влезнали в Европейския съюз, от кога забраниха това – 2006-а ли, 2008-а ли какво беше... Не знам, забравил съм. От много време е това. А и тъй като няма вода, коя моруна ще мине от тука. Че ние сме се движили такава, ако нема вода. Това е.

- Каква стръв използвате?

С въдици кога има време ходя. Червеи, рибки малки, царевица, ей такива работи.

- Колко лодки имаш?

Значи... тука са две (*на брега на Дунав до Добри Дол*). В нас имам още една – три и една имам ей-такава като тия от малките, та четири и една от едно време, къде е хвърлена къде се вика, по ватомите – пет лодки.

- Откъде ги имаш? Откъде си ги купувал?

Едната от Видин, има такива момчета къде ги правят, фирма, айде няма да ти казвам щот реклама да не е. Много хубави лодки са, ама оная лодка не можеш да я оставиш във водата, щото ще я откраднат. Просто не стават, такава ни е държавата. Иначе като тия лодки (дървени – Н.Н.) от възрастни хора, къде вече не риболуват, намират се още. То фактически това си е нали истинската лодка за риболов. Стъклопластовите лодки чукат, громят, не дай си боже да излезне малко вятър си за никъде. Пък ако духа повече вятър, не можеш да хвърлиш, трябва да си одиш. Това са си лодки дето ... абе за риболов са, това е не съм го аз измислил, то е направено още от едно време. И аз съм правил с един майстор – видел съм всичко, ама нямам материал. С него – само с тесла и трион, нема зеге, всичко на ръка. То се знае ребрата колко са и какъв размер. Чамова лодка струва към 800 лева. Е тая е на осем години, но бланк няма, то е намазано с битум някакъв, за колите дето мажат отдолу. Едно време варели с бланк имаше.

- А къде си държиш лодките?

Еми, ей тука. Малко по-надолу във водата.

- Каква е тази местност? Има ли си име?

Накото, местността на река Скомня – те отсам има една нали такава малка рекичка. Това му викат Узуновото, което на некой човек нищо няма да му приказва това Узуновото. Останало е. Имали са едно време сигурно Узунови некая фамилия от Арчар и... Земя са имали сигурно тука ... не знам защо му викат, нямам идея.

- Каж ми имената на островите тук около нас?

„Добриня“ – това му е името по картите, по това ... иначе „Керкенеца“ си му викаме ние. Оня Тъкото. Горе „Кукуруза“ му викаме ние, иначе „Дувлек“ му е името и това е – защото все духа там. „Ковачовия“ е малко по-надолу. Той така си му е името. Това една фамилия от нашто село от едно време са го, имали са го, но комунистите са го приватизирали.

- А мрежите откъде ги купуваш?

От интернет.

- Имаш ли такива, които са плетени от местни майстори?

Местни майстори тука няма. Тука ние си плетеме.

- Кой са по-хубави – купените или плетените?

Купените, защото ти това не мога го изплетеш. Ако седнеш да плетеш тия мрежи, трябва да ги плетеш една година. А ти фърляш едно 400 лева и се таковаш, нема...

- Ти сам ли ловиш риба или с друг рибар?

Със те оня мъж, фактически до мераклии съм се дотаковал, не са останали да се научи ... иначе жената като нема работа, го влачим с мен по Дунава.

- Жена ти и тя ли с теб в лодката лови риба?

Еми тука около две години, нали... внучетата като ги поотхвъркнаха малко да не помага и я мъкна с мен, щото все пак финансите влезат у едно место.

- Ти ли я научи да лови риба?

Ели ... как да кажа. Опасна ... кат от софиянка рибарка нема къде да е ловила риба, така че ...

- Харесва ли ѝ на нея?

Определено. Абе щом ѝ минаха краката такова, колената дет го свиваха и откак почна да ходи за риба нема мазила, нема инжекции. Дунав ли ѝ помогна, аз ли, че викам постоянно по нея, не знам ... Гледам, че сега ми се не оплаква.

- Когато ловите риба повече хора, как делите рибата?

На две. По равно. Значи аз оставам за разходи, гориво и ... поне аз така, иначе ...

- Кой е най-добрият улов, който си имал?

Най-голяма риба няма. Скоро улових амур трийсе и няколко килограма. Половината го раздадох на комшиите, половината го продадох, защото то никой немаше... има толкова много сланина и никой го не ще. Сомове съм ловил, ама вече и сомовете са на изчезване – 27 и 8 такова, килограма, 30 – малко над нея. За друго нема да ти кажем (сmee се).

- Като количество риба... колко е било най-голямото, което си вадил от реката?

Значи ... ако такова случиш, може по 20 килограма, 30-40 килограма, можеш да хванеш ситна риба, ама това вече е редкост. Няма там.

- Къде продават рибата тук?

По селото.

- Имате ли определено място, където се събирате?

Не, не, нямаме, защото не е разрешено. Значи аз разрешителното ми за риболов ми позволява да извършвам, да продада рибата. Дневник имаме, имаме сичко нали. Ако ида в магазин за риба ще я продам, но да я изнеса отвън, нали в Лом изнасят, таковат, минат тея от ХЕИ-то и ги изгонят. Едните разрешават, едните те гонят. Иди го разбери. Искат фирми, искат това, искат онова, пък с тая риба каква фирма ще направиш...

Инф. Цанко Павлов, 1972 г., с. Добри дол, Ломско

Зап. Силвия Трифонова-Костадинова, Н. Ненов, с. Добри дол, септември 2020

Двеста въдици се хвърлят у водата и като се закачи...

- Откъде се снабдявахте преди с дървени лодки?

От Русе, там си има такива специални лодки. Фабрика си имаш там, специално за рибарски лодки. Поръчаш си и ти я праят. Побира около 300 кила риба, кога имаше риба.

- Сега по-малко риба ли има?

Абе, има, ама зеха много браконьерите да... Много, много любители браконьери, идват хора и не могат да ги контролират. Имат палатки и идват, разбираш ли, и с ток, с жица бият рибата – луксозната.

- Коя риба е луксозна?

Сома, безлюспестата риба. Нея я унищожават с ток.

- Какви други риби ловят тук?

В момента ловиме деверига, сом, якбалък – белата риба, бел амур. Има и щука.

- Има ли такава, която преди време я е имало, а сега е изчезнала?

Има. Царя на рибите, най-убавата риба – чигата. Много рядко, и ако я фанеме, ние че си я земеме. Моруна и есетра. Това са риби по 200-300 кило едната.

- Ловил ли си такива?

Ловил съм. 220 килограма. Аз бех на 48 години. Есетра. Това е царя на рибите. Техния хайвер, тоя черния, къде го продават, той е най-скъп – хиляди левове е едно кило. Тя е забранена със закон. С кармаци се лови – карамак – много големи въдици, с тапи коркови. Тя идва та играе и се закачи. Двеста въдици се хвърлят у водата и като се закачи... Хвърля се у водата без стръв, без мамки, без нищо, само кукле с коркови тапи, за да плуват по дъното, подвижни са. И тя идва, играе с опашка и се закача. Нема ги тия моруни... И да ги има – те са забаранени със закон. Не ни разрешават с тези уреди да работиме. Не смееш, ако те фане – край! Нема мърдане. Минават, нали знаеш, може ли без коннтрол?! Гранична полиция минават, влачат едни куки.

- Сам ли беше като я хвана тая голямата риба?

Не, двама човека винаги ходат за риба. Никога не ходи човек сам за риба. Тука на Дунава е така. С юркме – те са сто въдици на въжето, вадиш въжето къде е рибата, ти я усещаш – отпусках и я уморяваш. Като се умори рибата идав и лега до лодката, не мърда - и с ликота я прехвърляш в лодката – 20-30-50 кило риба.

- Може ли да обърне лодката?

Не може да обърне, как ще я обърне?! Немаме такъв случай да е обърнала лодка.

- С каква лодка я хванахте?

Дървена, от големите лодки – осем метра. У Русе е правена. Те останаха две лодки – от дедо ми... То си е наследствено. От 65 години – 70, откак съм рибар. Я съм на 87 години. От дедо ми и от баща ми съм...

- Пазиш ли стари такъми от тях?

Пазим. Мрежи много пазиме – за спомен. Те не са като новите. Новите са найлонови, тънки, които унищожават рибата. По-старите са плетени от мако. Ти може да не си запомнила тоя вид прежда – мако? А сега има по магазините, доставят ги до рибните магазини. Ние ги взимаме на метри и ние си им слагаме въжета и коркови тапи, ние си ги подготвяме.

- Зимата ходите ли да риболувате?

Повече ходиме зимата – по-чиста водата, по-чиста рибата и по-намираме рибата на дъното и по бързеите, и по-луксозна е.

- А като има лед по Дунава?

Много лед има, даже кога ловихме тая риба, у Орехово бехме, кога замръзна Дунава, пробивахме по края и ловехме риба. И рибата седи така на крътоци... Крток – на групи. И като я немериш къде се е свила рибата.

- Как разбираш къде е?

Е, па те това е важното, знаеме си къде са крътоците, пробиваме леда, пускаш бомба и побелее от риба. Но това е забранено. По принцип си познаваме дъното, като вървиш с мрежата – знаеш къде потъне, къде се дигне и си знаеме крътоците къде са, сички дупки ги знаеме. Знаем дъното какво е на Дунава, както го знам на ... Това е майсторлъка. Всека година Дунава по малко замръзва от края, покрай брега и рибата отива на топлик под леда. И ние знаеме къде е топлика. Даже е имало случаи, като вземе да се топи леда и се избистри – през леда рибата се вижда отдоле как плува. С брадва, сечеме леда и айде.

- С мрежи в леда лови ли се?

Не, как ще пуциш мрежа у леда?! Градиме леда по края и чукаме по него и она влиза у мрежата. Абе, различни методи има.

Дънната мрежа не е твоя

Имаше Държавен риболов навремето в Лом, до Морския клуб, там бяха. Имаха държавни мрежи, държавни лодки, водеха се на работа хората. По него време други рибари нямаше, само те, не ходи никой. После, като си отиде комунизма, се появиха едни браконieri. Затова изчезна толстолоба, убиха го с бомби и го изловиха. Сега има други някои с ток, ходят с преобразувател от 12 волта на 220 волта с акумулатор и удрят рибата с ток.

- От кога ловите риба?

Като бех безработен и се хванах рибар да ставам, имах лодка, железна. Бех я купил отдавна и мотор имах – „Ветерок“, с нея съм излизал, много е важен моторът, че иначе само не гребла... Като идеш насред Дунава и като падне мъгла, то по Дунава си държи бая време и се чудиш къде си... няма излизане от мъглата, много е опасно, може кораб да те прегази, може да излезеш на румънския бряг. Тогава ако имаш котва – хвърляш котвата и като те повлече течението, знаеш накъде си, вече се ориентираш.

- Ходил ли си на румънския бряг?

Те от дъртите рибари ходеха на румънския бряг, ходеха – хем румънците пазеха много. Ако ги хванат, ги водят в Калафат.

- Защо ходят тогава?

Ами повече риба има там, по-хубав е брега, повече песък, няма коренища, мрежите не се закачат, излиза повече. Отсреща румънците имат кошари, яхъри със стока гледат. И те излизат да риболовуват, но не идат тук, при тях им е по-добре.

- А вие къде ловите?

Ами то има различни места, тона им казваме – на остров Скомия, на Керкенеца, на Сливанския пос, там бе поста на граничните. Туй е 62-рия километър до 50-я километър, все тони. Стрелбището – тона, до Чепа също. Чепа е прекор на Емил, бояджия беше, има ресторант и хотел сега. Тоните са важни, защото се чистят, за да не се закачат мрежите – на скали, на дънери се хващат. И като се закачи – режеш. То тъй се казва – дънната мрежа не е твоя... пускаш я, ама дали ще я извадиш...

- Сами ли пускаш мрежите?

За залагане може и сам, но за течене сам не може. Трябва някой да е на лопатите, а ти да събираш мрежата, не може иначе.

- А как делите после улова?

Ами наполовина. Спадат се разходите първо за бензина, за това и тогава делим.

- Има ли някой, който да прави мрежи сега?

Има – това е Дучи, той плете, дига мрежи, он и баща му Алчо. Прави различни мрежи, фаца, дънна, каквато му поръчаш.

- Кога каква риба се хваща?

Когато има една, друга няма. Като има скумрия и никаква друга не може да се лови. Лятно време се хваща сом, ама няма го сома... сега е амура, теверига – това е като платика, малко по-голема.

- Сомът с какво се лови?

Ами с какво – с винтер, мрежа, въдица, тогава ти трябва конощип или зелен глист. Като си с въдица е хубаво да имаш и бакало. То е дървено такова, удряш с него по водата, за да подмамваш сома. Някои му викат кльомба. Откъде иде името на бакалото, знаеш ли? Един турчин бил за риба с лодката взел и детето си. И турците нали много сладко ядат, нали много халва

ядат и детето какво да прави, взело празната кутия от халва и почнало да я удря във водата, да прави кльок-кльок... така хванали много сом.

Ама всичко му се яде на сома – оно е най-убав за чорба, няма кости. За саламура печем чушки, лук, домат. Рибата се пържи и се слага във водата, където са и зеленчуците.

- Друга риба слага ли се?

Толстолоб се предпочита, че е по-тлъст. Ако има едра мряна – над две кила и половина, че иначе е пълна с кости. Морунаж ако се хване, също се слага.

На Никулден се събират най-много рибарите. Деда ми е бил рибар, аз него помня, че е умрел отдавна. Събират се вкъщи, пържи се риба, пълни се шаран – с орехи, с гъби. Саламура също се прави.

- Ловил ли си в блатото при Орсоя?

Няма там, блато няма. Там ходят цъкацари, ситни риби хващат с въдиците, защото те ловят в канала – шаран, линци... това са любители на риба, въдичари са това, не са като нас, истинските... а блато няма, пресушено е отдавна и има помпена станция от Дунава, за напояване.

- Ти ловил ли си с въдица?

Ааа, не – нямам търпение за това. Преди рибата се ловеше на кармаци. Моруната и сома също. Кърмакчия е Любен от Добри дол, Македонец, Любен Дебелия, Таталика – техният род е от Тутракан. Бехме с един на Цибър и у зимтера намери сом 72 кила. Хваща се също караслък, бел амур вадят, платикаш слабо. Ама толстолоба почти изчезна, едно време имаше. А и се надигнаха много цените сега.

- Къде я продавате, като се хване?

Тогава имаше рибарски магазини – на центъра, на пазара, три магазина имаше, се носи рибата там, прекупуват я и си я продават. А сега - на Борунската чешма, пред Борунския блок. Там идват сутрин рано рибарите и се продава рибата на място. А на пазара идат михайловградчани – носят риба там от язовири ловена, кой я знае каква е.

Инф. Величко Иванов – Вили, р. 1949 г. в Лом, ср. обр.

Зап. Николай Ненов, септември 2020, Лом.

Като удари моруната и ни завъртя моторницата

- Ако сънуваш нещо лошо, излизаш ли на риболов?

Значи... сега шъ ви кажа. Последният път, последната моруна, която изпуснах - отивам с човек, който никога не е бил рибар. Значи той майсторче беше по оправянето на колите – изчуква, боядисва и т.н. и вика „Айде тази вечер ще излезнеме. Я носим, вика, пет литра винце“. Викам „Добре, щом носиш, шъ излезнем“. Ам приятели сме, много големи. И излизаме ние, излизаме и хвърлих и дали сме минали нямахме и 100 м. как съм си пуснал мрежата, 200 метра мрежа, дънна, и значи моруната ни удари - не повече от 15 м. до лодката. Като удари моруната и ни завъртя моторницата. Викам бързо стой на греблата, аз ще изтакова. Нема да я вадиме. Как така нема да я вадиме, бе? Нема да я вадиме, страх ме е, нема да я вадиме (сmee се). А бе, нема, дай шъ я извадиме, бе. Така - тя натиска много яко. Аз затова ти казвам, не с всеки се ходи. И викам - Слушай какво, иди викам на мрежата, а той не може да ми държи лодката с греблата, това значи... ни тука, ни тука. И по едно време викам „Давай, почни да дърпаш, а аз като я докараме до това, а аз я видях един-два пъти тя се обърна, барабар с мрежата се обърна. Много е голяма. Сега не съм извадил, но е над 200 кг. По едно време като гледам аз, той хванал само горната, значи, кога се лови, лови се долната част и горната част и тя влиза вътре като в торба, тя е омотана вече в мрежата. Кога погледнах аз - той фанал само тапата, а долната я пуснал и тя един път, два пъти и по едно време хоп и се откачи. Беше ме много яд, ама по

едно време викам „Ама що ще ме е яд?“. А той тогава некакъв ден беше, защото казва така: слушай какво, нощеска съм сънувал, че нещо влезнахме вика у Дунава и щеше да ни удави. *Почуква на дърво* - Понеже говорехме за ритуали... А бе викам айде стига си, що се занимаваш с глупости! А бе, вика, чули кво ти казвам, вика, бе, това съм сънувал. А от румънска страна вият чакали в нощта... Това било деня на вещиците ли каза, нещо от тоя сорт казали по радиото. А бе що са чакали от там бе, никакви вещици няма (смеем се). И като удари вече той вика „Виде ли какво щеше да стане?“ „Ми кво щеше да стане?“ „Щеше да ни удави“. Ако беше един опитен, значи, щех да си извадиме спокойно моруната, ама... Та затова с всеки се не ходи да ти кажа.

Имаше един, значи като го видиш, абе... куцузлия човек, да ви кажа честно (смее се). Сега не знам, вие сте жени, може и вие да си намирате махна, ама аз като го знам ... той хем беше рибар. Вида ли го, значи нещо ще стане. Направо по-добре да се върна (смее се) и да си седна да си пия пиенето и изобщо да не се занимавам с тия глупости. И една нощ с едно момченце бехме излезнали така, хвъргаме и по едно време, те тоя същия, куцузлията..., а то това време сега значи падат много силни мъгли. Падне ли мъглата, ти не можеш да се ориентираш къде си. Значи ние излизаме, обаче засичам по компаса точно къде трябва да се движим. Засичам, че 40 секунди трябва да ми работи моторницата и излизам от другата страна. И знам, че съм точно там. Това съм го засекал през деня, разбираш ли. Значи това също е много тънка работа, не е ... И по едно време като чувам някой вика „Помоооощ, помощ“ – тоя същия, куцузлията. А то, паднало мъглата и той не знае къде се намира и вика „Мама му стара“. Викам „А бе, Мишо, къде си бе?“ „А бе, брат, не знам къде съм, някъде по Дунава съм“. Предния край пускаме една касетка, която тегли мрежата, а ти отиваш по другия край към брега нашия и това, което минава по Дунава, то се забива в мрежите. И какво е хвърлил не знам, ама вика „Касетката е до мен у лодката, кажи какво да направя. Елате да ме земете да излезем, я не знам къде се намирам“. А тоя вика дето беше с мен „Мани го тоя пущияк, вика, тоя пущияк вика, с него и ние ще объркаме“ (смее се). Слушай сега какво ще ти кажа - „Сега, сега тихо. Слушай къде лаят кучетата, прибери си мрежата и по лая на кучетата ще се ориентираш - там е България, полека-лека и ще си излезеш. Той се паникьосал, не знае какво да направи. Това са истини...

- Самичък излязъл?

Е, той сам, сам работеше. Като го видиш и значи нещо ще стане, по-добре...

- Чувал ли си старите рибари, че нещо трябва да си носиш да те пази?

Не. Това бяха все възрастни хора, много свестни и никога не са си завиждали, това съм го видял в тех. Винаги ще дойде като човек да ти помогне, което сега например това липсва. Тук сега гледат кой на кого каква мръсотия може да си направи, какво може да се откраде и т.н. и т.н., ммм по-рано не беше така чак. Измениха се много неща.

Инф. Людмил Борисов, р. 1953 г. в Лом

Зап. Искра Тодорова, Силвия Трифонова-Костадинова, ноември 2020

Като тръгне кора от любеница по Дунава, тогава ще ловят сомовете на бакало

Опънем мрежата с баща ми с плуване и излизаме. Върви, върви по течението, изваждаме я, взимаме я така сбрана, сбрана, метаме я с баща ми на гръб и я чистиме с по 15-16 кг. уклеи. Има тука чувам, че ловят някои, ама явно са с такива по-дънни мрежи, което е забранено.

С.К. Лодка имали ли сте?

Лодка аз не съм имал. Баща ми е бил охрана на Антон Югов `51-`52-а година преди да стане там Вълко Червенков, пък после Тошо и т.н. Дядо ми сам, пет деца – двама сина и три щерки, ние от всичките петте сме шест внука и всичките момчета. Сега всички ние имаме по две момичета.

Имало е пет-шест риболовни бригади от Държавен риболов в Лом, с по един-два дифана – това е дълга мрежа 150 м. и хубаво с нея да загради тука вътре. Като тука от дедо Фено разбрах, че е имал два или три дифана и е давал един – примено на тебе да работиш с него, при уреждане на някакви отношения там, икономически, от рибата, някакви проценти.

- А на кои места са ги пускали тука?

Ами те ги бяха разделили на тони – ти пускаш примерно там къде са Лозята в средата на пътя до Лом, има там един асфалтиран път надолу, и до гробище. Другите ползват другата тона – от гробище до-о ... има фар, другите ползват друга тона и след това ротация. След Фара се води „Тинявата“, там има едни тополи като дете съм ходил, и после се отиваше на другия прунт Ковачица. Или на Странъето. Ковачичени се сбират на Св. Илия и всяка година по-рано по един си замине - пият, пият и се удави некой, понеже това е пътя за Козлодуй и там са три-четири километра, докато ние тук сме родени - двора завършва с брега на Дунава и нема мъжко, нема женско, от три-четири години всичко цапа и плува.

- А какви видове риби се срещат?

Има уклея, таз тая дънната, не знам как ѝ е наименованието, каракуда, таранка, бела риба, як балък, хищници, ласпер, сом, шаран. Всичко има у Дунава и казват - като тръгне кора от любеница по Дунава, тогава ще ловят сомовете на бакало, на такива кармаци, дънни въдици.

- Какво е бакало?

Бакало е едно, с което бъка във водата. Седи той в лодката и пусне въдици и с градинска чаша, като кепче и като бие оная вика „Бъки, Бъки“ – дразни рибата. И тя тръгва да търси къде е това, ама въдиците отдолу и понеже са много въдици сома в яда си бие, бие и го накачат по пет-шест въдици по него. И като се покаже - един ликот, едно дърво с една голема кука – щрак, закачи го и го преметне в лодката.

Инф. Георги З., р. 1949 в Лом, шофьор на ТИР

Зап. Силвия Трифонова, с. Долно Линево, 2020

Кормораните не ни пречат, но много риба ядат, и то големи риби ядат

Не живея в Лом, а риболувам от 20 години в тоя район, тук имам фургон на Дунава. Женен съм във Видин и покрай комшиите, стари рибари, още с кърмаците... После, като ги забраниха кърмаците, почнах с мрежи. Сега си ги купуваме, вече не се правят, навремето са се правили, сега се купува всичко.

- Сам ли риболувате?

Преди бехме по двойки, сега съм сам.

- Сам не е ли опасно да си в Дунава?

Опасно е и по улиците като ходиш. Но нема толкова риба – за двама човека. Нема да хванете повече риба, а ще я делите.

- Може ли човек да се издържа само от риболов?

Може една заплата средна да се изкара, но трябва всеки ден да се излиза. Има дни нема никаква риба, има други – има повече, и така.

- А рибарите във Видин, от които сте се учил, са били професионалисти?

Професионалисти, да. С кърмаците – тогава се занимаваха много хора, с кърмаците, с моруните.

- Моруни имате уловени?

Имаме, много - 300-350 кг.

- Сега излизат ли?

Не, не. Нема как да знаеш дали излизат. То със специални инструменти става, а те са забранени?

- Какви риби излизат сега?

Сега – наскоро имаше шаран, бял амур по-редко, и основно скобар, морунаж.

- Има ли риба, която преди я имаше, а сега да я няма?

Такава, дето да е изчезнала напълно няма. Но бялата риба намалю.

- На какво се дължи това, че рибата намалюва?

Според мен заради Железни врати отгоре къде са. Влияят на нивото на реката.

- А блатата покрай Дунава имат ли значение за развъждането?

Имат за щуката. Намалю и тя. Защото преди имаше много канали, блатата и се развъждаше много. Скобар, морунаж, мрена.

- Други какви риби се срещат по Дунава?

Шаран, бяламур, сом... Сом сега точно - не. Толстолоб има, по-малко, не е като преди, но го има. Чрез приятели се продава, като се обадиш... заведенията много я търсеха.

- Случва ли да ви поръчват да им хванете определен вид риба?

Има, да. Бял амур търсят много. Сом и бяла риба.

- Има ли търсене?

Има, кой е свикнал да консумира. Когато си ходя във Видин и приятели ми поръчват. Сега съм на фургон на Дунава, събота и неделя си ходя във Видин. И като имам поръчки.

- А лодката ви моторна ли е?

Моторна – пластмаса, Тутракан. Тук в Лом повече са работили с дървени.

- Колко риба може да побере една пластмасова лодка?

Не можеш да хванеш никога толкова риба, колкото може да побере. Тя е дълга 6,40 м и е широка метър и петдесет.

- Като уловите повече риба, как я съхранявате?

Не ловиме толкова риба. Ден за ден – не държиме по фризери, гледаме да е пресна.

- А знаете ли от старите рибари като са ловили в повече как са я съхранявали?

Едно време имало „Държавен риболов“ и те изкупуваха всичката риба, няма значение каква е, имало е фабрики и във Видин, и тук.

- Има ли риба, която да е сезонна?

Сом например, ако се лови на въдици – само лятно време. Лови се и на мрежа, ама рядко, а мрежите се слагат на определени места, където позволява реката.

- А тука, като риболувате в Лом, познавате ли местните рибари?

Има фамилии, които само с това се занимават – Гицарите – Гицови, те са най-известни. Преди много години техните деди са дошли от Тутракан. Те сега малко рибари са останали.

- Знаетели названията на местностите?

Те са си местни названия. Островите – по карта се води Добриня, тук му викат Керкене-за, румънския остров Коджако. Керкене-за – защото е имало такива птици да гнездят там. Сега ги няма май, ама на времето.

- А кормораните пречат ли на рибарите?

Кормораните не ни пречат, но много риба ядат, и то големи риби ядат – е като тая големата мрена, направо я гълта. И сега като че ли са повече, ама те май са защитени видове. Кормораните не ни пречат, но много риба ядат, и то големи риби ядат

- А други животни срещат ли се по Дунава?

Видри има. Виждал съм, правят бели големи и на мрежи. Като има риба, за да я извади, направо къса мрежата.

Инф.: Румен Илиев, р. 1965 г., Кресна, ср. обр.

Зап.: Искра Тодорова, септември 2020 г., Лом

Некога нема никой, има моменти, когато е много оживено, особено тука заради тоя плаж отсреща, който е на острова

Аз отскоро, може би четири-пет месеца, се занимавам с риболов. Ами, познаваме се с него, той си търсеше ортак и пробвахме. Доволен съм, в смисъл, за мене е спорт. Вместо фитнес го ползвам, като спорт един вид.

- Като сте ортаци, как делите?

Разходите се делят. Покупки на мрежи, мотори, лодки - всичко се дели, събираме и каквото остане.

- Какви мрежи имате?

Почти за всякакъв вид риба – от уклей до скобар, до едра риба. Но зависи от водата най-вече и от сезоните. При ниска вода... то по-точно е от сезоните. В сезоните има различни видове риби. Сега – толстолоб, шаран, нали, за по-едра риба говориме. Скобар за дребната, разпёр - рáзпер е по-точното му име, и други – деверига...

- А зимата?

Ами, ще видя зимата. Бял амур казват, че излизало. Не знам, това ще го видя. Лятото имаше и скобар, имаше и толстолоб, имаше и бел амур, и шаран. Не е нещо много богати улови да сме правили. А сома – пролетта се лови. Може би сега по някое време за момент ще се яви, но не съм много точно запознат. Уча се.

- Сوما с мрежи или на въдица?

Значи, мрежи на залагане по краищата се лови и има едни, кво се казваха?... А, сега де, забравих ги... а, винтерите, слеп кош... на винтер повече излизат.

- Ползвате ли с нещо да ги примамите?

Ами, хвърляли сме царевица, некъде по места - ей такива плитчини, където минават мрежите. Ама – течение отнася, Дунав е, не е на място да... На бакало не сме работили. Има други хора, които работят на това. Срещали сме лодки, които бъкат постоянно. Има различни видове, всеки си е определил некакъв начин на риболов и си работи по неговия начин.

- Много рибари ли има в Добри дол?

В Добри дол не сме много, не сме и малко. Има поне още двама... трима. Още трима освен нас. Три лодки, които се занимават.

- Къде ходите да ловите?

Ние, тука, тоя район, от около три-четири километра, от малко по-отгоре до Сливата, да речеме. Нали, Арчар-Сливата, това поречие. Не излизаме на други места. Казва се Среден Дунав, около острова, няма точно определение. Е, Керкенеца, както ние го знаеме или остров Добриня, Ковачовият, той е доле малкият остров. Довлэка, отгоре, който е.

- Има ли такива места, където знаете, че само там се пуска мрежа?

Има места, където знаем, че не трябва да пускаме мрежи, защото има качки и ще я скъсаме. На някои има белези, шишета вързани, за да не се късат мрежите. Защото има паднали дърва – тополи, вътре и правят бели. Ако се закачи се реже определено парче, тя до дъното няма, там си остава.

- Кой ги прави тез мрежи после, новите?

Той се занимава. Купуваме готови платна, прави ги, тапи... Сами си ги правиме. Цанко по-точно се занимава с тея екстри. И какво сме хващали най-много... Значи, имало е ... излизали са добри шаранчета, добри толстолоби. Но като количество – най-много скобар. На едно хвърляне около 70-80 кг.

- И какво го правите, като излезе?

Еми, продаваме. На местните хора, те си го взимат, познават ни, има търсене. Което ос-

тане – чистиме, замразяваме и пак се продава, нали след...

- Гранична полиция, ИАРА минават - помагат или пречат на рибарите?

Ами, като ни спрат за проверка, губят ни времето. Или минат пред мрежа...

Е, оная вечер Гранична завъртя пред мрежата, точно ей тука, къде бяхме пуснали, и те вървеха пред мрежата. Осветиха номера на лодката, провериха явно, но междувремето, докато висеха до мрежата... Гони се рибата от моторите, къде въртят.

- Има ли много хора по реката?

Има моменти, къде некога нема никой, има моменти, когато е много оживено, особено тука заради тоя плаж отсреща, който е на острова. Сега в момента не е сезонът, но се събират над 150 човека, събота и неделя особено. Остров Керкенеца, западния край е с прекрасен фин пясък, подходящ за плаж. И през лятото идват към сто човека. Които идват с лодки, по няколко пъти ходят насам-натам, музика, хвърлят се, плуват. Джетове идват, бръмчат. Тука на километри риба не остава, всичко бяга. А какво да правим, как да ловим.

- От къде толкоз лодки?

Неизвестно - отвсякъде идват! Заради самия плаж. Което също пречи, защото постоянно въртят, то са джетове, скутери, катери. Плашат рибата, естествено.

Инф. Любомир В., с. Добри дол, Ломско

Зап. Николай Ненов, октомври 2020

3.4. ПРАЗНИЦИ, МЕСТНА КУХНЯ

Точно кога идва Свети Никола – една седмица преди него рибата изчезва

- Как я съхраняваш рибата?

По принцип летно време... по принцип рибата се изчиства и – фризерите, това.

- Само във фризерите ли...

Коприва. Коприва знаеш ли кво е? Е с такова се увива, ама това за часове. Например сега, ако имам работа, не си ода, ша намеря некъде по острова, ша изчистя рибата и ша я увия и не се разваля. Иначе трябва да влачиш хладилна чанта, лед и знаеш нататъка ... какви са...

- Как приготвяте рибата?

Лично аз ям само пържена риба.

- А коя е добра?

Значи, лоша риба нема. Ако знаеш как да си я нагласиш, лоша риба няма. Те й намират

мана, че има кокали, ако знаеш какво да направиш, нема лоша риба. Най-кокалията риба е най-сладка. Няма майтап.

- Има ли риба, която е подходяща повече за печене и такава, която е подходяща повече за пържене?

Деверията се пече. Това е едра платика. Шаранът знаете вече, че става да се пече. Друга риба... какво то. Всеки човек си има вкус. Няма като едно време като пиех, умирахме да излезнем вънка, да си накладем огън, да сложим рибата на шиш, ама сега вече като не употребявам алкохол от 11-12 години, какъв ми е смисъла да си накладем, само да ям...

- Супа правиш ли?

Супи лично аз не ям. Щом не ям аз и в наща къща не се ядат супи.

- Тоест ти си рибар, но не ядеш рибена чорба?

Не, не.

- Жена ти въкци не приготвя ли рибена чорба?

Не.

- А чувал ли си рецепти за рибена чорба?

Значи истинската саламура е такава - вода от Дунава, люти чушки и това е... и некая подправка.

- А хайвер разбиваш ли?

Хайвер да. Лично аз не, жената с миксера. Едно време са го правили с лъжица, ама сега с миксера и с олио.

- Нещо друго слагаш ли?

Сол, лук и сухар. Ако нямаш сухар, си на село, филийки такива нали си печеш хляб и го рониш. Това поне е от нейната рецепта. Хайвер по принцип се яде. И да не е разбит, размесиш го с яйце и с лъжицата и слагаш в олиото само да се стегне малко и това е.

- Тоест в хайвера слагате яйце понякога?

Да, месиш, пържиш и става като ... хайвер с яйце.

- Събирате ли се тук рибарите в Добри Дол?

Значи честно да ти кажа преди няколко години се събирахме, ама то такава... какви рибари. Ние сме четири човека.

- Е, на Никулден не се ли събирате заедно?

А бе събираме се, ама... А бе по принцип Никулден си е да си въкци. Ако имаш риба, щото винаги за Никулден риба няма, нито на шести, нито на следващия – ние си го празнуваме онова си там – деветнайсти. Точно кога идва Свети Никола – една седмица преди него рибата изчезва. Знае ли кво я чака, не знам, рибата изчезва, риба нема и ние затова някога си оставяме. Като има някое хубаво рибле, си оставяме да си имаме затова, щото...

Инф. Цанко Павлов, 1972 г., с. Добри дол, Ломско

Зап. Силвия Трифонова-Костадинова, с. Добри дол, септември 2020

Ако е повече и искаме за по-дълго да я имаме, сушиме

- Вие рибарите в тук в Лом събирате ли се?

Да, имаме празници, на които се събираме. Рибният празник, той няма име, ама на 10-и октомври е единият, а другият е пролетно време - март.

- Разкажете ми за този на 10-и октомври?

Е, там се носят сварени, пържени, въобще риба се носи. Алкохолът отделно. Кой каквато риба е хванал, такава я приготвил за мезе. Слагат масите. Пълнят се с разни риби, разни вкусотийки, хайвери и се сяда. Понякога си наемаме оркестър да ни свири там, да ни забавлява, някога ние си пееме и си свириме. Имаме сред нас китаристи, певци – абе, хубаво е.

- А къде се събирате на този празник, къде го правите?

На различни места – в полето, на градина, в градина отвън, защото и пролетно време имаме такъв празник, ама повечето вътре се събираме, защото ние прекарваме чак до сутринта.

- А какво има на тези две дати през октомври и през март? Защо ги припознавате като ваш празник? Защо тогава се събирате?

Не съм си задавал този въпрос, но така си е останало от предишни поколения.

- А това нещо местно ли е или всички рибари по поречието на Дунав правят така?

Ходил съм във Видин точно на тия дни има и там, да. Повечето така си припознават този ден. Този ден се събираме. Сядаме и се напиваме.

- А има ли някакви вярвания, според които ако направиш определен ритуал, това ще доведе до по-добър улов?

Да, от старите рибари, които аз познавам, по-възрастните от мен преди години, те като че ли повече бяха вярващи. Спомням си един турчин, тук имаше много турци, не знам дали знаете, турчинът преди да излезе в Дунава на риболов, кръсти се, прави някакви си работи, говори на турски, аз не мога да му разбера, тогава скача у лодката. Викам „Обясни ми сега“. Аллах аз трябва да го предупредя, че излизам за риба. Не е лошо, разбира се, че не е. Колко е вярно, той си знае.

- А има ли някакви поличби, с които да се познае дали ще е наслука?

Да. Първото нещо е времето. Когато залязва слънцето в такъв ореол, червено или синьо, може да се познае дали ще се развали времето, дали ще завали. Не знам дали сте чували като е било червено, означава, че идва вятър. Даже не е необходимо да излизате. Има много, които излезат и то през нощта се разваля времето. Тикат лодките на брега, завиват се и чакат. Но общо взето аз не съм от тези дето съм се молил, просто не съм научен така от малък. Като има, има, като няма – здраве да е, утре ще има.

- А чувал ли сте за сънища, които предвещават добър улов?

Да, чувал съм, ама не вярвам. Не вярвам в такива работи. Ами то се случват и лоши работи като сънува някой нещо. Имаше случай от Долно Линево, тук съседно село. Аз понеже се познавам с тех, с един от рибарите бяхме познати. Сънува сина си, два пъти го сънува, две вечери подред. На третия ден умира – той ми го е разказвал. Може и да има нещо. Той беше рибар. Както са за риба двамата, той просто легнал. Закарал го вкъщи...

- А сънища за богат улов, чували ли сте?

Не може да предвиди човек. Това е абсурд. Може нищо да не хване, може 200 кила да хване. Никога не може да се предвиди. То зависи от времето, рибите, какво ще бъде времето – тихо ли, кротко ли. Когато се задава нещо, тя (рибата) обикновено слиза по дълбочините и се крие. Да кажем в един, два часа като задуха и трещи и тя се върне на там, на закрито, според нейните правила.

- Коя риба се хваща най-рядко тук около Лом?

Есетровите риби се хващат най-рядко. Те пролетно време идват да си хвърлят хайвера в сладководни води. Това ми е много интересно и съм се замислял, защото морска риба, океанска риба, която да си хвърля хайвера в сладководни води, навлиза в Дунава и ги ловиме. Техният хайвер, естествено, че е много вкусен. Който знае да го прави.

- А вие знаете ли се прави?

Разбива се. Има специални такива ... Аз си разбивам на ръка, ама може и с ... как се наричат тези машинки дето се върти... миксер, да. Слагат се една тел, която е така навита на едното като дръжка и като се захване за миксера, това се върти и разбива хайвера докато го разбие. В същото време се слага или кисело мляко или... да, малко кисело мляко слагаме ние.

- Вътре в хайвера?

Да, вътре в хайвера, когато се разбива. То после не може въобще да се усеща. Това е миризма, така да се каже.

- Така ли са го правили едно време?

Ами... там едно време са го разбивали само хайвера. Разбият., то е топчетата трябва да се разбият, става като масло. Вече посолват, посолват там пак с миксера, както се разбива, се слага сол и се разбие. Ние сега слагаме разни работи други.

- А как се съхранява рибата – през лятото, през зимата?

Ловената, изчистената риба обикновено в хладилника замръзва.

- А в миналото как са я съхранявали?

В делви със солена вода... Зимния период издържат и ... два-три месеца издържат. За-топли ли се времето, вече започва да се разваля. Не е много хубаво да се държи в хладилника. Тя, ако престои да кажем два-три месеца, добива друг дъх и друг вкус, който не е много приятен.

- Вие като ловите риба какво правите с нея?

Ядеме си я.

- Ако е повече?

Ако е повече и искаме за по-дълго да я имаме, сушиме. Лятно време се прави това сушене. Зимния период на печката или на скара се обръща сушената риба и става много хубаво мезе за вино и за бира.

- А имате ли любима рецепта?

Аз обикновено обичам печените риби на скара. Една риба може да се опече цялата като се отвори или на такива парчета, обилно лук червен се нарязва на тавичката на дъното, обилно. Посолява се там, миризми, каквито си обичате и се нареждат парчетата риба върху това, върху лука с цел... ако го няма лука, тя се захваща отдолу за тавичката и се разчупва цялото парче, а така върху лука не може да се разпадне. И отгоре вече пак миризмите, олиото, пъха се във фурната на печката и се пече. Аз го правя точно така, по-ми харесва. Покривам я с фолио и някъде след първия час го свалям и 15-20 мин. да се запече. Час и половина.

- Кои риби стават за пържене, кои за печене? Има ли значение?

Има. Платиката е за пържене. Има такива простички, които не могат да се изчистят, просто са малки, тънки, а са много. Понеже едно парче се порезва по малко отгоре, нали, отвори се правят. Това като се изпържи от двете страни, самата костичка тя се опържва, тя става направо за ядене, без да се чистят.

- А кои са за печене?

Печени... големите, хубавите риби, хищници – шаран...

- Как се прави рибена чорба?

Саламура. Първо се нарязва... зависи кой как разбира, те рибарите различно правят саламури?

- Вие как я правите?

Аз я правя с домати, с лук, с чушки, докато румънската саламура е само с чушки. Нарезвам си, не много разбира се, домати, чушки и лук и се заварват там, някъде да кажем час и тогава слагам рибата. Парчета от... каквато и да е. Аз първо я пържа. Тогава я слагам накрая в чорбата да поеме от чорбата там, около два-три минути. Много вкусна с пържена риба чорбата става.

- Какви подправки слагате, от зелените?

Разбира се меродията и копъра също се слагат. Даже задължително. Аз обичам копър да има. Накрая се застроява, ако не е саламура, рибена чорба напримерно. Застроява се с яйце и кисело мляко.

- Добре, каква е разликата между обикновената рибена чорба и саламурата?

Там не се застроява (*има предвид саламурата*) и няма многоооо ... тия работи...доматите, чушките... те в саламурите не се слагат.

- А на кои риби събирате хайвера? На всички ли?

А, не на всички, защото някои от рибите имат много малко хайвер. На шарана, да на шарановите риби, мрената също има хубав и други риби, ако не е хвърлила... Слага се в буркан и отгоре се слага сол обилно и се слага в хладилника, може да остане цяла зима.

- Ама това като го разбиеете или преди това?

Не, не ... само такъв изваден от рибата за дълго време в хладилника. Посолява се върху него в буркана сол и се слага в хладилника.

- Птиците ядат ли ви рибата?

О, разбира се, стига да могат да я хванат. Обикновено патиците, дивите, те ядат. Но те пък плуват, може да се потопи да я хване.

- Конкурирате се птиците и рибарите...?

Ами рибарите... ама вече ловците почнаха да ги избиват, та нема и много патици.

- А чували ли сте за браконieri рибари?

Да. Има ги и сега. Даже да не кажа голема дума - пълно е.

- Повече ли са от вас редовните?

Повече са. Е, на кой му се дават 250 лв. за една година.

- Вие познавате ли браконieri рибари?

Даааа, па срещаме се и с тех по Дунава.

- В какви отношения сте с хора, които ловят без билет?

Ми в добри отношения сме... защото има такива, смело казано, които после ша дойде и ша ти запали къщата, ако го предадеш.

- Не е желателно да го правиш...

Не е желателно. Има си институции, които ги гонят, нека си ги гонят.

- А те по какъв начин ловят риба?

По същия начин – с мрежи, с въдици, само че нощно време, малките часове да няма много народ.

- А събирате ли се за Никулден?

Да. Еми това е един от празниците.

- Тоест октомври месец, март и на Никулден?

Да, да. На Никулден също се правят много мероприятия и мезе – само риби. То весели, весели сме – музика, акордеони, китари ...пееме си, хубаво е.

- Пак в заведение ли се събирате или някъде на открито?

Пак в заведение.

- Може ли да се преживява само с рибарство?

Може. Имаме тука едно семейство – мъж и жена са. Тя работи, той се занимава с мрежи. Те двамата се занимават, децата им са малки още и се изхранват само с рибарство.

Инф. Васил Иванов – Меци, р. 1943 г. в Лом

Зап. Силвия Трифонова-Костадинова, септември 2020, Лом

Най-обичам онава, къде се е сушило на тенекето, печена

Едно време мрежите не са били като сега, тогава все са се плели. Я знам да плетем, имам и игли. Цветан ги правеше от чимшир и от бързовина. Те са по-леки. Я съм си плела секакви мрежи – и оклейници, и други.

- С кърмаците какво се лови?

С тях се ловат големите – моруните, големи чиги. Едно време само я и Цветан бехме към

Държавния риболов. Доле къща има на Дунава и дойде некой предишния ден и ти каже: „Искам такава риба“. А ние като одиме и тука и у Румъния, тука доле на Потока, там има тона, на която фърлиме и има острови, къде ловиме риба и ковачиченъе, кой сака дойде и си земе. Ако е повече, даваме я у града. Имаше си магазин на Държавния риболов.

- А за вас самите, за домакинството риба как си съхранявахте едно време, като нямаше фризери?

Като нямаше фризери, аз съм си сушила. От уклеите и тая, къде тръгва най-рано – скумрията. Зависи кога – она най-напред минава едрата март месец и вече май месец иде ситната. Ама аз не съм сушила много, щото винаги съм си имала пресна. Една година правих у буркан – пържена, наредена и запечатана у буркан.

- А имаш ли си любимо ястие с риба?

О-о, немам любимо. Най-обичам онава, къде се е сушило на тенекето, печена. Цветан обичаше да готви, он пече рибата, докъде я изкарам магарето, па овца имахме, па коза, па гъске, па пловке – много животни имашеме. Я докъде изкарам сичко, той изкорми и ... Най-обичахме платиката.

- Има ли риба, която е по-добра за пържене?

Да, сома е по-убав пържен, якбалъка, толстолоба – те тия големите са добри за пържене. Добри са и за печене у тавичка. Я много обичах - като сложиш домати и червен лук нарежеш, и озгор турнеш те тие парчета да се запекат на шайби.

- А рибена чорба?

Саламур-чорба. Саламура – аз не обичам печена, некои я прават печена, аз я обичам пържена. И като я изпържим, я тураме и не обичам много вода да има. Не слагам домати, само чушки. Люти чушки и други червени, печем и кълцам. И като изпържим рибата – оливието го сипвам у водата. Водата трябва да я туриш да е готова.

- И каква риба слагаш в саламурата?

Каква имаш. От по-ситната по-хубава става. Аз без брашно я пържим. Докато я пържим, съм турила водата да се топли, като се изпържи рибата сипвам оливието и она кипва, чушките са опечени, нарежем на ситно, на ситно и трябва да има и люти – нема ли люти чушки – саламура не е саламур. И – малко, трябва поне половин час за ври. Магданоз и копър много обичам аз. Сега слагат дивисил. Чесън - слага се накрая, даже скълцаш си у една паничка люто и чесън, люти чушки и после на кой му е слабо, може да си сложи още.

- Никулден празнувахте ли?

О-о-о, да. Никулден. Докъде сме били Държавен риболов – доле на Дунава се събирахме. Има рибарска къща.

- Само рибарите ли?

Само рибарите – да. Викали сме началниците от ...

- На църква тогава ходеше ли се?

Не. Кой сака, он си оди. Ние отначало още като почнахме, викахме поп една година.

Б.В. Църквата ни е „Свети Никола“, в църквата се прави курбан – риба се взима, що църквата е „Свети Никола“.

- Какво се слага на трапезата на Никулден?

Правиш риба – изпържена, печена, саламур-чорба – от всичко по малко. Питка си правиме задължително.

- Правите ли си хайвер вкъщи?

Правила съм. За готвене го готвим разбито с яйце, пържен. Разбием го с яйце и го остаим и он фане коричка, после го разрежем на три и го обърнем. А като искаш да си правиш бит хайвер, че го остаиш една седмица - че го изчистиш, че туриш у един буркан оливия – един пръст над него. После че си сложиш сол. И като мине една седмица, може и повече, можеш да го

почнеш да го разбиваш – като си слагаш по малко оливия.

Б.В. Аз слагам малко хлябец, червен лук, чесън, лимонче.

О, не, не, не. Това е кога го разбиваш. Я че го разбием сега и трябва веднага да се яде. А онова за готвене си го напраим само с оливия – ние сме си правили, щото сме ловили чига, бел амур и толстолоб – най-много хайвер имат, и е най-убав, че е най-едър.

- А от най-големите риби – от моруна, вадил ли си хайвер?

Един път само съм вадил. Иначе мъжки сме ловили.

Б.В. Майка ми беше началник на Транжорната в Козлодуй и рибарите там беха хванали, ама немаш си на представа колко килограма една моруна – колко целата маса, големата от алпака – голема риба! И дадох и на нея, що я занесоха да я транжират. И тя донесе вкъщи и опържихме. Разберате ме – беше все едно свинско месо.

На моруната месото е бело, също като на чигата.

- Това ли са луксозните риби?

О, чигата е най-луксозна.

Б.В. Есетровите.

- Бойке, ти спомена, че ходиш за риба? Сега като готвиш риба, ползваш ли рецепти от интернет, или си готвиш традиционните за тук ястия?

Б.В. Сега съм си правила консерви с риба. Една приятелка ме даде рецептата. Значи, гледам и в интернет, но не съм сигурна некой път и си праим как си знам.

- А саламура правиш ли?

Б.В. Да. Първо се пържи рибата. Некои я печат. Цяла, ако говорим за оклея, ако е голема, изпържвам парчетата.

Ц.Х. Не е блага саламура от голема риба. Добра е от оклей, от платичка, от бобойчета.

Б.В. Требва да сложиш печен домати, печени чушки...

Ц.Х. Не, не! Домат никога нема да слагаш.

Б.В. Защо?

Ц.Х. Не е убаво с домати.

Б.В. А баба ти Ванка, една комшийка – на Кирковците, като бех млада невеста и съм одила при нея да ми казва много рецепти. Да, и Динко с дифана и ни е носил много пъти риба за Никулден. И баба ти Ванка ме е научила чорба да правим. Не саламура, а чорба. Тя се прави с ориз. Сложим си зеленчуци – лук и това-онова. При чорбата не се слага пържена риба, слага се сурова и то накрая, щото иначе се разпада. И като се свари ориза, тогава слагам вече рибата.

Ц.Х. За чорбата че си туриш водата, слагаш си малко оливия, и като заври и първо че си нарежеш лука – те това прави чорбата, чушки на ситно че си нарежеш и домати – може половин буркан да туриш. И накрая че си я зачиниш (*застроиш – бел. И.Т.*). Я камо с кисело млеко, що немам яйца, кой има – и с яйца и с млеко. Правим и „Белограчичка чорба“. Тя се прави пак така като рибената, обаче без да се зачинва, а правиш отделно – скълцаш си бели лук (*чесън – бел. И.Т.*) и люто и кой иска, си гребе и си слага.

Инф.: Цветана Христова (Баба Цека Кошавата), р. 1941 г., с. Долно Линево, Ломско; обр. 7 кл.

Зап.: Искра Тодорова, септември 2020, с. Долно Линево

Това са риби, които се изключват от менюто на обикновения човек

Едно време те тука моя тъст е продавал риба. Тука (на центъра на селото има предвид). Тук се е докарвала риба, разбира се не в големи количества, щото малко хора и кой иде за риба, може да си хване. Така че се докарва риба толкова, колкото да се консумира, да се про-

даде.

- Вие какво правите рибата, която ловите?

Знаете ли какво, аз никога в живота си не съм продал една рибка. Ловил съм по много риба, няма да ви кажа по колко риба, щото не обичам да разтегам локуми. Никога не съм продал една риба.

- Как приготвяте риба?

Едно време, Бог да прости майка ми, вареше рибата. Понеже на нази след Девети септември се полагаше по 300 гр. олио на месец. Вие разбирате, за да пържиш риба, трябва олио. Рибата можеш да я пържиш на силен огън и на слаб огън. Трябва олио. Повечето майка ми, Бог да я прости, я слагаше като се изчисти в тавичка в долапа на печката. Посолеше и ако имаш възможност да я намажеш поне с олио отгоре, иначе да й слагаш олио такива работи... 300 гр. – това значи на 30 дена като разделите 30 грама, 10 гр. ви се пада олио на ден. Искате го лижете, искате го консумирайте като лекарство, искате го гответе.

- А коя риба е по-подходяща за пържене, коя за печене?

Знаете ли какво, има риби, които са тлъсти. Това е сома. Това са морунажа, има тлъсти риби. Най-тлъстите хубави са моруна, есетровите риби. Значи те са сезонни и са най-скъпите риби. Могат да се пекат, могат да се пържат. Това е моруна, есетра, пъструга и т.н. това са риби, които се изключват от менюто на обикновения човек. Ако се хване пролетта или когато те мигрират, те се режат на големи парчета най-често се карат в София в тия ресторанти, а там една порция риба струва колко иска той, който ще я продава.

- Саламура как се прави?

Саламура, значи, се прави с пържена риба. Риба, която се изпържва и в готов бульон – там се слага лук, чушки, домати и т.н., най-важно лук и домати, и след като заври това нещо, вече е готова. Пет-десет минути преди саламурата да е готова се пуска пържената риба. Обаче това е с пържена риба. Сега, много хора обичат да пържат рибата в... преди пържене да топят рибата в брашно. Това нещо не е правилно и не е хубаво. Що? По простата причина, че брашното, когато попадне в олиото, а олиото има висока градусна температура – nekъде над 100, около 150 градуса, мислим аз, толкова чел съм, брашното изгаря и след това тоя загар вгорчава менюто, рибата. Риба се пържи, това малко хора го знаят, риба се пържи обикновено два пъти. Изпържвате един път и слагате nekъде на страна да изстине, чувате ли, да изстине. И когато искате да я консумирате, ако сте я пържили предварително, пак във загрето олио я слагате втори път. В тоя случай тя просто се разпада, разбирате ли. Обаче без брашно, без - не царевично, не нищо. Царевичното брашно е за предпочитане. Защо? Защото царевичната загаря, по издържа на температура, пшеницата по-податлива. Хората се лъжат. Мислят, че като изпържат рибата в царевично брашно, нема тоя горчив вкус, обаче така или иначе като се пържи по-дълго време, то изгаря.

- А има ли и друг начин за приготвяне на саламура? Казахте, че това е саламура с пържена риба...

Казват, че рибена чорба става най-малко с три вида риба. Три вида, каквито имате, обаче не от един вид, да кажем от шаран или от платика, най-добрата казват, че има три вида риба. Независимо дали е платика, червеноперка, шаран, модруга, якбълък или нема значение. Когато има три вида риба се смета, че трите вида риба дават аромат и чорбата става по-вкусна.

- Има ли разлика между рибена чорба и саламура?

Саламура значи по принцип пържена риба, саламура. Най-често се прави от уклей, от дребната риба, укляя. Изпържва се укляя нали и вече там подправки, с чесън, с това-онова, се консумира. Обаче изпържва се предварително и след това се сипва в готовата чорба и вече е саламура. Ако не е пържена, това значи е рибена чорба. Това е разликата. Пържена и непържена.

Нема лоша риба – готвач има неграмотен

Тука живея в Орсоя. А ние сме останали тука... дали има двайсетина човека. Нема хора.
С.К. Я кажи как готвехте рибата? Много риба сте ловели, как я приготвихте?

Е, па има всекаква. Правили сме и пълнена. Изчистиме люспите, измиеме, сложиме оризец малко или орехи счукано и хайверец, ако има хубав хайвер...

Н.Н. Слага се вътре в плънката?

Ъхъ. И кайма сме слагали. И с кайма става. Всякакви миризми. Баба ми, Бог да я прости, вие не знаете, на чирепи, направено от пръст – от пръст е направено като тепсия и се напали огън, жар много и тя стои у жарта.

- Чирепа?

Чирепа. И като напълниме голема риба – пет-десет кила рибле пълнено и сложиме горе капак от ламарина – тя си е като у жарта. И заринеме капака с такова, с жарта. Мозък...

- Ами какви миризми слагате каза?

Секакви. Слагаме черен пипер, сол – сякакви. Меродия

С.К. А рибена чорба можеш ли да правиш?

Лелеее, лелеее, лелеее, ръцете ше си изядеш.

- Я разкажи как я правиш?

Избираш риба за рибена чорба коя няма кости. Сваряваш я убоу. Очистваш я или я цедиш. И пак – сол, пипер, 300 миризмици, зехтинец и чорбата се вари, да се превари. Тогава е убава чорбата. Преварена чорба е чорба.

Н.Н. А каза тук има друг вид чорба – една саламура?

Те това е саламурата.

С.К. Има ли разлика между саламурата и другата рибена чорба?

Саламурата е цедено месото, другата чорбата има мръвки.

- Как цедено месото?

Очистени са люспите. Кости нема, обезкостено и сварено и сичките миризми, сичките работи, убоу сварено и това е.

- Е, добре де, какви риби използвахте за чорбата?

Кои използваме – якбалък, сом, чига, такива есетрови риби.

- Има ли риба, която задължително трябва да е в чорбата?

Секаква риба прави чорба. Нема лоша риба – готвач има неграмотен. От сичко се праи. Уклеят е много вкусна риба. Ей такива уклеячета до 20 см. И очистени, и измити, опържени – можем да ядем цял ден и да викам „А наздраве, чичо, нека да ти се намери“. Повече от килограм пържена риба можем да ядем, на мезе.

Н.Н. Ами на Никулден събират ли се рибарите?

Много се събират. Болшинството се събират. И другите къде не са рибари купуват си и си празнуват. Обикновено с шаран – пържен шаран, печен шаран, пълнен шаран. Музика, убоу винце...

- Само рибарите ли се събират или?

Не, не, не, секакви – и българи, и деца, и баби и все.

С.К. Къде се събират?

Е, па събират се при некой човек. Ние тука се събираме на помпената станция дестина човека и напържиме риби, се изпонапиеме и свърши цялата история.

- И откъде вземате рибата сега?

Е, ми ловиме си риба. Тия ловят, колегите ми доле на оная станция и ми носят като на просяк. Готово ми напратят. „Айде, чичо“. Я праим убава ракия, ама сега съм свършил. Лозето съм го зарезал вече от 2017-а, вече четири години, щот врабците – копам, пръскам, връзвам и сега, края на света, идват те да ми го оберат. За какво да се трепя.

И.Т. А на Никулден идва ли свещеник, който чете молитва?

На много места има. У градища. Ние тук сме малко, у селата, у градовете къде има – иде се наплюска и му сложат и у чантата, и така.

С.К. А я кажи как сте съхранявали рибата през лятото, през зимата?

През зимата лесно, може и през лятото. Тука тея керемиди видиш ли ги? Целите тия керемиди са налепени, наредени с шарани – с люспите, изкормен, измит, лежали една седмица рибата у коритата със сол и си е поел, колкото му е било нужно. И седи щука, шаран, секаква риба отгоре и стане като вестник, изсъхне. И жената, за чорба умирачка. И препечеш у тепсията с малко зехтин и мезе - мозък. Риба без сол не може да съществува. Каквато ще да е манджа. Каквото ще да е. Правила сме така – наловиме риба и разцепиме по гърба, люспите не пипаме. Пак насолена и през очите с една тел, една проволка тук до колата – пет-десет метра, покрай къщата под стрехата, да не я вали дъжд и там седи най-малко три-четири месеца и съхне, става мозък. Като речеш да я консумираш, изчистваш, изплакваш със студена вода, пийш по една ракийца и по Дунава. `80 - `81-а тука до тая сграда е имало дунавски води и риби. Дойдоха от Варна, от Бургас чайки – много риба изляза тука, зарад тревата, топлата вода.

Инф. Сашо Трифонов – Чичото, р. 1938 г., с. Сливата, Ломско

Зап. Николай Ненов, Силвия Трифонова-Костадинова, Искра Тодорова, Орсоя, 2020.

Като започне да се пече и дава една много хубава миризма, все едно че не печеш риба

- Как празнуват рибарите в Лом Никулден?

Ами, какво да ви кажа... рибар, който не обича вино, няма такъв. А и ще ви кажа сега нали... зимно време като работиш на Дунава, значи трябва да си доста здрав и второто само и единствено - виното ша те разгрее, ракия не. Вино, като изпиеш виното, то те разгрива. Иначе-е, е, верно ще си направим огън и така нататък, но иначе...

- Къде се събирате?

Отвън. Там си имаше една рибарска..., като виличка беше. Тя беше някога към „Държавния риболов“ и там се събереме и сме ползвали, сички сме я ползвали. Сега вече почнаха да си... тоя с колата дошъл, оня...

- Само рибари ли се събират?

Само рибари. Печеме си риба. По принцип ние това, което е най-доброто, ние си го праиме за нас. Примерно бяла риба, деверига, тя е много хубава също... значи всекаква риба, всякаква риба. Печем я и всеки е донесъл тук, особено тия тука от Долно Линево беха много интересни. Тука има три-четири хиляди декара с мерло и всеки носи по една туба мерло. Дали й копал нощно време това мерло, не знам (смее се) какво става, ама всеки носи по една-две туби с мерло. Но, много весело. Направихме отвънка един огън пионерски по два метра огън, братче, нагоре се такова...

- Сега продължавате така?

Значи ще ви кажа честно - да, но нема го това нещо, което беше едно време при старите рибари. Хората станаха малко по-такива, особени. Всеки се е свил в това...

- А някакъв ритуал за самия Никулден?

Не, не. Това си е ден на рибаря и тия, дето са рибари, пък покрай тех колко такива други се завъртат... а бе...мохабета там да върви и туй шъ е.

- А има ли риба, която да е по-подходяща за пържене, а друга по-подходяща за печене? Кулинарните способности... те са специалитет на тия, които са специалисти по тая част. Ние сме по риболова. Както хората казват, кой как знае, така си оправя жената, така сме и ние – кой как знае така си готви рибата. Значи има, има тънкости за някои риби. Специално, ето например дунавския толстолоб, той няма нищо общо с толстолоба, който е по язовирите. Това е американският толстолоб. Той е с малка глава и е много вкусен, но ако знаеш как да го направиш. Значи, ако ви се отдаде да си вземете толстолоб, ще ви кажа. Много е елементарно и е много мързеливо. В една тавичка слагаш цяло пликче с дафинов лист и едно пликче с черен пипер на зърна, не млян. Ти можеш да го направиш на шайби, ей така, толкова дебели примерно или да го разцепиш и още един път на четвъртинки го правиш, на цели по-големи парчета и ги слагаш отгоре върху дафиновия лист. Направо отгоре върху него слагаш и черният ти пипер дето е, върху него. Ще го посолиш, солчица ще сложиш и леко поръсваш с олио, малко олио. Двете трети в тавичката слагаш бира, две трети - да плувне в бира или бяло вино, но в никакъв случай червено, в никакъв случай червено, само бяло вино или бира. Значи най-хубаво е с бира. Като се зачерви, нема фолио, нема такива работи, няма да слагаш нищо. Първо като видиш като започне да се пече и дава една много хубава миризма, все едно че не печеш риба. Като се зачерви лекичко от горе – то хем ври, хем се задушава, хем се пече, като се зачерви така отгоре, обръщаш парчетата – нема да се залепят, не се притеснявай. Като се зачервят от другата страна, пак ги обръщаш – това е лесната част. И след второто обръщане вече, изчакваш още малко така да се позапечат, много внимателно обръщаш, обаче с две широки лъжици, приспособления, тъй като тя вече рибата е почти готова и е готова да се разпадне, значи много внимателно ще я таквате...на дъното остават милиметри от тоя сос, той се изпарява. Много малко задържиш и ги вадиш. Това, което ти остава, така като сервираш с лъжичката, поливаш с него, поливаш и имаш право да ми се обадиш за рекламация. Да приемам рекламация. Аз имах някога и заведение – това ми беше специалитетът на заведението. Работех, изкарвах това-онова и бях ги научил на това нещо, не мога да се отърва.

- Сам ли си зареждаше рибата в заведението?

Да.

- Тази рецепта ти ли си я измисли или я знаеш отнякъде?

Значииии, аз съм си я измислил.

- Какво друго предлагаште като риба?

Значи специално сома и бялата риба, значи тя също е много хубава, но като я изпържиш, там вече на филета, изпържиш я с царевично брашно и сол, задължително в него слагаш или пък бяло брашно, след това чесън, копър и оцет – прави се заливка и залееш. Хубаво е да престои поне няколко часа с тая заливка и малко водичка слагаш да бъде по-редко, пък и да не е само оцет. Копърът скълцваш го, каквот-такова или ситно нарязан и го кълцаш, и го оместваш с това, значи става после вкусотийка много хубава да ви кажа.

- Имаше ли луксозни риби в заведението?

Да, сом и бяла риба.

- А рибена чорба?

Не съм специалист. Значи имал съм баби, майка ми, които правеха страшни саламури. Саламура от риба – от уклея, от друга такава – по принцип от уклея се прави. От уклея се прави и това е за човек, който обича така да е нервозно – то се прави с доста лютиво, с чушки, много малко домати се слага, много малко. Основното е чушката в него и подлютяването с лютивни чушки. Пече се и се слага не повече от пет-шест минути да уври това нещо – само се слага пет-шест минути да уври и се маха. Много е вкусна.

- Има ли разлика между саламура и рибена чорба?

Аз да ви кажа честно не съм много любител на чорбите. За саламурите знам, защото ми

е правено и много обичах. Чорбата не ме блазни.

- Но тука правят, по принцип?

Правят, да. Има си хора, които ... значи то се предава кажи речи от поколение на поколение. Не всеки може да ти я направи. Има си стари рибари, които още майките им, бабите им и т.н....много народ е правил такива работи.

- Този специалитет, за който ни говорихте, имаше ли си име?

Не. В менюто пишеше пекан толстолоб и те между другото по рано го подценявах. Но като го направих един път, два пъти го направих, щото аз правех, правех и други работи, понеже съм бивш месар, правех, защото имах машини за наденици, за такива работи, ама всичко се прави от истинско месо, не слагам боклуци и такива работи.

- А пушена риба правил ли си?

Значи, мога да я направя. Има хора, които правят. Аз по принцип съм правил пушена риба, но като работех в „Родопи“. Имаше един 18-килограмов сом и един около 12 кг. Значи ние при залагането там - залагаме врат и котлет за зреене във едни вани по един тон и това нещо към него бях сложил и тия два сома. И идваха от Панчарево и от „Рибката“ в София, та зареждаха от нас месо. Това момче ми беше приятел, собственика. Носеше ми тогава бира в кутийки!

- Кои години е било това?

Това е било `91, `92, `93 г. и той Любо се казваше и викам: „Любо, я ела“. Горее имах сушиленя – с тонове правехме луканки, пастърми телешки и т.н. Викам „Ела да видиш нещо, ела да видим сега какво сме направили“. Той турил по една биричка. „Иийй, абе Людмиле, абе това, вика, колко тона можеш да ми дадеш от това нещо? Викам: „Това е само за приятели“. Викам: „Слушай какво, това съм си го правил за мене си. Тук на момчетата им бях казал, хванал съм да пробвам да видим как. Там ние всичко това го пушехме с букова трева - така се пуши. Сега например те го развалиха и производството и всичко. Сега работят изкуствено с течен пушек, шприцова се с течен пушек и край – нема я тая, старата технология. Затова например некога котлета и врата той е в дълбочина сребристо червен и миризмата си остава и вкуса му е съвсем различен. Докато сега набиват водата и това е.

- А Маринована риба правеше ли се за домашна употреба? Като уловиш много, как я съхраняваш?

Значи ще ти кажа как можеш да съхраниш риба, която да ти е пресна през което и да е време на годината ще да е, без никакъв хладилник. Рибата се разваля много бързо. Значи единственото нещо е да се изчисти и ние имахме качета – това е като буре, само че отворено. Слагат се ред морска сол, ред риба, ред морска сол, ред риба. Каквато искаш – само да го затрупаш с морска сол. Отдолу имаш отвор, който е отворен, защото рибата отпуска кръв, слуз, вода. Това трябва да изтече и да бъде сухо. Така можеш да напълниш и 100, и 200, и 300, и 500 кг. – аз съм го правил това нещо. Майка ми, Бог да я прости, нареди я така... По рано нямаше такива хладилници и т.н. Някога работихме с „Мраз“, ако нямаш нищо напротив, а сега хладилници колкото искаш. И като го земеш примерно, искам... дошли ми гости или ще ми идват гости, вадя го в един казан или тенджерата, нема значение, и го слагам в студена питейна вода и на два или три пъти на всеки два часа пълня с прясна вода – то се обезсолява. След примерно три-четири часа рибата ти е готова за пържене и да си я осолиш на вкус, колкото искаш. Фактически водата отнема. Рибата ти е перфектна, солта я е запазила. Ето ти как съвсем елементарно можеш да си съхраниш...

- А сушаха ли риба на ...?

Да, сушеше се.

- Коя риба се суши?

Уклея. Уклея се суши, значи в солена вода, в сол, в сол се оставя и после се изтръсква

хубаво - то си поема, колкото трябва, и го слагаш – тук, където е окото точно, пронизваш го с иглата и сушиш. Това... е сега момента, сега е момента, когато може да съхне, по това време на годината. Да бъде хем хладно, хем влагата е малко и се отнема от рибата. Тя само за няколко дена е готова почти. Е, ти си преценяваш. След това правят саламури, правят рибени чорби, пекат ги за вино, за такива работи...

Инф. Людмил Борисов, р. 1953 г. в Лом

Зап. Искра Тодорова, Силвия Трифонова-Костадинова, ноември 2020

От баба ми е кръстче, нещо много специално

- Кажи ми за Никулден как го празнувате тук?

Ние си ходиме на черква на много такива дни. Ходиме си на празниците, палиме си свещи.

- Какво се готви на Никулден?

Повечето риба. Нема значение, каква имаме, секаква. Ние тука си праиме банкети – и да не е Никулден. Сичко прават жените. Жените си се грижат. Кой как намери за добре. Има още някои стари бабички, къде прават разни украски по питките.

- А освещава ли се тая риба, която ще е за Никулдена?

Носиме я по черква. Те така сме свикнали тука. Ама идват свещеници, имаме няколко човека тука свещеници секи Никулден. Казват си молитва и ние се кръстиме, и си почнеме, и си празнуваме.

- От старите хора да сте запомнили – за добър улов какво се прави?

Нема, они измреа старите рибари, те това сме останали.

Некой път сънищата показват, та не ходим на риба. Такива кошмари или други такива – като ти мине черна мачка път, е такива некакви... Верно – ние сме много суеверни. Има хора, които – как да ти кажа? – като го срещнеш и не хванеш никаква риба, ти си знаеш кой те е срещнал пръв. Да и ти си знаеш – лоша поличба. Като го срещнеш или риба нема да уловиш, или нещо лодката ще ти се повреди...

- Нещо за късмет носиш ли си?

Носим. От баба ми е кръстче, нещо много специално. Некой път ги носим, като съм за риба ги свалям, да ги не загубим. От Либия имам пак. Имам въщи едно рогче – талисман. Рогчето е от скорпион. Аз съм зодия скорпион. Един арабин ми подари това рогче – Ахмед се казва. Беше свикнал с мене и за спомен ми го даде.

- Има ли манджа с риба, за която да се казва, че това е ломски начин за приготвяне?

Саламура. Бабите я праят. От секаква риба се прави, най-много и най-хубава става от чигата – това е царят на рибите. С печена риба и с чесън, зачева я (*застройва я – бел. И.Т.*), подправки, с люти чушки...

- А рибена чорба правите ли?

Да, и това се преви – това си е саламура, само че без чесън.

- Рибарите правят ли си сами рибена чорба?

Праиме си на брега на Дунава. Дърва колко сакаш, запалиме огън, там си имаме гърне – най-хубава е саламурата у гърне. Имаме гърнци там, имаме какво ли не. Ние си готвиме, живееме там, седиме по два-три дена.

- Като хванете повече риба как я съхранявате?

В хладилника. Чекай да ти кажем и това: Цехове имаше тука и рибата я предавахме на Държавата. Излизат лодките, чакат те тука...

- Имаше ли план колко трябва да предедеш?

Имаше план колко трябва да предадеш, за да ти дадат билета. И тука я събират и си я

карат по София и насекаде – разпределяха си я. Имаше много риба.
Инф.: Димитър Иванов - Роко, р. 1933 г. в с. Вълчедръм, Ломско
Зап.: И. Тодорова, септември 2020 г., Лом